

ΦΙΛΕΡΓΟΣ

Σύγγραμμα Περιοδικόν

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΝ.

ΕΤΟΣ Α΄

ΙΟΥΝΙΟΣ 1877.

ΤΕΥΧΟΣ ΣΤ΄.

ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΜΕΘΟΔΟΥ

πρὸς καθοδηγίαν τοῦ λογικοῦ καὶ
ἀναζητήσιν τῆς ἀληθείας ἐν
ταῖς ἐπιστήμασι.

ὑπὸ ΚΑΡΤΕΣΙΟΥ

Μετάρρασις Κ. Α. Ξ.

(Συνέχεια ἴδε τεύχος Ε΄. Σελ. 234.)

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

Ὡς δὲ πρὶν νὰ ἀρχίσῃ τις νὰ ἐπιληθῇ τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ κτιρίου ἐν ᾧ κατοικεῖ, δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ τὸ βίβῃ κάτω καὶ νὰ προμηθευθῇ τὸ ὑλικὸν καὶ τοὺς τέκτονας ἀφοῦ διαχαράξῃ ἐπιμελῶς τὸ σχέδιον, ἀλλὰ πρέπει ἐπίσης νὰ φροντίσῃ καὶ περὶ καταλλήλου οἰκῆματος· ἐν ᾧ θὰ κατοικῇ καθ' ὃν καιρὸν ἡ οἰκία τοῦ θὰ ἐπισκευάζεται· οὕτως, ἵνα καὶ ἐγὼ μὴ μείνω ἀναποράσιτος, εἰς τὰς πράξεις μου, καθ' ὃν καιρὸν τὸ λογικὸν θὰ μοὶ ἐπέβαλλε τοῦτο ἐν ταῖς κρίσεσί μου, ἐσχημάτισα προσκαίρως ἠθικὴν τινα συνισταμένην εἰς τρία ἢ τέσσαρα ἀξιώματα, ἅτινα ἀνακοινῶ ὑμῖν.

Τὸ πρῶτον ἀξίωμα συνίστατο εἰς τὸ ὑπακοῦν εἰς τοὺς νόμους καὶ τὰ ἔθη τοῦ τύπου

μου, κρατῶν ἐν τῇ μνήμῃ μου σταθερῶς τὸ θρησκευμα ἐν ᾧ θεῖα βουλήσει ἀνετράφην νηπιόθεν, καὶ ὑπογραμμῶν ἔργων εἰς ὅλας τὰς ἄλλας πράξεις μου τὰς μετριωτέρας καὶ τὰς μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένας τῆς ὑπερβολῆς ἀρχῆς, αἵτινες ἐγένοντο δεκταὶ κοινῶς ὑπὸ τῶν νουνεγεστέρων ἀνδρῶν μεθ' ὧν ἐμελλον νὰ ζήσω. Διότι ἀρξάμενος ἔκτοτε νὰ μὴ λαμβάνω ὑπ' ὄψιν τὰς ἐμὰς θεωρίας ὡς μέλλων νὰ ἐξετάσω τὴν ἀκρίβειαν αὐτῶν, ὄφειλον ἐξ ἀνάγκης νὰ παραδεχθῶ τὰς τῶν νουνεγεστέρων. Σκεπτόμενος δὲ ὅτι ἠδύναντο νὰ εὐρεθῶσι καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν Περσῶν ἢ τῶν Σινῶν πολὺ νουνεγεστέροι ἢ μεταξὺ ἡμῶν, μοὶ ἐφαίνετο ὅτι τὸ ὠφελιμώτερον ἦτο νὰ ρυθμίσω τὰς ἰδέας μου ἀναλόγως ἐκείνων ἃς ἐμελλον νὰ ἀπαντήσω εἰς τοὺς μετ' ἐμοῦ συζηήσοντας. Συνεπῶς ὅθεν ὄφειλον νὰ προσπαθῆτω νὰ μάθω τὰς ἀληθεῖς αὐτῶν ἀρχὰς προσέχων περισσότερο εἰς τὰς πράξεις των ἢ εἰς τοὺς λόγους των, ὅχι διότι ἐν τῇ διαφθορᾷ τῶν ἠθῶν μας εὐρίσκονται ὀλίγοι οἵτινες νὰ λέγωσιν ὅτι σκέπτονται ἀλλὰ διότι εὐρίσκονται πολλοὶ οἵτινες ἀγνοοῦσιν ὅ,τι λέγουσι, τῆς ἰδέας δι' ἧς πιστεύουσι πράγματι οὐσης πλειστακίς διαφόρου ἐκείνης ἣν γνωρίζουσιν ὅτι πιστεύουσιν αὐτό· ὡς ἐκ τούτου συχάκις ἐνυπάρχει ἡ μία ἀνευ τῆς ἄλλης. Μεταξὺ δὲ πολλῶν ἀρχῶν ὁλοῖως ἀποδεχθεισῶν ἐξέλεγον μόνον τὰς μετρίας, καὶ διότι εἰσὶ συνήθως εὐχερέστεραι εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, οὐσαι ἀληθῶς αἰ καλλίτεραι, καὶ διότι πᾶσα ὑπερβολὴ εἶναι συνήθως κακὴ. Ἐξελεξαμένη δὲ τὸ μέτρον τοῦτο ὅπως ἐκτραπῶ ὅσον οἶόν τε

ολιγώτερον τῆς εὐθείας ὁδοῦ ὅποταν τυχὸν νὰ παρέβαιον, ἐὰν ὁμως ἐξέλεγον τὸ ἐν τῶν ἄκρων ἐξ ἀνάγκης θὰ ἠκολούθουν τὸ ἄλλο. Ἰδίως ἐθετο μεταξὺ ὄλων τῶν ὑπερβολῶν ὄλους τοὺς ὅρους δι' ὧν περιορίζεται ἡ ἐλευθερία ὄλων τῶν πραγμάτων· ὅχι διότι δὲν ἐπεδοκίμαζον τοὺς νόμους, οἵτινες, ἵνα ἐπιφέρωσι θεραπείαν εἰς τὴν ἀστάθειαν τῶν ἀσθενῶν πνευμάτων, ἐπιτρέπουσιν, ὅταν ἔχη τις καλὸν τι σχεδίων ἢ ἀδιάφορον δι' ὄλους ἢ καὶ δι' αὐτὴν τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἐμπορίου, νὰ διδῆ ὑποσχέσεις ἢ νὰ συναπτῆ συμβόλαια ἅτινα ὑποχρεοῦσι νὰ ἐγκαρτερῆ τις, ἀλλὰ διότι δὲν ἐδλεπον οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ μενον ἐν τῇ αὐτῇ πάντοτε θέσει, καὶ ὅτι, ἰδίως δι' ἐμέ, ὑποσχεθεὶς νὰ τελειοποιήσω τὴν κρίσιν μου, καὶ ὅχι νὰ καταστήσω αὐτὴν χεῖρονα, θὰ διέπραττον μέγα λάθος κατὰ τῆς λογικῆς, ἐὰν ὅτι ἐπεδοκίμαζον τότε, ἤμην ἠναγκασμένος νὰ ἐξακολουθῶ ἐκλαμβάνων αὐτὸ ὡς τοιοῦτον ἔτι ἀφοῦ θὰ ἔπαυε νὰ ᾔη καλὸν δι' ἐμέ.

Τὸ δευτέρον ἀξίωμά μου ἦτο νὰ ἤμαι ὅσον τὸ δυνατόν σταθερώτερος καὶ ἀποφασιστικώτερος εἰς τὰς πράξεις μου, καὶ νὰ μὴ ἀκολουθῶ πάντοτε σταθερῶς τὰς ἀμφιβόλους ἀρχάς, ὅταν πεισθῶ ὅτι εἶναι τοιαῦτα· ἐρ' ὁ ἐμιμούμην τοὺς ταξιδεύοντας οἵτινες, περιπλανηθέντες εἰς τι δάσος, δὲν ὀφείλουσι νὰ στρέψωνται ὅτε μὲν ἐκ τοῦ ἐνός ὅτε δὲ ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους οὐδὲ νὰ ἴστανται εἰς τινὰ θέσιν, ἀλλὰ νὰ βαδίζωσι πάντοτε ὅσῳ τὸ δυνατόν εὐθύτερον πρὸς τὸ σημεῖον καὶ νὰ μὴ παραλλάττωσι τῆς γραμμῆς ταύτης κατ' οὐδὲνα λόγον, καὶ ἐὰν ἐτι ἀφέλθωσι εἰς τὴν ὁδηγίαν τῆς τύχης, διότι διὰ τοῦ μέσου τούτου, ἐὰν δὲν ρυθάζωσιν ἐκεῖ ὅπου ἐπιθυμοῦσι, θὰ ρυθάζωσι τοῦλάχιστον εἰς τέματι ἐνθα θὰ εὐρίσκονταί πάντοτε κάλλιον ἢ εἰς τὸ μέσον τοῦ δάσους. Οὕτως οὐδεμιᾶς ἀναβολῆς ἐπιτρεπομένης εἰς τὰς πράξεις τοῦ βίου ἡμῶν, ὅταν δὲν δυνάμεθα νὰ διαστέλωμεν τὰς ἀληθεστέραις ἀρχαῖς ὀφείλομεν νὰ ἀκολουθήσωμεν τὰς πιθανώτερας· καὶ ἐὰν ἐτι δὲν παρατηρῶμεν πιθανότητα πλείονα εἰς τὰς μὲν ἢ εἰς τὰς δὲ, ὀφείλομεν ἐν τούτοις νὰ ἀποφα-

σίωμεν περὶ τινῶν, καὶ νὰ τὰς θεωρῶμεν κατόπι, ὅχι πλέον ἀναμφιβόλους εἰς πᾶν ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὴν πειρὰ μας, ἀλλ' ὡς λίαν ἀληθεῖς καὶ λίαν βεβαίαις, διότι τὸ λογικὸν ὅπερ μᾶς ἠνάγκασε νὰ ἐκλέξωμεν αὐτὰς εἶναι τοιοῦτον. Τοῦθ' ὅπερ μὲ ἀπηλευθέρωσεν ἐξ ὄλων τῶν μεταμελειῶν καὶ τῶν ἐλέγχων οἵτινες συνήθως ταραττοῦσι τὰ συνήθη τῶν ἀδυνάτων καὶ ἀμφιρρεπῶν τούτων πνευμάτων ἅτινα ἀστάτως ἀποφασίζουσι νὰ χρησιμοποιῶσιν ὡς καλὰ πράγματα ἅτινα κατόπι ὄντα κακά.

Τὸ τρίτον ἀξίωμα συνίστατο εἰς τὸ νὰ προσπαθῶ νὰ καταδαμαζῶ τὰς ὁρμὰς τῶν παθῶν μου καὶ νὰ ἀποφεύγω τὴν ἐπήρειαν τῆς τύχης, καὶ γενικῶς νὰ πιστεύσω ὅτι οὐδὲν ὑπερτερον τοῦ λογικοῦ ἡμῶν, ὥστε ἀφοῦ ἐπράξαμεν πᾶν τὸ ἐρ' ἡμῖν ἐφικτὸν εἰς πάντα τὰ ἐξωτερικὰ γεγονότα, ἅτινα ἐὰν δὲν ἐπιτύχωσι θὰ ᾔη βεβαίως ἀνώτερα τῶν δυνάμεών μας. Καὶ τοῦτο μόνον μοι ἤρκει ὅπως οὐδὲν ἐπιθυμήσω ἐν τῷ μέλλοντι καὶ μείνω οὕτως εὐχαριστημένος· διότι τῆς θελήσεως ἡμῶν φυσικῶς ἐπιθυμοῦσιν μόνον τὰ πράγματα ἅτινα ἡ διάνοια ἡμῶν ἀναπαριστᾷ ὡς ἐφικτὰ, εἶπε βέβαιον ὅτι ἐὰν θεωρῶμεν ὅλα τὰ ἀγαθὰ, ἅτινα δὲν ἔχομεν, ὡς μὴ ἐφικτὰ εἰς τὴν δυνάμιν ἡμῶν, δὲν θὰ λυπώμεθα πλέον ὅταν ἀποτυγχάνωμεν εἰς πᾶν ὅτι ἐξ αὐτῆς τῆς γεννήσεως προωρίσθημεν καὶ ἐξ ἰδίου σφάλματος ἐσπερήθημεν. Ποιοῦντες δὲ, κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον, τὴν ἀνάγκην ἀρετῆν, δὲν θὰ ἐπιθυμήσωμεν πλέον τὴν ὑγιειάν ἡμῶν ὄντες ἀσθενεῖς, ἢ τὴν ἐλευθερίαν μας ὄντες ἐν φυλακῇ, ὅταν εἴμεθα βέβαιοι ὅτι κεκτῆμεθα σώματα ἐξ ὕλης ἀδιαρθροῦ ὡς τῆς τοῦ ἀδάμαντος ἢ περὰ πρὸς πτῆσιν ὡς τὰ πτηνά. Ἐνταῦθα ἀνομολογῶ ὅτι εἶναι ἀνάγκη μακρᾶς πείρας καὶ σκεψέως συχνάκις ἐπιναλομβανόμενης ὅπως ἐθισθῶμεν ἵνα θεωρῶμεν ὅλα τὰ πράγματα πλαγίως· καὶ εἰς τοῦτο συνίστατο, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τὸ ἀπόκρυφον τῶν φιλοσόφων ἐκείνων οἵτινες ἠδυνήθησαν ἄλλοτε νὰ ὑπεκφύγωσι τὴν ἐπήρειαν τοῦ πεπωμένου, καὶ μεθ' ὅλην τὴν πενίαν καὶ ἀθλιότητά των, νὰ διαφιλονεικῶσι τὸ γέρας

τῆς εὐδαιμονίας καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς θεοὺς των. Διότι, ἐνασχολούμενοι ἀδιακόπως εἰς τὴν παρατήρησιν τῶν ὀρίων τῶν ὑπὸ τῆς φύσεως καθορισθέντων, ἐπέθαντο τόσον εὐκόλως ὅτι ἐκτὸς τῶν ἰδεῶν των οὐδὲν ἦτο εἰς τὴν δυνάμιν των, ὥστε τοῦτο μόνον ἤρκει αὐτοῖς ὅπως τοῖς ἀποτρέψῃ πάσης ἄλλης συμπαθείας. Ἀπολύτως δὲ χρωμένοι ταῖς ιδέαις ταύταις ἐθεώρουσαν αὐτοὶ ἑαυτοὺς δικαίως ισχυρωτέρους καὶ πλουσιωτέρους, εὐτυχεστέρους καὶ ἐλευθερωτέρους καὶ αὐτῶν τῶν μάλλον δαψιλῶς ὑπὸ τῆς φύσεως προικισθέντων, οἵτινες μὴ ἔχοντες ποσῶς τὴν φιλοσοφίαν ταύτην δὲν ἐχρῶντό ποτε οὕτως ταῖς ιδέαις αὐτῶν.

Τέλος ὡς συμπέρασμα τῆς ἠθικῆς ταύτης διενόηθη νὰ ἐπιθεωρήσω τὰ διάφορα ἔργα εἰς ἃ ἐνασχολοῦνται οἱ ἄνθρωποι ἐν τῷ βίῳ των, ὅπως προσπαθῆσω νὰ ἐκλέξω τὸ καλλίτερον· μὴ θέλων δὲ νὰ εἶπω τι περὶ τῶν ἄλλων, ἐσκέφθην ὅτι θὰ ἐπραττον κάλλιον ἐὰν ἐξηκολούθουν ἐκεῖνο ὅπερ ἐξελέξαμην, τοῦτέστι νὰ κατατρέξω τὴν ζωὴν μου ὅπως καλλιέργω τὸ λογικὸν μου, καὶ νὰ προσδύσω ὅσον ἐνεστί μοι εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας κατὰ τὴν μέθοδον ἣν ἔλαβον ὡς ὑπογραμμόν. Τόσον δὲ εὐχαριστήθη ἀφότου ἤρχισα νὰ μεταχειρίζομαι τῆς μεθόδου ταύτης ὥστε ἐπίστευσα ὅτι οὐδεὶς θὰ ἀπολαύσει τοιοῦτων εὐχαριστήσεων ἐνδομύχως εἰς τὴν κοινωνίαν ταύτην. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ἀνακαλύπτων καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἀληθείας ἀρετὰ σπουδαίας καὶ κοινῶς ἀγνωστέας ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ἠσθανόμην τοσαύτην εὐχαρίστησιν καταλαμβάνουσαν τὸ πνεῦμά μου, ὥστε πάντα τὰ λοιπὰ δὲν ἀπησχόλουν πλέον αὐτὸ, ἀφοῦ μάλιστα καὶ τὰ τρία προηγηθέντα ἀξιώματα παρεδέχθη ὡς μέλλοντα νὰ βοηθήσωσι εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς μεθόδου ταύτης. Διότι τῆς φύσεως δωρησάσης ἐκάστῳ ἡμῶν ἀρετὸν πνεῦμα ὅπως διακρίνωμεν τὸ ἀληθὲς τοῦ ψευδοῦς, δὲν ἔκρινα καλὸν νὰ εὐχαριστηθῶ ἔστω καὶ μίαν στιγμὴν μὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἄλλου χωρὶς νὰ ὑποβάλλω αὐτὰς πρότερον εἰς τὴν κρίσιν τοῦ λογικοῦ ἡμῶν· θὰ μὲ ἐτυπτε δὲ ἡ συνείδησις διὰ τοῦτο, ἐὰν δὲν ἤλ-

πιζον νὰ εὐρω πάντοτε εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἄλλου ἀρχὴν τινὰ καλὴν· καὶ τέλος δὲν θὰ ἠδυνάμην νὰ περιορίσω τὰς ἐπιθυμίας μου, αὐτε νὰ ἤμαι εὐχαριστημένος ἐὰν δὲν ἠκολούθουν ὁδόν, δι' ἧς, βέβαιος περὶ τῆς ἐρεῦνης ὄλων τῶν προσιτῶν τῷ πνεύματί μου γνῶσεων, θὰ ἠρέυνων ἐπίσης καὶ τὰ ἀγαθὰ ἅτινα ἦσαν ἐφικτὰ εἰς τὴν δυνάμιν μου, καθόσον μάλιστα τῆς θελήσεως ἡμῶν ἀκολουθούσης ἢ ἀποφευγούσης τὰ πράγματα κατὰ τὸν τρόπον δι' οὗ ἠθελεν ἀναπαριστῆσαι αὐτὰ ἡ διάνοια ἡμῶν ὡς καλὰ ἢ κακά, ἀρκεῖ νὰ κρίνη τις καλῶς ἵνα πράξῃ καλῶς, καὶ νὰ κρίνη τὸ καλλίτερον, ἵνα δυνήθῃ νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὸ, ἦτοι νὰ ἀποκτήσῃ ὅλας τὰς ἀρετὰς καὶ μετ' αὐτῶν ὅλα τὰ ἀγαθὰ· τούτου δὲ τελεσθέντος ἕκαστος θὰ ἠγχαριστεῖτο.

Παραδεχθεὶς ὅθεν τὰ ἀξιώματα ταῦτα καὶ τὰς ἀληθείας τῆς πίστεως, αἵτινες πρῶται ἐνετυπώθησαν ἐν τῇ διανοίᾳ μου, ἐκέφθην ὅτι ἠδυνάμην νὰ ἀπαλλαγῶ ἐλευθέρως τῶν ἄλλων ἀρχῶν μου. Ἦλπιζον δὲ ὅτι θὰ διετήρουν αὐτὰς κάλλιον ἀναστρέφόμενος μετὰ τῶν ἀνθρώπων ἢ διακείμενος ἐπὶ πλείονα χρόνον ἐν τῷ δωματίῳ ἐνθα ἐσκέφθην ὅλα ταῦτα· τὸ τέλος δὲ τοῦ χειμῶνος δὲν εἶχεν ἐπέλθει ἔτι ὅτε ἀνέλαθον τὰ ταξιδία μου, περιπλανώμενος ἐδῶ καὶ ἐκεῖ κατὰ τὰ κατόπι ἐννέα ἔτη καὶ προσπαθῶν νὰ ἤμαι μάλλον θεατῆς ἢ δρών πρόσωπον εἰς ὅλας τὰς κωμωδίας αἵτινες ἀνετίστανται ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου τούτου. Ἐξετάζων δὲ πάντοτε προσηκτικῶς ἕκαστον ἀντικείμενον ὅπερ ἠδύνατο νὰ ᾔη ἀμφίβολον καὶ νὰ παρεγνώριζον αὐτὸ, κατῴρωσα νὰ ἐκβάλλω τοῦ πνεύματός μου ὅλας τὰς πλάναις αἵτινες διεῖσεδυσαν εἰς αὐτό. Ὅχι διότι ἐμιμούμην τοὺς σκεπτικὸς οἵτινες πάντοτε ἀμφιβάλλουσι καὶ εἰσὶ τὸ πλείστον ἀναποφάσιστοι, ἀλλὰ διότι ἐξ ἐναντίας, τὸ σκεδῖόν μου ἔτεινε πάντοτε νὰ ἀνερευθῶ καὶ νὰ ρίπτω τὴν κινητὴν γῆν καὶ τὴν ἄμμο, ἵνα ἀνεύρω τὸν βράχον καὶ τὴν τίτανον. Τοῦθ' ὅπερ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μοὶ ἐπετύγχανε καθ' ὅσον ἐν τῇ ἀνακαλύψει τοῦ ψευδοῦς ἢ τοῦ ἀβεβαίου τῶν προτάσεων, ἄς ἐξήταζον οὐχὶ δι' ἀσθενῶν ὑποθέσεων ἀλλὰ

διὰ συλλογισμῶν σαφῶν καὶ βεβαίων ἀνεύρισκον καὶ ἐν τῇ ἀμφιβολωτέρᾳ ἐξ αὐτῶν συμπεράσματά τι βέβαιον. Καὶ ὅπως ὅταν καταρρίπτουσιν οἰκοδόμημά τι παλαιὸν φυλάττουσι τὴν ὕλην ὅπως χρησιμεύσῃ εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ νέου, οὕτω καταστρέφω ὅλας τὰς ἀρχάς μου, ἃς ἔκρινον ὡς ἀβασίμους, ἐποίουν διαφόρους παρατηρήσεις καὶ προσέχων πολλὰ συμπεράσματα, ἅτινα μοὶ ἐχρησίμουν κατόπιν ὅπως σχηματίσω νέας ἀρχάς· ἐτι ἐξφοκοιούμην μὲ τὴν μέθοδον ἣν ἔλαβον ὑπογραμμὸν τῶν συλλογισμῶν μου. Διότι ἐκτὸς ὅτι ἐπρόσεχον πάντοτε νὰ καθοδηγῶ γενικῶς τὰς ιδέας μου συμφώνως μὲ τοὺς κανόνας, ἐπιφύλακτον ἐνίοτε καὶ τινὰς ὥρας, ἃς μετεχειρίζομαι ἰδιαίτερος εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μαθηματικῶν προβλημάτων, ἢ εἰς ἄλλα τινα ἅτινα ἠπλοποιῶν ὡς τὰ μαθηματικά, ἀειρῶν ἐξ αὐτῶν ὅλα τὰ ἀξιώματα τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν ἅτινα δὲν μοὶ ἐφαίνοντο βέβαια. Καὶ οὕτω χωρὶς νὰ διάγω ἀλλευτρόπως τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, οἵτινες οὐδὲν ἄλλο μετέρχονται ἢ νὰ ζήσωσι ζῶν ἀνετον καὶ ἡσυχον πειρῶνται ὅπως χωρίσωσι τὰς ἡδονὰς τῶν ἐλαττωμάτων, καὶ οἵτινες ἵνα χαίρωνται χωρὶς νὰ ἐνοχλῶνται, μεταχειρίζονται ὅλας τὰς διασκεδάσεις τὰς νομιζόμενας τιμίας, ἐξηκολούθουν πάντοτε τὸ σχέδιόν μου καὶ ὠφελούμην ἀπὸ τὴν γνώσιν τῆς ἀληθείας πλειότερον ἐὰν ἀνεγίνωσκον ἀκαταπαύστως καὶ ἀνεστρεφόμην λογίους.

Ἐν τούτοις τὰ ἐννέα ταῦτα ἔτη παρήλθον χωρὶς νὰ λάβω οὐδεμίαν ἀπόφασιν περὶ τῶν δυσκολιῶν ἃς διαφιλονεικοῦσιν αἱ σχολαί, οὐδὲ ἐζήτησα ἐτι κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τὴν βᾶσιν φιλοσοφίας τινος βεβαιωτέρας τῆς κοινῆς. Ἀνελογιζόμεν δὲ ὅλας τὰς δυσκολίας τῆς τοιαύτης ἐπιχειρήσεως παρατηρῶν ὅτι πολλοὶ ἐξόχου πνεύματος ἀπέτυχον οἰκτρῶς ἀναλαβόντες τὸ σχέδιον τοῦτο, καὶ δὲν θὰ ἐτόλμων ποτὲ καὶ ἐγὼ βεβαίως νὰ ἀναλάβω τοιοῦτόν τι, ἐὰν τινες δὲν διέδιδον ὅτι ἐπέτυχον τοῦ τοιούτου. Ἄγνωθ' ἐπί τίνος ἐρεῖ δόμενοι διέδιδον τὰ τοιαῦτα· καὶ ἐὰν συνετέλεσά ποτε εἰς τοῦτο διὰ τῶν λόγων μου, τοῦτο θὰ ἐγένετο μᾶλλον ἐξομολογούμενος ἀ-

φελῶς πᾶν ὅ,τι ἠγνόουν, τοῦθ' ὅπερ δὲν εἶναι ἔθος παρὰ τοῖς ὀλίγον σπουδάσαι, καὶ ἴσως ἐπίσης ὑποδεικνύων τοὺς λόγους οὓς εἶχον ἰν' ἀμφιβάλλω περὶ πολλῶν πραγμάτων ἅτινα οἱ ἄλλοι ἐνόμιζον βέβαια, ἢ κρυψησιλογῶν ἐπὶ τῇ συλλήψει ιδέας τινος. Ἄλλ' ὦν φουσι ἀγαθῶς, καὶ μὴ ἐπιθυμῶν νὰ μὲ ὑπολάβωσιν ὅ,τι δὲν ἤμην, ἐσκέφθην ὅτι ἔπρεπε νὰ προσπαθῆσω δι' ὅλων τῶν μέσων νὰ γίνω ἀξίος τῆς φήμης ἣς ἀπήλαυον. Ὅκτῶ ἀκριβῶς ἔτη παρήλθον ἀφότου συλλαβῶν τὴν ιδέαν ἀπεφάσινα νὰ ἀπομακρυνθῶ ὅλων τῶν μερῶν ἐνθα ἠδυνάμην νὰ ἔχω σχέσεις, καὶ νὰ ἀποσυρθῶ ἐνταῦθα, εἰς χώραν ἐνθα ἡ μακρὰ διάρκεια τοῦ πολέμου ἐνέβαλεν εἰς πάντας τοιαύτας ιδέας ὥστε νὰ θεωρῶσι τὸν στρατὸν ὡς μέσον εἰρήνης, καὶ ἐνθα ἀνὰ μέσον λαοῦ ἐνεργητικοῦ καὶ ἔχοντος πλειότεραν φροντίδα εἰς τὰς ὑποθέσεις του ἢ περιέρχεται εἰς τὰς τοῦ ξένου, ἠδυνήθη νὰ ζήσω μεμονωμένος, ὡς ἐὰν εὐρισκόμην εἰς τὴν ἔρημον, χωρὶς οὐδένα νὰ βλάψω, τοῦθ' ὅπερ σύνθηες εἰς τὰς πολυανθρώπους πόλεις.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Δὲν εἰξεύρω ἐὰν πρέπει νὰ σᾶς ἐκθέσω ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ τὰς πρώτας περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου μελέτας μου, διότι αὔσαι μεταφυσικαὶ καὶ ὀλίγον κοιναί, δὲν θὰ ἀρέτωσιν εἰς ὅλους· ὅπως ὅμως δυνήσῃ νὰ κρίνωσιν ἐὰν αἱ κρίσεις μου εἰσὶ σταθεραί, ἀναγκάζομαι νὰ ὁμιλήσω περὶ αὐτῶν. Πρὸ πολλοῦ παρετήρησα ὅτι εἶναι ἀνάγκη ἐνίοτε νὰ ἀκολουθήσῃ τις τὰ ἦθη τὰ ἀξιώματα ἅτινα γινώσκει ὡς λίαν ἀβεβαία, καὶ ἐὰν ἀκόμη εἶναι ὀλίγον κοινὰ ἦτοι ἀπίστευτα· ἀλλὰ δι' ὅ,τι ἐμελλον τότε νὰ καθυποβάλλω εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἀληθείας, ἐσκέφθην ὅτι ὤφειλον νὰ πράξω τὸ ἐναντίον, καὶ νὰ ἀπορρίψω ὡς ἀπολύτως ψευδὲς πᾶν ὅ,τι ἠδυνάμην νὰ φαντασθῶ ὅτι περιεῖχε τὴν ἐλαχίστην ἀμφιβολίαν, ὅπως ἴδω ἐὰν ἔμεινε κατόπιν ἐν τῷ πνεύματι μου τί ἀπίστευτον. Ἐπειδὴ δὲ αἱ αἰσθη-

σεις ἡμῶν μᾶς ἀπατῶσιν ἐνίοτε, κατενόησα ὅτι πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ποτὲ τὰ πράγματα ὡς μᾶς τὰ ἀναπαριστῶσι. Παραλογιζομένων δὲ τινῶν καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς συλλογισμοῖς τῶν ἀπλουστέρων θεμάτων τῆς γεωμετρίας, ἀπέριψα ὡς ψευδεῖς ὅλους τοὺς συλλογισμοὺς οὓς ἔλαβον ὡς ἀποδείξεις, κρίνων ὅτι ἤμην ὑποκείμενος νὰ σφάλω, ὅπως οἱ ἄλλοι· συμπεραίνων δὲ ἐν τέλει, ὅτι αἱ κατέχουσαι ἡμᾶς ιδέαι δύνανται νὰ ἐπαπέλθωσι καὶ ὅταν κοιμώμεθα χωρὶς νὰ ἔχωσι τότε οὐδεμίαν ὑπόστασιν ἀληθείας, ἀπεφάσινα ὅπως λαμβάνω ὅλας τὰς ιδέας αἰτίας εἰσέρχοντο ἐν τῷ πνεύματι μου ὡς φαντασιοπληξίος. Ἄλλ' ἀμέσως κατόπιν προσέξας ὅτι ἵνα θέλω νὰ λαμβάνω τὰς σκέψεις μου ὡς ψευδεῖς, ἔπρεπε νὰ ἀναγκασθῶ καὶ ἐγὼ ὅστις σκέπτομαι ἵνα ἡμᾶς κατὰ τι· λαμβάνων δὲ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἀλήθεια αὕτη· σκέπτομαι ὅθεν ὑπάρχω, ἦτο τόσον ἀληθὲς καὶ βεβαία ὥστε αἱ παραδοξότεραι ὑποθέσεις τῶν σκεπτικῶν δὲν ἠδύναντο νὰ τὴν κλονίσωσιν, ἔκρινα καλὸν ὅτι ἠδυνάμην νὰ τὴν ἀποδεχθῶ ἀνευ ἀμφιβολίας ὡς τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς φιλοσοφίας ἣν ἐζήτουν.

Εἶτα ἐξετάζων μετὰ προσοχῆς τί ἤμην, καὶ βλέπων ὅτι ἠδυνάμην νὰ ὑποθέσω ὅτι δὲν εἶχον οὐδὲν σῶμα καὶ ὅτι δὲν ὑπῆρχεν οὐδεὶς κόσμος ἢ οὐδὲν μέρος ἐνθα εὐρισκόμην, ἀλλ' ὅτι δὲν ἠδυνάμην νὰ ὑποθέσω διὰ τοῦτο ὅτι δὲν ὑπῆρχον, καὶ ὅτι ἐξ ἐναντίας δι' αὐτὸ τοῦτο διότι ἐσκεπτόμην νὰ ἀμφιβάλλω περὶ τῆς ἀληθείας τῶν ἄλλων πραγμάτων, εἶπετο λίαν προδήλως, καὶ βεβαίως, ὅτι ὑπῆρχον· ἐνθ' ἐὰν ἀμέσως ἔπαυον μόνον νὰ σκέπτομαι, ὅτε ἐτι πᾶν ὅ,τι ἐφαντάσθην θὰ ἦτο ἀληθὲς, δὲν εἶχον οὐδένα λόγον νὰ πιστεύω ὅτι ὑπῆρχον, ἐξ οὗ κατενόησα ὅτι ἤμην ὑπαρξίς ἢ ὅλη ἢ φύσις συνίστατο εἰς τὴν σκέψιν, καὶ ἦτις ἵνα ὑπάρχη δὲν ἔχει ἀνάγκη οὐδενὸς τόπου οὐδὲ ἐξαρτᾶται ἐξ οὐδενὸς ὑλικῶ ἀντικειμένου, ὥστε αὐτὸ τὸ ἐγὼ, ἦτοι ἡ ψυχὴ, δι' ἣς εἶμαι ὃ εἶμαι, εἶναι ὅλως χωρισμένη τοῦ σώματος, καὶ ὅτι εἶναι εὐκολώτερον νὰ τὴν γνωρίσῃ τις ἢ ἐκεῖνο, καὶ ἔστω

νὰ μὴ ἦτο ἐτι δὲν θὰ ἄφινε ποσὸς νὰ ἦναι ὅ,τι εἶναι.

Μεθ' ὃ παρετήρησα γενικῶς πᾶν ὅ,τι ἐνυπάρχει εἰς πρότασιν τινα ἵνα ἦν ἀληθὲς καὶ βεβαία· διότι ἀφοῦ κατάρθωσα νὰ εὐρω μίαν τοιαύτην, ἐσκέφθην ὅτι ὤφειλον ἐπίσης νὰ μάθω εἰς τί συνίστατο ἡ βεβαιότης αὕτη. Καὶ παρατηρήσας ὅτι οὐδὲν τούτου, ὅπερ νὰ μὲ βεβαίωσι ὅτι λέγω τὴν ἀλήθειαν, ἐνυπάρχει ἐν τῷ ἀξιωματι τούτῳ, Σκέπτομαι ὅθεν ὑπάρχω, ἐκτὸς ὅτι βλέπων λίαν σαφῶς ὅτι ἵνα σκέπτομαι πρέπει νὰ ὑφίσταμαι, ἔκρινα ὅτι ἠδυνάμην νὰ λάβω ὡς γενικὸν κανόνα ὅτι τὰ πράγματα ἅτινα ἐνοοῦμεν λίαν σαφῶς καὶ εὐδιακρίτως εἰσὶν ὅλα ἀληθῆ, ἀλλ' ὅτι ὑφίσταται δυσκολία τις ἵνα παρατηρήσωμεν ποῖα εἰσὶν ἐκεῖνα ἅτινα ἐνοοῦμεν εὐδιακρίτως.

Συνεπεῖα τούτου σκεπτόμενος περὶ οὕτινος ἀμφεβαλλόν, καὶ ὅτι, ἐπομένως ἡ ὑπαρξίς δὲν ἦτον ἐντελής, διότι σαφῶς ἐβλεπον ὅτι ἦτο μεγαλειτέρα ἐντέλεια τὸ γνωρίζειν, ἢ τὸ ἀμφιβάλλειν, ἐσκέφθην νὰ ἀναζητήσω πόθεν ἔμαθον νὰ σκέπτομαι εἰς τι ἐντελεστέρον τῆς ὑπάρξεώς μου καὶ προδήλως κατενόησα ὅτι τοῦτο ὤφειλεν εἶσθαι ἀπόρροια φύσεως ἐντελεστεράς τῶνόντι· ὅσον δὲ διὰ τὰς ιδέας ἃς εἶχον περὶ πολλῶν ἀντικειμένων ἐξω τοῦ ἑαυτοῦ μου, οἷον τοῦ οὐρανοῦ, τῆς γῆς, τοῦ φωτός, τῆς θερμότητος καὶ μυρίων ἄλλων, δὲν ἐδυσκολευόμην νὰ μάθω πόθεν προήρχοντο, διότι, μὴ παρατηρήσας τίποτε εἰς τὰς ιδέας ταύτας ἀνώτερον τοῦ ἑαυτοῦ μου, ἠδυνάμην νὰ πιστεύσω ὅτι, ἐὰν ἦσαν ἀληθεῖς, ἐξήρτωντο ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεώς μου ἐχούσης ἐντέλειαν τινα· ἐὰν δὲ ἦσαν ψευδεῖς, ἦσαν ἀπόρροια τοῦ μηδενὸς ἢ τοῦ ἐνυπάρχοντος ἐν ἐμοὶ δι' ὅ,τι ἐλάττωμα εἶχον. Ἀλλὰ δὲν ἠδυνάτο νὰ ἦνε ἐπίσης τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τῆς ιδέας ἣν εἶχον περὶ ὄντος ἐντελεστεροῦ ἐμοῦ· διότι ἐὰν ὤφειλον αὐτὴν εἰς το μηδὲν ἦτο τοῦτο προδήλως ἀδύνατον· Ἐθεύσης δὲ τῆς ἀρχῆς ὅτι τοῦ ἐντελεστεροῦ μὴ δυναμένου εἶσθαι συνέπεια καὶ ἀπόρροια τοῦ ἀτελεστεροῦ, δὲν ἠδυνάμην ἐπίσης νὰ ἀρεῖλω τὴν ἰδέαν ταύτην καὶ εἰς ἐμὲ αὐτόν· ὥστε ὑπε-

λείπετο ὅτι ἡ ἰδέα αὐτὴ ἐτέθη ἐν ἐμοὶ ὑπὸ φύσεως ἀληθῶς ἐντελεστέρας τοῦ ὅ,τι ἦμην, καὶ ὅτι θὰ εἶχεν ὅλας τὰς ἐντελείας περὶ ὧν ἠδυνάμην νὰ ἔχω ἰδέαν τινὰ, ἐν ἐνὶ λόγῳ, ὅτι ἦτο ὁ Θεός. Ἐς δ' ἐπρόσθετον, ὅτι ἀφοῦ ἐγνωρίζον ἐντελείας τινὰς ἃς δὲν εἶχον, δὲν ἦμην τὸ μόνον ὃν ὄπερ ὑρίσκατο, ἀλλ' ὅτι ἐξ ἀνάγκης ἔπρεπε νὰ εὐρίσκητο ἄλλο τι ὃν ἐντελεστέρον, ἐξ οὗ θὰ ἐξηρωτόμην, καὶ ἐξ οὗ θὰ ἔλαβον πᾶν ὅ,τι εἶχον· διότι ἐὰν ἦμην μόνος καὶ ἀνεξάρτητος παντὸς ἄλλου, ὥστε νὰ ἔχω πᾶν ὅ,τι ἀνήγετο εἰς τὸ ἀνώτατον ὄν, θὰ ἠδυνάμην νὰ ἔχω ἐπίσης διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, πᾶν ὅ,τι ἐβλεπον ὅτι δὲν εἶχον καὶ οὕτω νὰ ἦμαι καὶ ἐγὼ ἄπειρος, αἰώνιος, παντεπόπτῃς, παντοδύναμος, τέλος νὰ ἔχω ὅλας τὰς ἐντελείας ἃς ἠδυνάμην νὰ ἀνεύρω ἐν τῷ Θεῷ. Διότι, κατὰ τοὺς συλλογισμοὺς οὓς ἐξέθεσα ἀνωτέρω, ἵνα γνωρίσω τὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ ὅσον ἐνεστί μοι ἔπρεπε νὰ παρατηρήσω ἐὰν ἦτον ἐντέλεια ἡ ὄχι νὰ κατέχω τὴν ἰδέαν ἣν εὐρίσκον ἐν ἐμοὶ περὶ ὧν τῶν πραγμάτων, καὶ ἐβεβαιώθην ὅτι οὐδεμίαν ἀτελῆς εὐρίσκητο ἐν αὐτῷ ἀλλὰ ἢ πᾶσαι αἱ ἐντελείαι· βλέπων ὅτι ἡ ἀμφιστολία, ἡ ἀστάθεια, ἡ κατῆφεια καὶ ἄλλα παρόμοια δὲν ἠδύναντο νὰ ἐμφυλοχωρήσωσιν ἐν αὐτῷ ἀφοῦ θὰ ἐθεωρούμην εὐτυχῆς ἐὰν δὲν τὰς εἶχον. Εἶτα ἐκτὸς τούτου ἐσκεπτόμην περὶ πολλῶν πραγμάτων ὑλικῶν, διότι μολονότι ὑπέθετον ὅτι ἀνευρέουμην, ἐν τούτοις δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀρνηθῶ ὅτι αἱ ἰδέαι ἦσαν ἐν ἐμοὶ. Ἰδὼν δὲ λίαν σαφῶς ὅτι ἡ διανοητικὴ φύσις εἶναι χωριστὴ τῆς ὑλικῆς, καὶ παρατηρήσας ὅτι ἐκάστη σύνθεσις μαρτυρεῖ ἀνεξαρτησίαν ἧτις εἶναι ἐλάττωμα, συνεπέρινα ὅτι ὁ Θεός ἵνα ἦναι ἐντελής πρέπει νὰ ἦναι μιᾶς φύσεως. Ἄλλ' ἐὰν εὐρίσκοντο σώματά τινά εἰς τὸν κόσμον, ἢ μᾶλλον πνεύματά τινά ἢ ἄλλαι φύσεις μὴ οὔσαι ἐντελεῖς, ἢ ὑπαρξίς αὐτῶν βεβαίως θὰ ἐξερτάτο ἐκ τῆς ἰσχύος του, ὥστε ἄνευ αὐτοῦ δὲν θὰ ὑρίσταντο οὔτε μίαν στιγμὴν.

Ἐπὶ στιγμὴν ἠθέλησα νὰ ἀναζητήσω ἐτέρας ἀληθείας· προβαλὼν δὲ τὸ ἀντικείμενον τῶν γεωμετρῶν, ὄπερ ἐνόουν ὡς σῶμα συμπαγές, ἢ διάστημα ἐκτεινόμενον ἐπ' ἄπειρον

εἰς μήκος, πλάτος, ὕψος ἢ βάθος, καὶ διαίρετόν εἰς διάφορα μέρη δυνάμενα νὰ λάβωσι διαφόρους μορφὰς καὶ σχήματα, καὶ νὰ κινήθωσιν ἢ νὰ μεταφερθῶσιν παντοιοτρόπως, ὡς ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐφαρμόζωσι ταῦτα οἱ γεωμέτραι ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου των, διεξήλθον οὕτω τινὰ τῶν εὐκολωτέρων προβλημάτων των, καὶ προσέξας μήπως ἡ μεγάλη αὕτη βεβαιότης ἦν ὅλος ὁ κόσμος ἀποδίδει αὐταῖς, θεμελιούνηται μόνον εἰς ὅ,τι βλέπουσιν ἐν αὐταῖς προδήλως κατὰ τὸν κανόνα ὃν ἐξέθεσα ἀνωτέρω, ἐπρόσεξα ἐπίσης νὰ μὴ ἐνυπάρχει ἐν αὐταῖς οὐδὲν ὄπερ νὰ μοι βεβαίωσιν τὴν ὑπαρξίν των· διότι φερ' εἶπεῖν, ἐβλεπον πράγματι ὅτι ὑποθέτων τρίγωνόν τι ἔπρεπεν αἰετρεῖς αὐτοῦ γωνίαι νὰ ὦσιν ἴσαι πρὸς δύο εὐθείας, ἀλλ' οὐδὲν ἐβλεπον ὅτι ἐνυπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ οὐδὲν τρίγωνον. Ἐνῶ ἐπανερχόμενος εἰς τὴν ἀνερεύνησιν τῆς ἰδέας ἣν εἶχον περὶ τινος τελείου ὄντος, εὐρίσκον ὅτι ἡ ὑπαρξίς αὐτοῦ ὑπεννοεῖτο ὅπως καὶ ἡ τοῦ τριγώνου εἰς ὃ αἱ τρεῖς αὐτοῦ γωνίαι εἰσὶν ἴσαι πρὸς δύο εὐθείας, ὅπως ἡ τῆς σφαίρας εἰς ἣν ὅλα τὰ μέρη αὐτῆς ἀπέχουσιν ἴσως ἀπὸ τοῦ κέντρου, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι εἶναι βεβαίωτέρα ἢ ὑπαρξίς τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶναι τὸ τέλειον τοῦτο ὄν, διότι ἔχομεν προφανῶς ἀποδείξεις τούτου.

Ἄλλὰ διατί πολλοὶ ἀνυπολόγησιν ὅτι εἶνε δύσκολον νὰ γνωρίσῃ τις τοῦτο, ὡς ἐπίσης εἶνε δύσκολον νὰ γνωρίσῃ τις τί ἐστὶ ψυχὴ; Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἦν προβάλλω θὰ προσπαθῆσω νὰ ἀπαντήσω κατηγορηματικῶς. Διότι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, ὧν ἀνωτέρω ἐμνήσθην, οὐδέποτε ἀνύψωσαν τὸ πνεῦμα αὐτῶν πέραν τῶν αἰσθητῶν ἀντικειμένων, καὶ εἰσὶν εἰθισμένοι νὰ φανταζόμενοι τὰ δυσεπίλυτα ὡς ἀκατανόητα, τοῦθ' ὄπερ εἶνε ἴδιον εἶδος σκέψεως περὶ τῶν ὑλικῶν πραγμάτων. Ὅπερ εἶναι καὶ ἀρκετὰ προδήλον καὶ ἐκ τοῦ ὑπὸ τῶν φιλοσόφων ἐν τοῖς σχολείοις θεωρουμένου ἀξιώματος, ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει ἐν τῷ νῷ ὄπερ νὰ μὴ ὑπῆρξε πρότερον ἐν ταῖς αἰσθήσεσιν εἰς ἃς εἶνε βεβαίον ἐν τούτοις ὅτι αἱ περὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ Θεοῦ ἰδέαι οὐδέποτε ὑπῆρξαν· καὶ μοι φαίνεται ὅτι ἐπιθυμοῦντες νὰ

μεταχειρισθῶσι τὴν διάνοιάν των ἵνα ἐννοήσωσι ταύτας ποιούσιν ἀκριβῶς ὅπως ἐκεῖνοι οἵτινες ἐὰν ποτε ἠθέλησαν νὰ ἀκούσωσι τοὺς λόγους ἢ νὰ ὀσμυθῶσι, μεταχειρίζονται τοὺς ὀφθαλμοὺς των· ἢ αἰσθητῆς δὲ τῆς ὁράσεως δὲν μᾶς βεβαίωσι ποσῶς τὴν ἀλήθειαν τῶν ἀντικειμένων ἅτινα ἀνάγονται εἰς τὴν ὄσφρησιν ἢ εἰς τὴν ἀκοήν, ἐνῶ οὔτε ἡ φαντασίμας οὔτε αἱ αἰσθήσεις μας δὲν μᾶς ἐπιβεβαιούσι πράγματι ἐὰν ὁ νοῦς μας δὲν ἐπέλθῃ ἀρωγῶς.

Τέλος ἐὰν ὑπάρχωσιν εἰσέτι ἄνθρωποι μὴ πεισθέντες ἐντελῶς περὶ τῆς ὑπαρξέως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ψυχῆς των διὰ τῶν ἐκτεθέντων λόγων, ἃς μάθωσιν οὗτοι ὅτι ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα περὶ ὧν σκέπτονται βεβαιότερον, ὡς νὰ ἔχωσι σῶμα καὶ ὅτι ὑπάρχουσιν ἀστέρες, γῆ καὶ τὰ παρόμοια, εἰσὶν ἐπίσης ἀβεβαῖα· διότι μολονότι ἔχουσιν ἠθικὴν τινὰ βεβαιότητα τῶν πραγμάτων τούτων, περὶ ἧς πρέπει νὰ ἦναι πολὺ τολμηρὸς ἐὰν ἀμφισβᾶλλῃ τις, ἐν τούτοις ὅμως, ὅταν πρόκηται περὶ μεταφυσικοῦ τινος προβλήματος δὲν πρέπει νὰ ἀρνηθῇ τις, ἐκτὸς ἐὰν στερεεῖται λογικότητος, ὅτι ἀπαιτοῦνται ἀρκετὰ ἀποδείξεις ὅπως βεβαιωθῇ τις καὶ ὅτι πρέπει νὰ προσέχη τις μήπως ἐν τῷ ὕπνῳ του ἴδῃ νέον σῶμα, ἄλλους ἀστέρας καὶ νέαν γῆν, χωρὶς νὰ ὑπάρχη τι. Διότι πόθεν γνωρίζομεν ὅτι αἱ ἰδέαι αἰτινες ἐπέρχονται ἡμῖν ἐν ὄνειρῳ εἰσὶ μᾶλλον ψευδεῖς τῶν ἄλλων ἀφοῦ πλειστάκις εἰσὶ ζωρότεραι καὶ ἐκφραστικώτεραι; Δὲν πιστεύω δὲ νὰ λύσωσι τὴν ἀπορίαν ταύτην καὶ οἱ νοσημονέστεροι ὅσον καὶ νὰ σπουδάσωσιν, ἐὰν δὲ προὑποθέσωσι τὴν ὑπαρξίν τοῦ Θεοῦ. Διότι, πρῶτον, καὶ αὐτὸ ἐτι ὕπερ ἔλαβον ὡς κανόνα, ἦτοι, ὅτι τὰ πράγματα ἅτινα συλλαμβάνομεν ἐν νῷ καθαρῶς καὶ εὐδιακρίτως εἰσὶν ὅλα ἀληθῆ, δὲν βεβαιούται εἰμὴ ὅτι ὁ Θεός ὑπάρχει καὶ ὅτι εἶναι ὄν τέλειον, καὶ πᾶν ὅ,τι ἐνυπάρχει ἐν ἡμῖν ἐξ αὐτοῦ ἀπορρέει· ἐξ οὗ ἐπάγεται ὅτι αἱ ἰδέαι μας ἢ αἱ ἀρχαὶ μας οὔσαι πράγματα βεβαῖα, καὶ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀπορρέουσαι, καθ' ὅσον εἰσὶ καθαρὰ καὶ εὐδιακρίτοι εἰσὶν ἐπομένως καὶ ἀληθεῖς. Ὡστε ἐὰν ἔχομεν καὶ ἄλλας περιεχούσας ψεῦδος, αὐταὶ θὰ ὦσιν ἐ-

κεῖναι αἰτινες εἰσὶ συγκεχυμένα καὶ σκοτεινά, διότι μετέχονται τοῦ μπεδῶς, ἦτοι ὡς προερχόμενα ἐκ τῆς ἀτελείας ἡμῶν. Ἐὰν δὲ εἰσεύρωμεν ὅτι πᾶν ὅ,τι ἐνυπάρχει ἐν ἡμῖν θετικόν καὶ ἀληθές, προέρχεται ἐξ ὄντος τελείου καὶ ἀπείρου, δὲν θὰ εἶχομεν οὐδένα λόγον ὅστις νὰ μᾶς βεβαίωσιν ὅτι αἱ ἀληθεῖς ἰδέαι ἡμῶν εἰσὶ πράγματι ἀληθεῖς.

Ἀφοῦ δὲ ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ψυχῆς μᾶς ἀπεκατέστησεν οὕτως βεβαίους περὶ τοῦ κανόνος τούτου, εἶνε εὐκόλον νὰ γνωρίσωμεν ὅτι τὰ ὄνειρα ἄπερ φανταζόμεθα ἐν τῷ ὕπνῳ ἡμῶν δὲν ὀφείλουσιν οὐδαμῶς νὰ μᾶς ἐμβάλωσιν εἰς ὑποψίας περὶ τῆς ἀληθείας τῶν ἰδεῶν ἃς εἶχομεν ἐγρηγορῦντες. Διότι ἐὰν συνέβαινε καὶ κοιμώμενός τις νὰ συνελάμβανεν ἰδέαν τινὰ καθαρὰν, ὡς, φερ' εἶπεῖν, γεωμέτρῃς τις νὰ ἐπενόει νέον πόρισμα, ὃ ὕπνος του δὲν θὰ ἐμπόδιζε τοῦ νὰ ἦνε ἀληθές, ἢ κοινωτέρα δὲ πλάνη τῶν ὄνειρων μας ἧτις συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἀναπαριστᾷ ἡμῖν διάφορα ἀντικείμενα, ὅπως καὶ αἱ ἐξωτερικαὶ μᾶς αἰσθήσεις, δὲν συνεπάγεται ὅτι πρέπει νὰ δυσπιστώμεν περὶ τῆς ἀληθείας τῶν τοιῶνδε ἰδεῶν διότι δυνάμεθα ἐπίσης νὰ ἀπατηθῶμεν χωρὶς ἐτι νὰ κοιμώμεθα, ὡς οἱ ἀσθενοῦντες ἐκ κίτριου πυρετοῦ βλέπουσι τὰ πάντα κίτρινοειδῆ, ἢ ὅπως οἱ ἀστέρες καὶ τὰ ἄλλα τὰ πολὺ ἀπομεμακρυσμένα σώματα φαίνονται ἡμῖν μικρότερα τῶν ὄσων εἰσὶν.

Διότι ἐπὶ τέλους εἴτε ἐγρηγορῦντες εἴτε κοιμώμενοι δὲν ὀφείλομεν νὰ πεισθῶμεν καὶ εἰς τὸ προφανές τοῦ λόγου ἡμῶν. Πρέπει δὲ νὰ παρατηρήσῃτε ὅτι λέγω τοῦ λόγου ἡμῶν καὶ οὐχὶ ποσῶς τῆς φαντασίας ἡμῶν οὔτε τῶν αἰσθήσεών μας· ὡς ἐτι βλέπομεν τὸν ἡλιον καθαρῶς δὲν ὀφείλομεν νὰ κρίνωμεν ἐκ τούτου ὅτι εἶναι τοιοῦτου μεγέθους ὡς φαίνεται, διότι ὁ λόγος δὲν μᾶς λέγει ποσῶς ὅτι πᾶν ὅ,τι βλέπομεν ἢ φανταζόμεθα εἶνε ἐπίσης ἀληθές, ἀλλ' ἐπίσης μᾶς λέγει ὅτι ὅλαι αἱ ἰδέαι ἢ αἱ ἀρχαὶ ἡμῶν ὀφείλουσι νὰ ἔχωσιν ὑπόστασιν τινὰ ἀληθείας, —διότι δὲν εἶνε ποτε δυνατόν νὰ τὰς ἔβησεν ἐν ἡμῖν ὁ Θεός χωρὶς νὰ ὑπάρχη ὅστις εἶναι ἀληθῆς καὶ τέλειος, ὅτι δὲ οἱ λογισμοὶ ἡμῶν δὲν εἰσὶ τὸσῶν προφανεῖς

καὶ δλόκληροι κατὰ τὸν ὕπνον ὅσῳ κατὰ τὴν ἐγρήγορσιν, μοιολογίαι ἐνίοτε ἢ φαντασία τῶν ἐστὶ ζωηρότερα, μᾶς λέγει ὅτι αἰδέαι ἡμῶν, μὴ οὐσαι ἅπασαι ἀληθεῖς, διότι δὲν εἴμεθα ὅλως ἐντελεῖς, ὑποκρύπτουσι πλείοτερον ἀλήθειαν ἐν τῇ ἐγέρσει ἡμῶν ἢ ἐν τῷ ὕπνῳ.
(Ἀκολουθεῖ.)

Ο ΠΕΡΙ ΥΠΑΡΞΕΩΣ ΑΓΩΝ.

Ἐὰν διεξέλθῃ τις πάσας τὰς κατὰ διαφόρους ἐποχὰς περὶ κόσμου ἐπικρατήσασας θεωρίας, εὐρίσκει ὅτι δύναται νὰ ὑπαγάγῃ αὐτὰς εἰς δύο κεφαλαιώδεις τάξεις, δηλ. τὴν καλουμένην τελεολογικὴν, καθ' ἣν ὁ δημιουργὸς κατὰ τινὰ προσηδιασθέντα τύπον ἐπλασε πολλὰ εἶδη τῶν ζῶων καὶ φυτῶν ὡν πᾶν ὄργανον, πᾶν μέλος, πᾶν ἄτομον κλ. ἐνεργεῖ σκοπίμως. Ἡ παρατήρησις ὅτι τὰ πλείστα ὄργανα τοῦ σώματος ἐνεργοῦσι σκοπίμως, ἢ κακῆ ἐξήγησις τοῦ τρόπου τῆς γενέσεως τῶν ὀργάνων καὶ ὀργανισμῶν, ἢ μελέτη τοῦ θαυμαστοῦ καὶ πολυσυνθέτου τῶν διαφορῶν ὀργανισμῶν ἐπέβαλον τὴν γνώμην ταύτην εἰς τὸν ἐξετάζοντα τὴν φύσιν φιλόσοφον. Ἡ ἑτέρα θεωρία καλεῖται μηχανικὴ ἢ αἰτιολογικὴ. Κατὰ ταύτην οἱ ὀργανισμοὶ ἀναπτύσσονται κατὰ μικρὸν καὶ τελειοποιῦνται, ἀλλὰ δὲν ἐδημιουργήθησαν ὅπως νῦν ἔχουσι, τούναντίον ἀνεπτύχθησαν ἀπὸ ἀτελεστέρων ἄλλων κατὰ φυσικοὺς νόμους, αἰωνίους καὶ ἀναλλοιώτους, ἐνεργοῦντας δὲ τυφλῶς, ἀσκοπῶς καὶ οὐχὶ ἐν συνειδήσει, ἂν δὲ τὰ πλείστα ὄργανα ἐνεργῶσι σκοπίμως, τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι αὐτὰ ἀνεπτύχθησαν ὑπὸ συνθήκας, ἐπιρροίας ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς, καὶ ποικίλας ἄλλας σχέσεις, ὡν ὡς τελικὸν ἀποτέλεσμα παρίσταται ἡ σκοπιμότης. Ἐνίοτε οὐ μόνον δὲν ὑπάρχει σκοπιμότης ὀργάνων τινῶν καὶ ὀργανισμῶν, ἀλλὰ τούναντίον, τὸ ὄργανον εἶναι ἢ περιττὸν ἢ ἐπιβλαβὲς διὰ τὸν ὀργανισμόν.

Ἐνῶ ἡ τελευταία αὕτη θεωρία ἰσχύει ἀποκλειστικῶς ἐν τισὶ φυσικαῖς ἐπιστήμαις,

οἷον τῇ ἀστρονομίᾳ, φυσικῇ, χημείᾳ, κλ. οὐδὲ δὲ φυσικῶς, ἢ ἀστρονόμος ἢ χημικὸς καταφεύγει εἰς θεωρίας τελεολογικὰς, ἀλλ' ἐξηγεῖ πάντα κατὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους, ὄντας ἀρκετοὺς ἵνα ἐξηγήσῃ τὰ φαινόμενα, ἅτινα παρατηρεῖ, τὰ δὲ ἀποτελέσματα ἀποδεικνύουσι πόσον δίκαιον ἔχουσι, τούναντίον ἐν τῇ βιολογίᾳ, δηλ. τῇ ἐπιστήμῃ ἐκείνῃ, ἧς ἀντικείμενον εἶναι ἡ ζῶσα φύσις, δηλ. φυτὰ καὶ ζῶα, ἐπικρατεῖ εἰσέτι παρὰ πολλοῖς ἡ τελεολογικὴ θεωρία, ἐπικαλουμένη τὸ ὑπερφυσικὸν εἰς βοήθειαν, ὡς καὶ ὁ ἀνόργανος καὶ ὀργανικὸς κόσμος ἦν φύσεως ἄλλης, οὐχὶ δὲ ἐνικῆς καὶ ἀλληλένδετος. Ἡ ἐνότις τοῦ ὄργαν. καὶ ἀνοργάνου κόσμου ἐγένετο παραδεκτὴ τανῦν παρὰ πάντων τῶν φυσιοδίφων, ὅσοι φέρουσι τὰ πρῶτα ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ ἐν ἐπαφῇ στενῇ πρὸς τὴν φύσιν ἐρευνῶσιν αὐτήν. Οὗτοι εἶναι ὀπαδοὶ ἢ θεμελιωταὶ τῆς μηχανικῆς θεωρίας.

Μεταξὺ τῶν φυσικῶν νόμων, οἵτινες διέπουν τὰς σχέσεις τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου (ζῶα καὶ φυτὰ) καὶ ἐπενεργοῦσιν εἰς τὴν διάπλασιν, ποικιλίαν, καὶ τελειοποίησιν τῶν φυτῶν καὶ ζῶων, διαπρέπει ὡς λίαν οὐσιώδης ὁ περ τῆς ὑπάρξεως ἀγών.

Ἐνῶ κατὰ τὴν τελεολογικὴν θεωρίαν ἐπλάσθησαν ζῶα καὶ φυτὰ ἵνα ζῶσιν ἐν εἰρήνῃ πλησίον ἀλλήλων, ἀπολαύοντα, ἐξ ἴσου τῶν δώρων τῆς φύσεως, ἡ ἑτέρα θεωρία ἀνακαλύπτει πανταχοῦ ἐν τῇ φύσει ἀγῶνα δεινὸν καὶ ἀδυσώπητον πάντων πρὸς πάντα, καὶ οὐ μόνον οὐδαμοῦ εὐρίσκει τὴν ὑπὸ τῶν ποιητῶν ψαλλεῖσθαι εἰρήνην, ἀλλὰ τούναντίον πάλιν σκληρὰν, τάσιν πρὸς ἐξόντωσιν τοῦ πλησίον, ἐγωϊσμόν, ἰδιοτέλειαν, πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργοῦντα ὅτε μὲν ἐν ἀγῶνι καὶ ἐκ φυσικῆς τινος ὀρμῆς προερχόμενα, ὅτε δὲ ἐν συνειδήσει τοῦ πρᾶττοντος.

Ὁ ἀγὼν οὗτος ὑπάρχει ἀνασφιζθητῶς πανταχοῦ ἐν τῇ φύσει, ὅπου ὑπάρχει ζῶη, αὕτη μάλιστα δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ ἐκείνου· τὰ ἐλατήρια, τὰ κινουντα ζῶα καὶ φυτὰ πρὸς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, εἶναι κυρίως ἢ πρὸς αὐτοσυντηρησίαν ὀρμῆ καὶ ἢ πρὸς διάδοσιν τοῦ εἶδους (γενετήσιος ὀρμῆς). Ἐκαστος

δὲ ἐννοεῖ εὐκόλως ὅτι ἄνευ τούτων ἤθελεν ἐκλείπει πᾶν ἄτομον καὶ πᾶν εἶδος.

Ἐπειδὴ ὁ νόμος οὗτος δὲν ἐνεργεῖ, ἐν γνώσει, οὐδὲ σκοπίμως, συμβαίνει συχνάκις νὰ καταστρέφηται ἐν τῷ ἀγῶνι ὠφέλιμῳ τι ζῶον ἢ φυτὸν, νὰ ὑπολείπηται δὲ νικητῆς ἐπικίνδυνόν τι καὶ ἐπιβλαβές. Τοῦτο δὲν εἶναι ἄτοπον καὶ ἀπίστευτον, ὅταν ἀναλογισθῆτις ὅτι καὶ ἄλλα φυσικὰ φαινόμενα, οἷον ὑπερμετρος θερμότης, ἢ σφοδρὸν ψυχρὸς, καταστρέφουσι τοὺς κόπους τοῦ γεωργοῦ καὶ ἀποστρεφούσιν αὐτὸν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων. Ταῦτα συμβαίνουσιν οὐχὶ σκοπίμως, οὐδ' ἐπίτηδες, ἀλλὰ κατὰ ἀναλλοίωτον νόμον. Οὕτω συμβαίνει καὶ μετὰ τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα.

Ἄς γνωρίζωμεν ἐκ τοῦ πλησίον τὸν νόμον τοῦτον, ἐρευνῶντες τὰ συμβαίνοντα εἰς τὸν ὀργανικὸν κόσμον. Ὅλα τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ ἔχουσι τάσιν νὰ πολλαπλασιάζονται εἰς μάλλον ἢ ἦσαν γεωμετρικὴν ἀναλογίαν. Ἐκαστον εἶδος αὐτῶν δύναται ἐν τινὶ οὐχὶ μακρῷ χρόνῳ, ὑπὸ συνθήκας εὐνοϊκῆς εἰς τὴν διατήρησιν καὶ διάδοσιν αὐτῶν, νὰ αὐξήσῃ οὕτως ὥστε, νὰ καταλάβῃ ἐντελῶς κατάλληλόν τινα χώραν. Ὁ χρόνος εἶναι διάφορος διὰ τὰ διάφορα εἶδη. Ἡδὴ ὁ Linné εἶχεν ὑπολογίσει ὅτι ἐν μονετέρις φυτῶν, παράγον δύο μόνον σπέρματα, (σημειωτέον δὲ ὅτι οὐδὲν παράγει τόσον ὀλίγα) ἤθελε παραγάγει ἐντὸς 20 ἐτῶν ἐν ἑκατομμύριον ἄτομα. Ὁ δὲ Darwin ὑπελόγησεν ὅτι ὁ Ἐλέσας, ὅστις φαίνεται ὅτι ἐκ πάντων τῶν ζῶων βροδύτερον πολλαπλασιάζεται, γεννῶν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὠρίμου ἡλικίας του, ἀπὸ τοῦ 30—90 ἔτους, τρία μόνον ζεύγη, ἐν 500 ἔτεσιν ἤθελε παραγάγει 15 ἑκατομμύρια ἀπογόνους. Ἐὰν λάβωμεν ὡς βᾶσιν τὸν μέσον ὄρον τῆς τεκνοποιίας τοῦ ἀνθρώπου, ἐντὸς 25 ἐτῶν ἤθελε διπλασιασθῆ ὁ ὑπάρχων πληθυσμὸς, ἐντὸς 50 τετραπλασιασθῆ, ἐντὸς 100 δεκαπλασιασθῆ. Πλείστα ζῶα ταπεινότερων τάξεων καὶ ἰχθύς γεννῶσι διὰ μᾶς χιλιάδας τινὰς ἢ ἑκατοντάδας χιλιάδων ὠν, πολλὰ δὲ ἄλλα ζῶα, οἷον οἱ μῦς γεννῶσι τρεῖς ἢ ἑξάκις τοῦ ἔτους, καὶ μάλιστα ἐκάστοτε 4—6 νεογνά. Ἐὰν λοιπὸν ὑπολογίσῃ τις τὴν γεω-

μετρικὴν αὐξήσιν ἐνὸς μόνον ζεύγους αὐτῶν ἐντὸς χρόνου τινός, θέλει εὐρεῖ, ὅτι διὰ τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ ἢ ἐπιρροία τῆς γῆς δὲν ἤθελεν ἐπαρκέσει. Πράγματι δὲ ἐνίοτε εἶδη τινὰ ζῶων πολλαπλασιάζονται οὕτως, ὥστε ἐπέρχεται λιμὸς, ἀπώλεια καὶ μετανάστευσις αὐτῶν, ἀλλὰ τοῦτο συμβαίνει περιοδικῶς μόνον.

Πόσον ταχέως προβαίνει ὁ πολλαπλασιασμός τῶν ζῶων ἐν εὐνοϊκαῖς περιστάσεσιν, ἀποδεικνύουσι περιεργά τινα παραδείγματα ζῶων ἐξαγριωθέντων. Ὁ βοῦς καὶ ὁ ἵππος, ἅτινα ζῶα σχετικῶς βραδέως πολλαπλασιάζονται, ἐντὸς τριῶν ἐτῶν οὕτως ἐπληθύνθησαν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀμερικῇ, ὥστε ὁ ἀριθμὸς τῶν εἶναι ἀνυπολόγιστος. Οὕτω ζῶσι κατὰ Humboldt καὶ Pampar τῶν πολιτειῶν τοῦ Laplata τρία περίπου ἑκατομμύρια ἵππων, οἵτινες κατὰ γονταὶ ἀπὸ ὀλίγων ἵππων Ἰσπανικῆς φυλῆς πρὸ τριακοσίων ἐτῶν ἐκεῖ εἰσαχθέντων. Οἱ βόες ἐκεῖ ἐπολλαπλασιάσθησαν τόσον, ὥστε κατ' ἔτος φέρονται εἰς τὸ ἐμπόριον 30,000 δέρματα, ὡν ὁ ἀριθμὸς ἐλαττοῦται κατὰ μικρὸν ἕνεκα τῆς καταδίωξεως αὐτῶν.

Ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων καταφαίνεται ὅτι ἕκαστον εἶδος φυτῶν ἢ ζῶων ἐν σχετικῶς βραχεῖ χρόνῳ δύναται νὰ καταλάβῃ πᾶσαν τὴν ἕκτασιν τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ἐνθα εὐρίσκει τὰς πρὸς τὸ ζῆν συνθήκας. Καὶ ὅμως τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω, διότι ὁ τῶν ἀνθρώπων, ζῶων καὶ φυτῶν ἀριθμὸς οὐδ' ἐπὶ μικρὸν ἀναλογεῖ πρὸς τοὺς ἄνω ὑπολογισμούς. Πλείστοι ὀργανισμοὶ καλοῦνται νὰ μετᾶσχῃσι τῆς ζωῆς, ὀλίγοις ὅμως μετέχουσιν αὐτῆς πρᾶγματι, διότι οἱ πλείστοι αὐτῶν ἀπόλλυνται πρὶν ἢ ἀναπτυχθῶσιν, ἢ βραδύτερον ἐν ἡλικίᾳ νεαρᾷ, πρὶν ἢ δυναθῶσι νὰ ἀφήσωσι κληρονόμους.

Ἐὰν λάβωμεν ὡς ἀφετηρίαν τὸ γεγονός τοῦτο, ἐρχόμεθα εἰς τὸ ἐξαγόμενον, ὅτι σειρά τις πολυαριθμῶν καὶ ποικίλων ἐχθρικών σχέσεων, δυσμενῶν εἰς τὴν διατήρησιν τῶν γεννηθέντων ὄντων ἐν τῇ ζωῇ, εἶναι πρόσκλημα εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ ἀτόμου καὶ διάδοσιν τοῦ εἶδους. Ἐν ἐκάστῳ ἀτόμῳ ὅμως ἐνυπάρχει φύσις ἢ πρὸς αὐτοσυντηρησίαν ὀρμῆ καὶ

ή προς διακρίνωσιν τοῦ εἶδους, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἕκαστος ὁργανισμὸς ἀποδύεται εἰς δεινὸν ἀγῶνα πρὸς ὁμοειδεῖς καὶ ἑτεροειδεῖς ὁργανισμοὺς, καὶ πρὸς τὰς ἐπιρρεῖας ἐκείνας ἃς συλλήβδην καλοῦμεν κλιματικὰς καὶ μετεωρολογικὰς. Ἐνῶ οἱ ὁργανισμοὶ αὐξάνουσι γεωμετρικῶς, ἡ τροφή αὐξάνει ἀριθμητικῶς, ἐξ οὗ προκύπτει δυσαναλογία, ἐνῶ ὁ χώρος μένει ἀμετάβλητος, καθιστάμενος κατὰ μικρὸν σχετικῶς ἀνεπαρκέστερος. Ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ συμβαίνει ἔτη μὲν τινα νὰ ὑπερισχύωσιν οὗτοι, ἔτη δὲ τινα ἐκείνοι οἱ ὁργανισμοὶ εἰς διαφόρους χώρας, ὡς θέλομεν ἰδεῖ τοῦτο κατωτέρω ὥστε τοιοῦτοτρόπως ἐπέρχεται μεταβολή τις, ἀλλοίωσις καὶ ποικιλία.

Ἐνεκα τοῦ ἀγῶνος περὶ τῆς ὑπάρξεως συμβαίνει νὰ μὴ πολλαπλασιάζωνται τόσον οἱ ὁργανισμοί, οἱ πολλὰ γεννῶντες, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκείνοι, οἵτινες εἶναι κάλλιον παρεσκευασμένοι εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ νικηταὶ ἐξέρχονται αὐτοῦ. Ἄν ἄλλως εἶχε τοῦτο, ἐπρεπεν αἱ ταινίαι, οἱ σκώληκες ἐκείνοι, οἵτινες ἐνδιατιπῶνται μόνον εἰς τὰ ἔντερα τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἑκατομμύρια ὠν γεννῶσι, νὰ ἦναι πολυαριθμώτατοι, πολλὸ ὑπερβαίνοντες τὸν ἀριθμὸν τῶν ξενίζόντων αὐτοὺς ἀνθρώπων, ἐνῶ εὐτυχῶς ἕνεκα τοῦ ἀγῶνος τοῦ περὶ τῆς ὑπάρξεως εἶναι σχετικῶς ὀλιγάριθμοι. Τὸ αὐτὸ λεκτέον περὶ πλείστων ἄλλων.

Ἐκαστον ζῶον ἢ φυτὸν, ἅμα εἰσελθὼν εἰς τὴν κυκλοφορίαν τῆς ζωῆς, ἀποδύεται εἰς τὸν ἀγῶνα. Οἱ πολέμοι εἶναι πολλοὶ καὶ ποικίλοι, οὐχὶ δὲ πάντες γνωστοί. Τοιοῦτοι εἶναι διὰ μὲν τὰ ζῶα ἄλλα σαρκόβορα καὶ ἀρπακτικά, ζητοῦντα τροφήν μεταξὺ ἐκείνων ἢ ἐν τοῖς ἐντοσθίοις τῶν ζῶων, ἀλλ' ὡς ἀναλώμασι τοῦ ξενίζοντος, προσέτι αἱ διάφοροι καταστάσεις τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς ἀτμοσφαιρας, χιῶν, πάγος, ὑπερβολικῆ θερμότητος καὶ ξηρασίας, ὑετοί, πλημύραι κλπ. Τὰ φυτὰ διαμφισθητοῦσιν ἀλλήλοις τὴν κατοχὴν τοῦ ἐδάφους, τὴν ἀπορρόφησιν θερμότητος, φωτός, ὑγρασίας κλπ. Ὁ ἀγῶν εἶναι ἐπίσης δεινὸς μεταξὺ ζῶων ἀνηκόντων εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος καὶ τὴν αὐτὴν νεομομένων χώραν, διότι ἕκαστον

προστίθει νὰ ἀπολαύσῃ τῆς ἀναγκαίας τροφῆς, ἀποστεροῦν τὸ ἕτερον αὐτῆς. Ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ πᾶσα ἰδιότης καλὴ, ἢ κέρκτηται τὸ ἐν ἄτομον, στερεῖται δὲ τὸ ἄλλο, ἀποβαίνει ὠφέλιμος καὶ ἄγει εἰς τὴν νίκην. Τοῦτο δὲ τὸ νικῆσαν ἀπολαμβάνον ἀφθῶνως τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων συνθηκῶν, αὐξάνει ἐπιιδίδει, ἐνισχύεται, γεννᾷ ἀπογόνους, ἐν οἷς μεταδίδεται κληρονομικῶς ἡ φυσικὴ δύναμις, ἐνῶ τούναντίον ὁ ἥττηθεὶς ἢ ἀπόλλυται, τὸ φυτὸν μαραινεται καὶ ξηραίνεται, τὸ ζῶον ἀποθνήσκει, ἢ ἀπολαμβάνων ἀνεπαρκῶς τῶν πρὸς τὸ ζῆν, μένει ἀνάπηρος καὶ ἀσθενής, ἀρῶν κληρονόμους ἐπίσης ἀσθενεῖς, οἵτινες ὑποκύπτουσιν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ τέλος ἀπόλλυνται.

Ὁ ζωϊκὸς κόσμος καὶ ὁ φυτικὸς ζῶσιν ἐν ποικίλῃ ἀμυθία ἐπιδράσει. Διότι ζῶα μὲν τινα τρέφονται ἀπὸ φυτῶν μόνον, τινα δὲ ἀπὸ τῶν σαρκῶν ἄλλων ζῶων, ἐνῶ ἀπ' ἑτέρου πλείστα φυτὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ ζῶων, διότι π. χ. ἄνευ τούτων δὲν δύναται νὰ γονιμοποιηθῶσιν. Ἐνεκα τούτου αἱ σχέσεις αἱ κατὰ τὸν περὶ τῆς ὑπάρξεως ἀγῶνα ἀπαντώμεναι, γίνονται πολυπλοκώτεροι ἀκόμη καὶ ποικιλότεροι ἢ ἄνευ τούτου. Ἐκ τούτου γεννᾶται ἰσορροπία τις, ἥτις ὅμως δὲν εἶναι σταθερὰ καὶ ἀμετάβλητος, ἀλλὰ ταλαντεύεται ἐντὸς εὐρυτάτων ὁρίων. Ἐὰν λοιπὸν ἐν τινι τῷ αὐξήσῃ καθ' ὑπερβολὴν τὰ χορτοφάγα ζῶα, τότε ἐλαττοῦται ἡ φυτεία κατὰ μικρὸν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε ἐπέρχεται λιμὸς, ἕνεκα τοῦ ὁποίου τὰ μὲν ζῶα ἐλαττοῦνται κατ' ἀριθμὸν, τοῦθ' ὅπερ ἐπιτρέπει εἰς τὰ φυτὰ νὰ αὐξήσωσιν ἀναλόγως τῆς ἐκείνων ἀπωλείας. Ἐὰν, ὡς εἶπομεν, αὐξήσῃ ὁ ἀριθμὸς τῶν χορτοφάγων, αὐξάνει ἐπίσης καὶ ὁ τῶν σαρκοφάγων, εὐρισκόντων ἀφθῶνον τροφήν, ἢ αὐξήσῃ δὲ τούτων ἐπιφέρει ἐλάττωσιν ἐκείνων. Ποικιλία τοιαύτη καὶ διατάραξις ἢ διακόμεσις τῆς ἰσορροπίας παρατηρεῖται ἰδίως καταφανῶς ἐν τισι περιωρισμένοις τόποις, ὡς νῆσοις εἰς οὓς εἰσῆλθεν ὁ ἀνθρώπος νέα ζῶα. Παράδειγμα τοιοῦτον παρέχει ἡ ἄγία Ἐλένη. Ἡ νῆσος αὕτη ἦτο κατάφυτος κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα. Οἱ Εὐρω-

παῖοι εἰσῆγαγον αἴγας καὶ χοίρους οἵτινες ἠύξησαν καθ' ὑπερβολὴν, ἐνέκοντο κατὰ μικρὸν τὰ τρυφερότερα φυτὰ καὶ τοὺς διαφόρους κλάδους τῶν δένδρων καὶ τὰς ρίζας, οὕτω δὲ ἡ νῆσος κατέστη ἔρημος φυτῶν ἐντὸς δύο αἰῶνων. Ἡ ἐρήμωσις αὕτη ἡμῖς ἐπέδρασεν ἀπ' ἑτέρου ἐπὶ τῶν ζῶων, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἤρχισε νὰ ἐλαττοῦται, οὕτω δὲ εἶδη μὲν τινα ἠλαττώθησαν, ἀλλὰ δὲ ἐξέλιπον.

Ἐπὶ τῆς νήσου Juan Lornandes τῆς σικελικῆς θαλάσσης, ἐξετέθησαν ὑπὸ ναυτῶν αἴγες, οἵτινες ταχέως ἐπολλαπλασιάσθησαν δι' ἐλλειψιν συναγωνισμοῦ. Οἱ Ἰσπανοὶ ἵνα κωλύσωσι τοὺς αὐτάς τοῦ νὰ θηρεύωσιν ἐν αὐτῇ, ἐξέθεσαν κύνες πρὸς ἐξολόθρευσιν τῶν αἰγῶν, ἐξ οὗ προήλθεν αὐξήσις τῶν κυνῶν, καταστροφή τῶν αἰγῶν τότε ὅμως δι' ἐλλειψιν τροφῆς καὶ οἱ κύνες ἤρξαντο νὰ ἐλαττοῦνται.

Ἀλλοιώσεις τοιαύται συμβαίνουσι πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἐν τῇ φύσει, εἶναι δὲ ὡς ἀποτέλεσμα τοῦ περὶ τῆς ὑπάρξεως ἀγῶνος, οὗ αἱ σχέσεις εἶναι ποικιλώταται. Αἱ ἀλλοιώσεις αὗται ἀλλάσσωσι φυσικῶ τῷ λόγῳ καθ' ὁλοκληρίαν τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν τόπου τινος μετὰ τοῦ ἐν αὐτῷ ζῶντος ὁργανικοῦ κόσμου, ὡς καταδεικνύεται τοῦτο ἐκ τῶν ἀνωτέρω συντόμων παραδειγμάτων. Ὁ ἀγῶν οὗτος εἶναι τόσον δεινός, ὥστε πλείστα ζῶα, ὡς ὁ ἄνθρωπος, ὁ βουξ, ὁ ἵππος, ὁ ἐλέφας κλπ. τὰ περισσότερα πτηνὰ καὶ οὕτω καθεξῆς, διατρέφουσιν ἐπὶ τινα χρόνον τὰ νεογνά των, καὶ προφυλάττωσιν ἀπὸ παντὸς ἐχθροῦ, μέχρι οὗ δυνήθωσι νὰ ἐγκαταλειφῶσιν αὐτὰ εἰς τὴν τύχην των. Ἐὰν ταῦτα ἐγκατελείποντο ἅμα γεννηθέντα ἀβοήθητα, ἤθελον ταχέως παύσει τοῦ ζῆν διότι ἤθελον ὑποκύψει κατὰ τὸν ἀγῶνα, εἰς ὃν εἰσῆλθον ἄνευ τῶν ἀναγκαίων προσόντων.

Ἐνῶ δὲ αἱ διάφοροι ἐπιρρεῖαι, αἵτινες ἐπιφέρουσι τὴν αὐξήσιν καὶ ἐλάττωσιν ἑκάστου εἶδους φυτῶν καὶ ζῶων, ἐν γένει καὶ ἐπὶ μικρὸν χρόνον διατελοῦσιν εἰς ἰσορροπίαν τινα, ἐνόσω αἱ διάφοροι συνθηκαὶ μένουσιν αἱ αὐταί, τὸ σύνολον δὲ τῶν ὁργανισμῶν μικρῶς τινος χρονικῆς περιόδου μένει κατὰ προσέγγισιν τὸ αὐτὸ, γεννᾶται ἐντὸς τινῶν ὁρίων

δι' ἑκάστην χώραν τῆς γῆς φυσικὴ τις οἰκονομία, ἐν ἣ ἕκαστον εἶδος ζῶων καὶ φυτῶν κτέχει, ἢ εἶναι ἠναγκασμένον νὰ κατέχη θέσιν τινα, ἔχουσαν στενότερα ἢ εὐρύτερα ὅρια. Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ θέσει πρέπει ἕκαστον ἄτομον νὰ ἀγωνισθῇ περὶ τροφῆς καὶ χώρου, ἢτοι περὶ τῆς ὑπάρξεως. Εἰς πλείστας περιπτώσεις αἱ διάφοροι σχέσεις, αἱ διέπουσαι τὸν περὶ τῆς ὑπάρξεως ἀγῶνα, εἶναι τόσον σύνθετοι καὶ κεκρυμμένοι, ὥστε μόνον ἀτελῶς δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν αὐτάς, ἕνεκα δὲ τούτων πολλὰ συμβεβηκότα ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τῆς φύσεως μένουσιν ἀνεξήγητα καὶ σκοτεινά. Ἴνα κατανοήσωμεν τὸ πολυπλοκὸν καὶ πολυσύνθετον τοῦτο, ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν ὀλίγα παραδείγματα, ἐν οἷς ἀνευρέθη ὁ μυστηριώδης μῖτος. Ὁ Darwin ἀναφέρει, ὅτι τὸ ἐρυθρὸν τριφυλλῶν (*Triplium Pratenze*) ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀποτελοῦν τὴν οὐσιώδη τροφήν τῶν βοῶν, οἵτινες ἀποτελοῦσιν ἐν μέρος τῆς εὐημερίας τῆς χώρας ἐκείνης, ἵνα γονιμοποιηθῇ χρῆξι τῆς ἐπισκέψεως εἶδους τινὸς ἐντόμων καλουμένων βομβυλιῶν, ἅτινα ἀπορροφῶντα τὸν ὀπὸν ἐκ τοῦ βράθους τῶν ἀνθέων φέρουσιν εἰς ἐπαφὴν τὴν ἀνθήκων μὲ τὴν οὐλήν, οὕτω δὲ μεσιτεύουσι τὴν γονιμοποίησιν ἥτις ἄλλως δὲν ἤθελε λάβει χώραν, ὡς ἀπέδειξε τοῦτο ὁ ῥηθὲς φυσιοδίφης, ἀποκλείσας τὴν πρόσκλησιν τῶν ἐντόμων. Ὁ τῶν βομβυλιῶν ἀριθμὸς ὅμως καὶ ἡ ζωὴ των ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν των, κατ' ἐξοχὴν ἀπὸ τῶν ἀρουραίων μυῶν, οἵτινες ἀπ' ἑτέρου καταδιώκονται ὑπὸ τῶν γαλῶν. Ὅπου ὑπάρχουσι πλείσιον τῶν χωρῶν καὶ πόλεων πολλὰ γαλαί, ἐκεῖ οἱ μῦς εἶναι ὀλίγοι, οἱ δὲ βομβυλιῶι πολυπληθεῖς. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ὑπάρχει στενὴ σχέση μεταξὺ τριφυλλοῦ καὶ γαλῶν, ἀπ' ἐξαρτᾶται μέγα μέρος τῆς εὐημερίας λαοῦ ὁλοκληροῦ, χρῆζοντος κρέατος διὰ τὸ τραγὸν καὶ ψυχρὸν κλίμα.

Ἐπάρχουσι μικραὶ νῆσοι ἐν τῷ ὠκεανῷ, ὧν οἱ κάτοικοι ζῶσι κυρίως ἀπὸ φοινίκων. Οὗτοι ὅμως γονιμοποιῶνται μόνον τῇ μεσιτείᾳ ἐντόμων τινῶν, ἅτινα μεταφέρουσι τὴν ἀνθήκων ἀπὸ τῶν ἀρρένων δένδρων εἰς τὰ θήλη. Τὰ ἐντομα ταῦτα καταδιώκονται καὶ

καταδιβρώσκονται υπό έντομοφάγων πτηνών, ών αποτελούσι τήν φυσικήν τροφήν, ταύτα δὲ πάσχουσι τὰ αὐτὰ υπό πτηνῶν σαρκοφάγων. Ταῦτα τὰ τελευταία ἀποθνήσκουσι συχνάκις υπό παρασιτικοῦ τινος ἀκάρειος, ὅπερ ἀναπτύσσεται κατὰ ἑκατομύρια εἰς τὰ πτεράτων. Τὸ παράσιτον τοῦτο κατατρέφεται ἐνίοτε υπό μυκήτων τινῶν. Μύκηται, σαρκόβόρα ὄρνεα, καὶ έντομα εὐνοῦσαι ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ τήν τῶν φαινῶν γονιμοποίησιν, τὸ δὲ ἄκαρι καὶ τὰ έντομοφάγα πτηνὰ διακινδυνεύουσιν αὐτήν. Ἐνταῦθα βλέπομεν ἀπὸ πόσων περιστάσεων εὐνοϊκῶν καὶ μὴ ἐξαρτάται ἡ ὑπαρξίς τῶν κατοίκων τῶν νήσων ἐκείνων. Δυστυχῶς δὲ εἶναι πάντοτε εὐκόλον, οὐδὲ δυνατόν, νὰ ἀνασύρωμεν πάντοτε καὶ πανταχοῦ τὸν πέπλον, ὅστις καλύπτει τὰς πολυπλόκους σχέσεις τοῦ περι τῆς ὑπάρξεως ἀγῶνος. Τὰ μνημονευθέντα παραδείγματα ὅμως ἀρκουσι νὰ καταδείξωσι πόσον ποικίλα εἶναι τὰ ἐπεισόδια καὶ αἱ περιπέτειαι, αἱ λαμβάνουσι χώραν ἐν τῷ περι τῆς ὑπάρξεως ἀγῶνι.

Ὁ περι τῆς ὑπάρξεως ἀγῶν εἶναι λίαν καταφανῆς πρὸ πάντων ὅπου ὁ ἄνθρωπος ἐξασκεῖ τήν ἐπιρροὴν αὐτοῦ εἰς περιωρισμένους τόπους, ἔνθα προτίθεται νὰ φέρῃ μεταβολάς, ἐξ ὧν νὰ καρπωθῇ ὠφελείαν τινα. Ὁ γεωπόνος, οἷον ὁ γεωργός, ὁ κηπουρός, ὁ ἀμπελοουργός κλπ. ἐρχεται ἐπίκουρος τῶν ὠφελίμων φυτῶν κατατρέφῶν τὰ συναγωνιζόμενα ἀχρηστα ἢ καὶ ἐπιβλαβῆ, τοῦτ' αὐτὸ ποιεῖ καὶ ὁ κτηνοτρόφος. Ἐκεῖνος μὲν προφυλάττει τὰ φυτὰ του ἀπὸ ξηρασίας, υπερβολικῆς θερμότητος, παγετοῦ, πλημμύρας, ἐπιβλαβῶν φυτῶν ἢ ζώων κτλ. Ταῦτα πάντα εἶναι ἐχθροί, οἵτινες ἄνευ βουλήσεως σπεύδουσι νὰ καταστρέψωσι τὸ ὠφέλιμον φυτὸν, ἢ τοῦλάχιστον ἀπολαμβάνοντες, ὅτι χρῆζουσι πρὸς θρέψιν καὶ διάδοσιν τῶν, ἀποστεροῦσιν ἐκεῖνα μέρους τῶν ἀναγκαίων συνθηκῶν πρὸς τήν ζωὴν καὶ καρποφορίαν. Ἄνευ τῆς μεσιτείας τοῦ γεωργοῦ ἠδύνατο ταῦτα νὰ ὑποκύψωσι κατὰ τὸν ἀγῶνα ἢ νὰ καταστῶσιν ἥττον ὠφέλιμα. Ἀρῆσατε ἄμπελον ἐπὶ τινα ἔτη ἀκαλλιέργητον, δηλ. ἄφετε αὐτήν εἰς τὴν τύχην τῆς, ἢ τὴν

φυσικήν τῆς κατάστασιν, καὶ θέλετε ἴδει, ὅτι βλαστοὶ καὶ φύλα κίβριαι καὶ κερποὶ χάνουσι τὴν ζωηρότητα τῶν, τὸ φυσικὸν μέγεθος, τὴν καλὴν ὄψιν, τὸν ἄρθρον καὶ γλυκὺν ὄπὸν, βραδύτερον δὲ ξηραίνεται καὶ ἐρημύεται, ἐνῶ δὲ συμβαίνουσι ταῦτα, τὰ ἄλλοτρια ἐκφύονται, ἅτινα συναγωνιζόμενα ἀπορροφῶσι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἰκμάδος, ἢ περι ὁ ἀμπελοουργός κατάρθου νὰ οἰκονομήσῃ μόνον πρὸς ὕψος τῆς ἀμπέλου. Τοῦτο ἤθελε συμβῆ τῷ ποιμένι, ἂν ἄρνε τὰ πρόβατά του ἐκτεθειμένα εἰς τὰς ἐξωτερικὰς ἐπιρροίας, καὶ δὲν ἤρχετο εἰς βοήθειαν αὐτῶν, παρέχων καλὴν βοσκὴν, διὰ τὸν χειμῶνα συλλέγων χόρτον καὶ ἐγκλείων αὐτὰ εἰς θερμὸν τόπον πρὸς διαχειμασιν, προφυλάττων ἀπὸ παντὸς κακοῦ καὶ προσπατεῦων αὐτὰ κατὰ τῶν λύκων καὶ ἄλλων σαρκόβωρων ζώων.

Ἄλλὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάγωμεν λίαν μακρὰν ἵνα εὐρωμεν τὸν ἀγῶνα, περι οὗ ἐγένετο λόγος. Ἄς ρίψωμεν ἐν βλέμμα εἰς τὴν κοινωνίαν, καὶ θέλωμεν παρατηρήσει ὅτι ἐν αὐτῇ οὐδὲν ἄλλο λαμβάνει χώραν, ἢ πάλῃ δεινὴ καὶ ἀμειλικτος, ὑπὸ διαφόρους ποικιλωτάτας μορφάς. Ἡ πάλῃ αὕτη ὑπάρχει ἐν καιρῷ πολέμων καὶ ἐπαναστάσεων, καὶ ἐν καιρῷ βαθυτάτης εἰρήνης· μόνον ἔχει διαφόρους ὄψεις. Οἱ Εὐρωπαῖοι εὐρίσκοντες στενὸν, ἢ φανταζόμενοι ἐξηνητλημένον τὸν τόπον ἢ πράγματι εὐρίσκοντες αὐτὸν τοιοῦτον, μεταναστεύουσιν εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ἔνθα ὑπάρχει ἄπειρος ἔκτασις χωρῶν πλουσίων, εὐφόρων, μηκέτι ἐκμεταλλεῦθειτων, ἵνα εὐχερέστερον ἀποκτήσωσι τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Οἱ ἐρυθρόδερμοι κάτοικοι αὐτῆς ἀμύνονται κατὰ τῶν νεκλῶδων, οὓς θεωροῦσι σφετεριστὰς τῆς χώρας τῶν. Οὕτω δὲ προέκυψε πολυχρόνιος ἀγῶν, ὅστις ἀπέληξε μετ' τὴν ἐξόντωσιν τούτων, ἥτις δὲν θὰ βραδύνη νὰ γείνη ὀλοσχερῆς. Ἡ το φυσικὸν νὰ ὑποκύψωσι οἱ αὐτόχθονες Ἴνδοι, οἵτινες ἦσαν κακῶς παρεσκευασμένοι διὰ τὴν ἀπροσδόκητον τοῦτον ἀγῶνα. Οὗτοι οὐδέποτε ἐκαλλιέργησαν σῶμα καὶ διάνοιαν ἢ τόσον μόνον ὅσον ἀπῆται ἢ ἐκπλήρωσις ὀλίγων φυσικῶν ἀναγκῶν, ἐνῶ οἱ Εὐρωπαῖοι ἤλθον φέροντες ὅπλα τεχνικὰ καὶ διανοητικὰ, ἅτινα

ἀπέκτησαν ἐν διαστήματι πολλῶν αἰῶνων, καλλιεργούντες τὸν νοῦν. Ὅπως πανταχοῦ ἐν τῇ φύσει, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ὁ ἀγῶν ἔλαβεν ἑκβασιν εὐνοϊκὴν διὰ τὸν ἰσχυρότερον καὶ μᾶλλον πεπροικισμένον μετὰ τὰς ἀναγκάιας πρὸς τὸν ἀγῶνα ιδιότητος. Ἡ πνευματικὴ ὑπεροχὴ τοῦ Εὐρωπαϊοῦ κατίσχυσε τῆς σωματικῆς βώμης καὶ τοῦ ἀγρίου χαρακτῆρος τοῦ Ἰνδοῦ οὕτως, ὥστε ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἐν τε τῇ Ἀμερικῇ καὶ Αὐστραλίᾳ διηνεκῶς ἐλαττοῦται, αἱ Εὐρωπαῖοι παλλαπλασιάζονται, ἐνῶ οἱ αὐτόχθονες θέλουσιν ἐκλείψει κατὰ μικρὸν.

Ἐὰν ρίψωμεν ἐπιτόλαιον μόνον βλέμμα εἰς τὴν κοινωνίαν, ἀνευρίσκωμεν ἀμέσως τὸν ἀγῶνα, ὅστις ἐν κλαγγῇ ὅπλων ἢ τοῦναντίον σιωπηλῶς διεξάγεται μεταξὺ τῶν ἐθνῶν, τῶν πόλεων, τῶν κοινοτήτων καὶ ἀτόμων, ἐκεῖνος μὲν κατὰ καιροῦς καὶ διαφορὰ χρονικὰ διαστήματα, οὗτος δὲ ἀδιακόπως καὶ παντοτεινῶς. Οἱ πόλεμοι τείνουσιν καὶ εἰς τὸ νὰ περιποιησῶσιν εἰς τὸ ἐν τῶν ἀντιπάλων μερῶν ἄφθονα μέσα πρὸς εὐημερίαν ἐν γένει, οἷον ἔκτασιν χωρῶν, χρήματα κτλ. καὶ διαφόρους ἄλλας ὠφελείας, αἵτινες ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς ὑπεροχῆς, ἢν λαμβάνει ὁ νικητῆς.

Ἐκαστον ἔθνος προσπαθεῖ νὰ ἀναπτύξῃ τὴν βιομηχανίαν του, νὰ ἐκτείνῃ τὸ ἐμπόριόν του, νὰ φέρῃ εἰς θέσιν εὐάρεστον τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας, νὰ ἐκμεταλλεῦθῃ τὸν ὑπόγειον καὶ ἐπίγειον πλοῦτον, κτλ. οὐ μόνον ἵνα ἐπαρκῆ εἰς τὰς ἰδίας ἀνάγκας, ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατόν, ἀλλὰ καὶ ἵνα δυνηθῇ ἐπιτυχῶς νὰ συναγωνισθῇ πρὸς ἄλλοι καὶ μακρυνὰ ἔθνη, ἵνα δυνηθῇ ὑπερέγειν νὰ καταλάβῃ τὰς ἀγορὰς τῶν ἄλλων, παραγκωνίσῃ αὐτὰ καὶ καρπωθῇ τὰς ὑπαρχούσας ὠφελείας. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει εἰς τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα· διότι ὅπως πᾶν φυτὸν ἢ ζῶον συναγωνίζεται πρὸς τὰ ὁμοειδῆ του, κατέγοντα ἢ νεμόμενα τὸν αὐτὸν τόπον, οὕτω πᾶς βιομήχανος, ἔμπορος, διδάσκαλος, ἱατρός, δικηγόρος ζῆ τρόπον τινα ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ μετὰ τῶν ὁμοειχῶν, οἵτινες πρὸς τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέ-

ρον ἀποβλέποντες, πρώτιστον πάντων τείνουσιν εἰς τὸ νὰ ἀποστερήσωσιν ἢ ἐλαττώσωσιν τὰ μέσα τῆς ὑπάρξεως τῶν καλουμένων συναδέλφων. Τὸ «κεραμεὺς κεραμεὶ κατέει», εἶναι δυστυχῶς λίαν ὀρθόν, ἀλλὰ καὶ ἀναπόφευκτος συνέπεια τοῦ περι τῆς ὑπάρξεως ἀγῶνος. Ἐννοεῖται δὲ εὐκόλως, ὅτι ὁ κάτος οὗτος εἶναι τόσῳ χολωδέστερος, ὁ περι τῆς ὑπάρξεως ἀγῶν τόσῳ ζωηρότερος καὶ ἐμπαθέστερος μεταξὺ τῶν ὁμοειχῶν, ὅσον οἱ μὲν συναγωνιζόμενοι εἶναι πολυαριθμότεροι, τὸ δὲ πεδῖον τοῦ συναγωνισμοῦ ἥττον εὐρὺ, καὶ τὰ ἐντεθεν ἀπορρέοντα κέρδη, ἥτοι πρὸς τὸ ζῆν μέσα, ἥττον ἄφθονα. Ἐν τῷ συναγωνισμῷ τοῦτῳ ὁ πλείονας καὶ καλλιτέρας ιδιότητος κερτημένος ὑπερέχει τοὺς ἄλλους, ὁ δὲ μειονεκτῶν, ἢ ἀγεί βίον μέτριον ἢ ὑσχωρεῖ ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ζητῶν νὰ ὑπερισχύσῃ ἐν ἄλλῃ κοινωνίᾳ, ἢ πάλῃ, ἔνθα οἱ συναγωνιζόμενοι μειονεκτοῦσιν αὐτοῦ.

Ὅσον παράδοξος καὶ καταστρεπτικὸς καὶ ἂν φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ὁ φυσικὸς νόμος οὗτος, οὐχ ἥττον ὑπάρχει ἀναμφισβητήτως πανταχοῦ τῆς γῆς, ὅπου ὑπάρχει ζωὴ, προσέτι δὲ εἶναι λίαν εὐεργητικὸς καὶ δι' ἄλλους λόγους, καὶ διότι οὗτος εἶναι ἡ αἰτία ἕνεκα τῆς ὁποίας τελειοποιούνται ζῶα καὶ φυτὰ καὶ ἄνθρωποι, καὶ δι' ἣν ἐγεννήθη ἡ θαιμασία ποικιλία καὶ τὸ κάλλος τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου. Ὁ πολιτισμὸς ἡμῶν, καὶ ἡ πελωρία ἀνάπτυξις τοῦ ἀνθρώπου πνεύματος ἔσχεν ὡς ἐλαττήριον τὴν ἐργασίαν, πρὸς ἣν ὠθεῖ ἀκαναμαχῆτος τὸν ἄνθρωπον ὁ περι τῆς ὑπάρξεως ἀγῶν. Ὅτι τὰ ὀργανικὰ ὄντα ἐπολλαπλασιασθήσαν κατὰ εἶδη καὶ γένη, καὶ ἐξωραίσθησαν, τοῦτο ἀποδεικνύουσιν αἱ διάφοροι φυσικαὶ ἐπιστῆμαι, καὶ τόσον τοῦτο εἶναι βέβαιον, ὥστε ὁ περιφρημος Ἐλβετὸς φυσιοδίτης Agassiz, ὁ νεωστὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀμερικῇ, ἵνα ἐξηγήσῃ τὸ γεγονός τοῦτο παρεδέχθη ὅτι ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν ὀργανικὸν κόσμον οὐχὶ διὰ μίαν, ἀλλ' εἰς διαφόρους χρονικὰς ἐποχὰς, καταστρέφων εἰς τὴν προηγηθεῖσαν, φέρων δὲ εἰς φῶς ἄλλην νεάν

δημιουργίαν, πολλῶν τελειοτέρων τῆς προτέρας, καὶ ὅτι ἐν τῇ τελευταίᾳ δημιουργίᾳ ἐπλασε τὸν ἄνθρωπον. Ὅτι ὁ τρόπος οὗτος τοῦ θεωρεῖν τὸν ὀργανικὸν κόσμον δὲν εἶναι ὀρθός, ἀπέδειξαν οἱ τὰ ἐναντία τελειοποιεῖ ζῶα καὶ φυτὰ εἶναι εὐνόητον διότι οὗτος διεγείρει τὰ συναγωνιζόμενα ὄντα εἰς ἐργασίαν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν φυσικῶν αὐτῶν δυνάμεων, ἐνισχύει τὰ ὄργανα αὐτῶν καὶ καθιστᾷ ἄρμολια πρὸς τὸν σκοπὸν, ὃν τὸ φυτὸν ἢ ζῶον ἐν γνώσει ἢ ἀγνοίᾳ ἐπιδιώκει. Ἄνευ τῆς ἐργασίας, οὔτε ἰσχύς, οὔτε τελειότης οὔτε κάλλος ὑπάρχει. Αἱ οὕτως ἀποκτηθεῖσαι ἰδιότητες μεταδίδονται εἰς τοὺς ἀπογόνους, παρ' οἷς πράγονται ἐτι μᾶλλον ἐν τῷ περὶ τῆς ὑπάρξεως ἀγῶνι. Ἐνῶ δὲ οἱ ὀργανισμοὶ οἱ ἀμοιροῦντες τῶν ἀναγκαίων συνθηκῶν πρὸς διατήρησιν τοῦ ατόμου καὶ διαιώνισιν τοῦ εἶδους ἀπόλλυνται ἐν τῇ πάλῃ, οἱ τέλειοι γενόμενοι καὶ ἐκείνων ὑπερέχοντες οὐ μόνον διατηροῦνται ἐν τῇ ζωῇ, ἀλλὰ καὶ γεννώσιν ἀπογόνους, εἰς οὓς μεταδίδουσι κληρονομικῶς τὰς ἀποκτηθείσας ἰδιότητας. Ὅτι ἐποιοῦν οἱ ἄρχατοὶ Σπαρτιᾶται, καὶ οἱ ἐρυθρόδερμοι τῆς Ἀμερικῆς νῦν, φονεύοντες τὰ ἀσθενῆ βρέφη, ἀνατρέφοντες δὲ μετὰ προσοχῆς τὰ εὐρωστα, ἵνα περιποιήσῃ τῇ πατρίδι γενναίους στρατιώτας καὶ ῥωμαλαίους ἀπογόνους, τοῦτ' αὐτὸ ποιεῖ ἢ φύσις ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἀσκόπως, ἀλλὰ πολλῶν βραδύτερον καὶ γενικῶς πανταχοῦ ἐν τῷ βασιλείῳ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῶων. Ὁ ἄνθρωπος, τὸ τελειότερον τῶν σπονδυλωτῶν ζῶων, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποφύγη τὴν ἀκαταμάχητον ἐπήρειαν τοῦ νόμου τούτου, διὸ καὶ τὰ ἔθνη ἅτινα συνηγωνίσθησαν ζωηρῶς, ἀνεπτύχθησαν καὶ ἐτελειοποιήθησαν μᾶλλον τῶν ἄλλων. Ἄν οἱ Ἄγγλοι, Γάλλοι, Γερμανοὶ καὶ ἄλλοι λαοὶ τῆς ἐποχῆς μας βαίνωσι πρὸ τῶν ἄλλων λαῶν ἐν τῷ πολιτισμῷ, τοῦτο ὀφείλουσιν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, ἐν ᾧ ἀνέπτυξαν τὰς διανοητικὰς τῶν δυνάμεις.

Ἐνταῦθα ἄς ἐπιτραπῇ νὰ ἀναφέρωμεν, ὅτι ἂν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος περισσώθη ἐν τῷ μέσῳ τσοσούτων ἀλλοφύλων, πολιτισμένων ἢ βαρβάρων ἐθνῶν, ἅτινα ἐδούλωσαν αὐτὸ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς, τοῦτο προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι, ἂν καὶ τὸ ἀείποτε ὀλιγάριθμον καὶ διγονοῦν Ἑλληνικὸν ἔθνος ὑπέκυψεν εἰς τὸν ὄγκον τῶν ἐξωθεν ἐλθόντων κατακτητῶν, εἶχεν ὅμως διανοητικὰς ἰδιότητας ὑπερέρας ἐκείνων, αὐταὶ δὲ μόναι διέπυσαν αὐτὸ ἀπὸ τῶν τρικυμιῶν, αἵτινες κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα, τὸ ἐκ τῆς ἱστορίας γνωστόν, ἠπέλησαν ἀπειράκις τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ. Τὰς ἰδιότητας ταύτας ἀπέκτησε τὸ ἔθνος ἡμῶν ἐν μακροχρονίῳ ἀγῶνι, συναγωνιζόμενον πρὸς ξένους φυλάς καὶ πρὸς ἑαυτὸ, δηλ. αἱ διαφοραὶ πόλεις πρὸς ἀλλήλας, ἐν πολέμοις, ἐν ἀγῶσιν ὀλυμπιακοῖς, ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, τέχναις καὶ ἐπιστήμαις. Ἡ ἁρμονικὴ ἀσκήσις τοῦ σώματος καὶ τοῦ νοῦς ἐγέννησε τὰς ἰδιότητας ἐκείνας εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν αἵτινες κατέστησαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀθάνατον. Τὰς ἰδιότητας ἐκείνας ἐκληροδότησε τὸ ἔθνος εἰς τοὺς ἀπογόνους του, ἂν δὲ αὐταὶ ἢ τινες κάπως ἠλαττώθησαν ἢ ἐστρεβλώθησαν κατὰ τὸ διάστημα τῆς μακρᾶς δουλείας, εἶναι ἡμέτερον ἔργον νὰ φέρωμεν αὐτὰς εἰς τὸ περικλεῆς ἐκεῖνο ὕψος. Ἀσκήσις λοιπὸν τοῦ σώματος καὶ τοῦ νοῦς ἔργασία καὶ γράμματα εἶναι τὰ μόναι τελειοποιούντα, τοῦτο εἶναι νόμος φυσικὸς, ὅτι δὲ ἀπαιτεῖται βαθμὸς τις ὑγείας καὶ σωματικῆς ῥώμης ὡς βᾶσις πρὸς καλλιέργειαν τοῦ νοῦς, τοῦτο γνωρίζουσιν οἱ φίλοι ἀναγνώσταί.

Γ. Δ.

ΟΥΡΑΝΙΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

(Συνέχεια, Τεῦχος Ε', σελ. 208)

Ἰδοῦ, ἀγαπητέ μοι διδάσκαλε, διέρχομαι ἤδη διὰ τοῦ κράτους τοῦ ἡλίου τὸν ὀποιον ἐπὶ τῆς γῆς βόρειον πολικὸν ἀστέρα ὀνομάζουσιν. Ὅποια μεγαλοπρέπεια!... Ἄλλ' ἰδοῦ ἕτεροι ἥλιοι... Ὑψίστε Θεέ! Ὅποια ποικιλία! ὅποια ἀπειρία ὄγκων, διαστάσεων, φωτῶν καὶ χρωμάτων! Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε! Πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας! Ἄκαταλόγιστους ἀποστάσεις διέτρεξα, διὰ πολλῶν ἡλιακῶν συστημάτων διήλθον, φίλτατε διδάσκαλε, ἀλλ' οὐδεμίαν ὁμοιότητα εὔρον μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος οὔτινας μέρος ἀποτελεῖ ἡ Γῆ, ἐφ' ἧς ὑπάρχει τῆς Εὐθυμίας(1) τὸ φθαρτὸν περιβάλλυμα. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλ' οὐδὲ μεταξὺ τῶν ἡλιακῶν τούτων συστημάτων εὔρηται ἡ ἐλαχίστη ὁμοιότης ἐκτὸς τῆς κινήσεως... Ἄλλ' ἰδοῦ τὸ ζητούμενον ἡλιακὸν σύστημα, ἰδοῦ τὸ κέντρον αὐτοῦ ὅμοιον καθ' ὅλα πρὸς τὸ κέντρον περὶ τὸ ὅποιον ἡ Γῆ διαγράφει τὴν τροχίαν τῆς, ἰδοῦ οἱ περὶ αὐτὸ πλανῆται ὅμοιοι καθ' ὅλα πρὸς τοὺς πλανήτας τοὺς ὀποίους πρὸ ὀλίγου ἐξήτασαμεν.

— Ἐν ἐνὶ λόγῳ, σοφὴ μου Μαθήτρια, τὸ ἡλιακὸν σύστημα τὸ ὅποιον τὴν στιγμὴν ταύτην βλέπεις εἶναι καθ' ὅλα ὅμοιον πρὸς τὸ ἡμέτερον; Ἰλησίασον πρὸς τὸ κέντρον τοῦ συστήματος τούτου, ἐρεῦνησον λεπτομερῶς καὶ ἐκεῖθεν μεταβῆθι ἐπὶ πάντων τῶν περὶ αὐτὸ πλανητῶν, ἐξέτασον καὶ σύγκρινον αὐτοὺς πρὸς ἕνα ἕκαστον τῶν τοῦ ἡμετέρου ἡλιακοῦ συστήματος...

— Ἐνόησα, φίλτατε διδάσκαλε... Ἰδοῦ ὁ ἥλιος, τοῦ συστήματος ἐν τῷ ὀποίῳ εὐρίσκομαι καθ' ὅλα ὅμοιος πρὸς τὸν ἥλιον

τοῦ συστήματος ἐντὸς τοῦ ὀποίου εὐρίσκειται. Ἰδοῦ ὁ πρῶτος τῆ τάξεϊ ἀπὸ τοῦ ἡλίου, ὃν ἤδη ἠρεῖνησα, πλανήτης ὅμοιος καθ' ὅλα πρὸς τὸν Ἡραϊστον. Ἰδοῦ ὁ δεύτερος ὅμοιος καθ' ὅλα πρὸς τὸν Ἑρμῆν. Ἰδοῦ ὁ τρίτος ὅμοιος καθ' ὅλα πρὸς τὴν Ἀφροδίτην. Ἰδοῦ ὁ τέταρτος ὅμοιος καθ' ὅλα πρὸς τὴν Γῆν ἐφ' ἧς ὑπάρχει. Ἰδοῦ πάντες οἱ λοιποὶ ἰσάριθμοι καθ' ὅλα ὅμοιοι πρὸς τὸν Ἄρην, τοὺς τηλεσκοπικοὺς πλανητίσκους, τὸν Δία, τὸν Κρόνον καὶ τοὺς λοιποὺς, εἰς τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων τὴν τροχίαν αὐτῶν διαγράφοντες διὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιρροὴν ἐπ' ἀλλήλων ἐνασκοῦντες, οἷαν καὶ οἱ πλανῆται τοῦ ἡλιακοῦ ἐκείνου συστήματος ἐν ᾧ ὑπάρχεις. Οὐδεμία διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ τούτου καὶ ἐκείνου τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος.

— Εὐχαριστῶ, φίλτατή μου βλέπουσα, εἶναι λοιπὸν τὸ ἡλιακὸν σύστημα τὸ ὅποιον ζητῶ; Ὑπάρχει λοιπὸν πράγματι ἐν τῷ ἀεὶρῳ καὶ ἕτερον ἡλιακὸν σύστημα ὅμοιον πρὸς τὸ ἡμέτερον;

— Οὐχὶ μόνον ἓν, ἀλλὰ πλεῖστα ὅσα καὶ καθ' ὅλα ὅμοια πρὸς τὸ ἡμέτερον.

— Ἐχει καλῶς, φίλτατή μοι, ἤδη μεταβῆθι ἐπὶ τοῦ τετάρτου πλανῆτου τοῦ ἡλιακοῦ ἐκείνου συστήματος ἐντὸς τοῦ ὀποίου περιπλανᾶσαι καὶ στήθι ἐπ' αὐτοῦ.

— Ἰδοῦ ἐγὼ ἐπὶ τοῦ πλανῆτου, ὅστις καθ' ὅλα πρὸς τὴν Γῆν εἶναι ὅμοιος.

— Ἐν πρώτοις, ἀγαπητή μοι, εἶναι δυνατὸν νὰ μοὶ εἴπῃς πόσον ἀπέχει ὁ πλανῆτης οὗτος ἀπὸ τῆς Γῆς;

— Εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατον, φίλτατε διδάσκαλε, ν' ἀντιληφθῇ θνητὸς τῆς Γῆς τῆς ἀποστάσεως ἧτις διαχωρίζει ταύτην ἀπὸ τοῦ πλανῆτου ἐπὶ τοῦ ὀποίου ἵσταμαι.

— Καὶ ὅμως ἡ ἀπόστασις αὐτὴ ἡ νῦν μεταξὺ σοῦ καὶ ἐμοῦ εἶναι πεπερασμένη βεβαίως, διότι πέραν τοῦ πλανῆτου ἐφ' οὗ ἵστασαι ὑπάρχει γῶρος, ὑπάρχουσι πάντως καὶ ἕτερα ἡλιακὰ συστήματα.

— Βεβαίωτατα φίλτατε διδάσκαλε, ὁ

(1) Ὄνομα τῆς μαγνητιζομένης. Πολλοὶ τῶν εἰλικρινῶς μαγνητιζομένων ὁσάκις θέλωσι νὰ εἴπωσι τι περὶ ἑαυτῶν, ὀμιλοῦσιν ὡς περὶ τρίτου προσώπου προκειμένου.

σμος οὗτος ἐν τῇ φύσει. Ἐπιθυμῶ ἤδη νὰ μάθω, καὶ τὰ μέγιστα μοι ἐνδιέφερεν τοῦτο, διὰ ποίων ἀρά γε θεσμῶν καὶ νόμων ἐβασσαν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι εἰς τοιαύτην πρόοδον;

— Θὰ προσπαθῶσω, εἰλτατε διδάσκαλε, νὰ συλλέξω καὶ νὰ σοὶ δώσω ἀκριβεστάτας περὶ πάντων ὅσα ἐπιθυμῶ; νὰ γνωρίζῃς πληροφορίας ἀλλὰ δέον πρὸς τοῦτο ν' ἀρχίσωμεν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς καὶ νὰ φθάσωμεν εἰς τὰς λεπτομερείας, καὶ ἀφοῦ μὲ ἀφίενε ἐλευθερῶν νὰ ὁμιλήσω πρῶτον περὶ οἰουδήτινος ζητήματος ἐγκρίνω εὐλογον καὶ κατάλληλον, προτιμῶ καὶ βλέπω μάλιστα ὅτι εἶναι συμφωρότερον πρὸς τὸν σκοπὸν σου, νὰ ἐρευνήσω καὶ νὰ σοὶ δώσω πρῶτον ἐν περιλήψει τὴν γενικὴν ἱστορίαν τοῦ πλανήτου ἐφ' οὗ ἵσταμαι, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης καὶ ἀκολουθῶς νὰ φθάσωμεν εἰς τὰς λεπτομερείας σὲ παρακαλῶ λοιπὸν νὰ μὲ βοηθήσῃς ὡςτε ν' ἀναβῶ ἂν οὐχὶ μέχρι τῆς δημιουργίας τοῦ σύμπαντος κόσμου, ἀλλὰ τοῦλάχιστον μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς συστάσεως τοῦ πλανήτου τούτου.

— Τὸ ἐπιθυμῶ καὶ τὸ θέλω, ἀγαπητή μοι, καὶ μεγάλως σ' εὐχαριστῶ διὰ τὴν ἐκλογὴν σου ταύτην. Ἀνάβηθι λοιπὸν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης καθ' ἣν ὁ πλανήτης ἐφ' οὗ εὐρίσκειται ἤρξατο συμπυκνούμενος καὶ σχηματιζόμενος συγχρόνως δὲ βλέπε, ἂν σοὶ ἦναι δυνατόν, καὶ τὴν τότε κατάστασιν τῆς Γῆς ἐφ' ἧς ὑπάρχω, καὶ παράβαλλε καὶ σύγκρινε συνάμα τὴν σύστασιν καὶ τὸν σχηματισμὸν ἀμφοτέρων τῶν πλανητῶν, τῆς Γῆς τοῦ Φωτοποιοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Γῆς τοῦ Φωτοποιοῦ Ἡλίου. Ἀνάβηθι, ἀγαπητή μοι, ἀνάβηθι μέχρι οὗ δεδοται τῷ ἐνσάρκῳ πνεύματι, καὶ ἔσο διωρατικῆ, φιλάττη μοι, πάντοτε.

— Ἴδου ἀμφοτέροι οἱ ἐν λόγῳ πλανῆται ἐνώπιόν τῶν ὀφθαλμῶν μου ἐν τῷ σχηματιζομένῳ. Οὐ μόνον κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον συμπυκνούνται ἀμφοτέροι, ἐκ τῶν αὐτῶν στρωμάτων συνίστανται καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν συστατικῶν στοιχείων συμπίπτουν, καθὼς ἠθέλησεν ὁ Κύριος. Ἴδου αὐτοὶ ἀμφοτέροι συγχρόνως τὴν αὐτὴν ἀρχικὴν περίοδον αὐτῶν δια-

τρέχουσι διὰ τῶν αὐτῶν κινήσεων καὶ διὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος. Ἐν τῷ αὐτῷ δὲ χρονικῷ διαστήματι εἰς τὴν μεταβατικὴν αὐτῶν περίοδον θάναουσιν. Ἴδου αὐτοὶ ἐν τῇ δευτερευούσῃ πανόμοιοι ἐκτὸς τοῦ σχήματος τῶν ἠπειρῶν καὶ τῶν θαλασσῶν. Ἴδου ἡ περίοδος τῶν κατακλυσμῶν σύγχρονος, τὰς αὐτὰς καταστροφὰς καὶ μεταβολὰς περίπου ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἀμφοτέρων τῶν πλανητῶν ἐπιφέρει. Ἴδου αὐτοὶ ἐν τῇ μετὰ τοῦ κατακλυσμῶς περίοδῳ ἐπίσης ἀπαράλλακτοι. Οἱ ἄνθρωποι μὲν ἐν τούτῳ μὲν ἐν ἐκείνῳ τῷ πλανήτῃ γνωρίζουσι νὰ λατρεύωσι τὸν Θεὸν καθὼς πρέπει. Ἀλλ' ἐπειδὴ, φιλάττη μοι διδάσκαλε, γνωρίζομεν ἤδη τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους τῆς Γῆς τοῦ Φωτοποιοῦ Ἡλίου, ἐὰν θέλῃς θὰ ἀκολουθήσω τὸν τεύθεν μόνον τὴν περίληψιν τῆς γενικῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους τῆς Γῆς τοῦ Φωτοποιοῦ Ἡλίου, καὶ ἀκολουθῶς θὰ μεταβῶ εἰς τὰς λεπτομερείας πρὸ πάντων τῆς τελευταίας αὐτῆς ἐποχῆς ἡ ὅποια τὰ μέγιστα, ὡς βλέπω, σοὶ ἐνδιέφερεν καὶ ἐκ τῆς ἀρχικῆς καταστάσεως τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐκ τῆς τελευταίας τῆς τόσον προηγουμένης, ὡς εἶδαμεν, θὰ δυναθῆς καὶ μόνος σου τότε νὰ πορισθῆς καὶ στηρίξῃς τὸ μέγα σου συμπέρασμα, ὅπερ κλίνεις μὲν καὶ ἀπὸ τοῦδε νὰ παραδεχθῆς, ἀλλ' ἀμφιρρέπεις εἰσέτι, ὡς μὴ ἔχων τὰς ἀπαιτουμένας θετικὰς γνώσεις, εἰμὴ ἐκ τῆς φαντασίας σου.

— Θὰ μοὶ συγχωρήσῃς, φιλάττη μοι, νὰ σὲ παρακαλέσω, νὰ ἐξηγηθῆς ἐπὶ τὸ σαφές τερον. Νομίζω ὅτι σὲ ἐνοῶ, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ σὲ βεβαιώσω ὅτι καλῶς σὲ καταλαμβάνω.

— Μὲ καταλαμβάνεις, φιλάττη, ἀλλὰ διατάξεις; θέλεις νὰ βεβαιωθῆς ἂν καλῶς με καταλαμβάνῃς, καὶ ἐξηγούμαι. Περὶ πολλῶν ζητημάτων σκέπτεσαι, καθ' ὅσον ἐπιτρέπουσι τούτο τὰ μέσα σου; νομίζεις ὅμως ὅτι δὲν ἠδυνήθης εἰσέτι νὰ ἀποκτήσῃς γνώσεις τοιαύτας αἱ ὅποια νὰ δύνανται νὰ εὐρύνωσι τὸν κύκλον τῶν σκέψεών σου καὶ νὰ στηρίξωσι τὰ ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς πορίσματά σου; ἀδίκως ὁμῶς. Τοῦτο δὲ κάλλιστα συναισθανόμενος, ἀμφιβάλλεις, δὲν δύνασαι νὰ ἀποφασίσῃς μὴ δὲ σὺ αὐτὸς ἂν τὸ συμπέρασμα σου ἦναι ὅτι

ὄν ἢ ἐραλμμένον, διότι φοβεῖσαι μήπως αἱ ἰδέαι ἐκ τῶν ὁποίων τοῦτο πορίζεται ἦναι ἀποκνήματα τῆς φαντασίας σου. Σὲ βεβαιῶ ὁμῶς ὅτι καίτοι αἱ γνώσεις σου εἶναι μικραὶ καὶ ὀλίγαι, εἶναι ὅμως θετικαί, καὶ δύνασαι ἐδιστακτικῶς ἐπὶ τούτων νὰ βασιζῆσαι. Ὡς ἐπὶ τὸ κλειστόν δὲ σκέπτεσαι περὶ κοινωνικῶν ζητημάτων, περὶ τῶν διαφορῶν πρὸς ἀλλήλους σχέσεων τῶν ἀνθρώπων, περὶ τῶν διακρίσεων καὶ ὑποδιακρίσεων αὐτῶν, περὶ τῆς ὕλικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτῶν καταστάσεως, περὶ τῶν θεσμῶν καὶ νόμων αὐτῶν, περὶ τῆς προόδου καὶ βελτιώσεως αὐτῶν, περὶ τῶν αἰτιῶν τῆς δυστυχίας αὐτῶν, ἐν γένει περὶ τοῦ πῶς δύνανται νὰ φθάσωσι οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸ νὰ διάγῃσι πάντες εὐτυχεῖς καὶ εὐχαραστημένοι ἐκ τῆς ἐαυτῶν καταστάσεως. Ταῦτα δὲ καὶ τὰ τούτου παραπλήσια ἐδικῶς πῶς ἐρευνῶν, ἐφθάσες εἰς συμπέρασματα, τὰ ὅποια καίτοι ὄρθα, φοβεῖσαι ὅμως νὰ παραδεχθῆς ὡς τοιαῦτα διότι ἀμφιβάλλεις περὶ τῆς ἀληθείας ἀρχῶν τινῶν ἐξ ὧν εἰς τοῦς συλλογισμοὺς σου ἐτίοτε ὀρμᾶσαι. Δὲν εἶσαι μὲν Πυρρωνιστὴς, ἀλλὰ περὶ πολλῶν πραγμάτων εἰσέτι διατάξεις; διότι δὲν εἶσαι ἐντελῶς ἀπηλλαγμένος τῶν προλήψεων τῆς περιτοχούσης σε κοινωνίας. Μὴ ἀνηγοῦχθῃς ὅμως. Βλέπω ὅτι αἱ θεωρίαι σου εἶναι καλαὶ καὶ ὀρθαί, αἱ ἐμπνεύσεις σου δὲν εἶναι τυχαῖαι, καὶ καλῶς βεβαιώθητι ὅτι ἡ ἰδέα τοῦ νὰ ἐρευνήσῃς καὶ νὰ πληροφορηθῆς ἂν ὑπάρχῃ ἐν τῷ ἀπειρῷ ἔτερος τις κόσμος ὅμοιος καθ' ὅλα πρὸς τὴν Γῆν δὲν σοὶ ἐνερωσθήῃ εἰμὴ ὑπὸ ἀγαθοῦ πάντως Πνεύματος, ὑπὸ τοῦ φύλακος ἀγγέλου σου, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐφ' ἧς στιγμῆς ἐδιδάχθης νὰ προσεύχῃσαι εἰς τὸν Κύριον καὶ νὰ ἐπικαλεσῇς τὸ προστατεύειν σε Πνεῦμα, ἐφ' ἧς στιγμῆς διὰ πρώτην φοράν ἀπήγγειλας τὴν γνωστὴν προσευχὴν ἁ' Ἄγιε Ἄγγελε ὁ ἐφεστῶς τῆς ἀθλίας μου ψυχῆς καὶ ταλαιπωροῦ μου ζωῆς οὐδέποτε ἐπαυσας συναναστρέφόμενος, καθὼς μὲν ἐκεῖνος ἐπύκουσεν ποτε ἐγρηγρῶν ἐπὶ τῆς ζωῆς σου, καὶ ἐμπνέων σοὶ τὰ ὅσα καὶ τὰ δίκαια καὶ ἐν τῇ ὁρῇ τοῦ Κυρίου ὁδηγῶν σε, διότι σὺ αὐτὸς ἠθέλησας τοῦτο. Ἀμφιβάλλεις περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν ἰ-

δεῶν σου αἱ ὅποια σοὶ ἐμπνέονται, ἀλλὰ μετὰ τὰς ἐρεῦνας σου ταύτας θὰ πεισθῆς εἰς αὐτάς, θὰ ἐνδυναμωθῆς καὶ θὰ ἀπορρίψῃς καὶ τὰς ὀλίγας προλήψεις σου. ἠθέλησας νὰ βεβαιωθῆς περὶ τῆς ἀληθείας τῶν θεωριῶν σου, νομίζων ὅτι σὺ αὐτὸς ἀπὸ σαυτοῦ ταύτας ἐγέννησας; ἐδεήθης τοῦ Κυρίου, εἰσηκούσθης, καὶ ἐντὸς ὀλίγου οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν παρὰ σοὶ θὰ ὑπάρχῃ. Τὸ συμπέρασμα σου θὰ στηρίχθῃ τοῦλάχιστον παρὰ σοὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος, καὶ μεγίστην χαρὰν αἰσθάνομαι δυναμένη νὰ σοὶ χρησιμεύσῃ εἰς τοῦτο, καὶ πληρέστατα τὴν στιγμὴν ταύτην συμπεριζομαι τὰς θεωρίας σου. Ἐκεῖνο λοιπὸν, τὸ ὁποῖόν σοὶ ἐνδία ἐρεῖ τὰ μέγιστα, εἶναι νὰ γνωρίσῃς τὴν κατὰ τὴν τελευταίαν ἐποχὴν κατάστασιν τῶν ἀνθρώπων τῆς Γῆς τοῦ Φωτοποιοῦ Ἡλίου; ἀλλ' ἐπαναλαμβάνω ὅτι ἀνάγκη πᾶσα νὰ σοὶ εἴπω ὀλίγα τινὰ περὶ τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν καταστάσεως; ἐπειτα δὲ θὰ σοὶ διηγηθῶ ἐν περιλήψει τὴν ἱστορίαν τῶν ἐξ ἀνθρώπων γενόμενων, τῶν μεγάλων καὶ ἀξιοσημειωτῶν αὐτῶν ἔργων τῶν ἀφορόντων ἰδίως τὴν ἠθικὴν αὐτῶν πρόοδον, διότι τοῦτο πρὸ πάντων σοὶ ἐνδιέφερεν; καὶ ἐπὶ τέλος ἐν ἐκτάσει θὰ σοὶ περιγράψω τὴν κατάστασιν ἐν ἣ εὐρίσκονται καθ' ὃν χρόνον οἱ ἐπὶ τῆς Γῆς τοῦ Φωτοποιοῦ Ἡλίου ἄνθρωποι μετρῶσι 1870 ἔτη ἀπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως; θὰ σοὶ δώσω πᾶσαν λεπτομερείαν τὴν ἐπίεικον θὰ ζητήσῃς, καὶ ὁμοῦ τότε θὰ πορισθῶμεν τὰ συμπέρασματα τὰ ὅποια ἐπιθυμεῖς. Ἐγὼ ἤδη εὐρίσκομαι, ὡς ἐνόησες, ἐν τῇ μετὰ τοῦς κατακλυσμῶν ἐποχῇ τῆς Γῆς τοῦ Φωτοποιοῦ Ἡλίου. Σὲ παρακαλῶ δὲ νὰ ἐξακολουθῆς νὰ γράφῃς τοὺς λόγους μου, καὶ νὰ μὴ μὲ διακόπτῃς εἰμὴ ὅταν δὲν μὲ ἐνοήσῃς.

— Εὐχαριστῶ, φιλάττη μοι θὰ συμμορφωθῶ πληρέστατα πρὸς τὰς ὁδηγίας σου. Ἐρευνήσον καὶ λάλησον ὅπως κάλλιον ἐγκρίνεις; ἐγὼ δὲν γράφω εἰμὴ ὅπως ὑπαγορεύεις.

— Σὲ παρακαλῶ λοιπὸν νὰ μοὶ ἐπιτρέψῃς ν' ἀναπαυθῶ ἐπὶ τινὰς στιγμὰς, μετὰ τὰς ὁποίας θὰ διέλθω νοσερῶς πᾶσαν τὴν ζωὴν τῆς Γῆς τοῦ Φωτοποιοῦ Ἡλίου, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῆς ἐποχῆς; εἰς ἣν ἐφθάσεν, θὰ

συλλίξω και θα ταξιοθετήσω τα γεγονότα τας εφευρέσεις και τας ανακαλύψεις αι οποιας συνετέλεσαν εις την ήθικην των επί ταύτης των ανθρώπων πρόοδον. Μη με διακόψης, αλλά περιμένε ν' αρχίσω εγώ την διήγησιν.

— Αναπαύθητι φιλιτάτη μοι, και εξέτασον ὅπως κάλλιον δύνασαι. Θα περιμένω μέχρις ου ου αὐτή μόνη λαλήσῃ.

— Δύναμαι ἤδη νὰ λαλήσω, ἀγαπητέ μοι διδάτκαλε.

— Εἶμαι και ἐγώ ἔτοιμος νὰ γράφω, φιλιτάτη μοι.

— Ἀρχομαι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐφάνησαν τὸ πρῶτον οἱ ἄνθρωποι ἐπὶ τῆς Γῆς τοῦ Φωτοποιῦ Ἡλίου, δηλαδὴ μετὰ τὸν τελευταῖον παγκόσμιον κατακλυσμόν.

Οἱ ἄνθρωποι φαίνονται διεσπαρμένοι ἐφ' ὅλων τῶν μεγάλων ἡπείρων κατὰ τὰ θερμά ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κλίματα. Διαγούτιν ἐν ἀγρῶν καταστάσει, ἀμαθεῖς, γυμνοί, και δὲν τρώγουσιν εἰμὴ τὰ χόρτα τὰ ὅποια ἡ γῆ αὐτοφυῶς παράγει, και τοὺς καρπούς τῶν δένδρων ἅτινα ἐν τῇ περιπλανήσει αὐτῶν εὐρίσκουσι και ὑπὸ τὰ ὅποια ἐπὶ τινα καιρὸν κατακλίνονται. Διαιροῦνται εἰς διαφόρους φυλάς, ἀλλ' οὐδεμία ἐξ αὐτῶν γνωρίζει εἰσέτι νὰ σπείρῃ, μηδὲ νὰ σκάπτῃ τὴν γῆν. Δὲν ὀδηγεῖνται εἰμὴ ὑπὸ μόνου τοῦ ὀρυμνύτου τῆς αὐτοσυντηρησίας. Δὲν ἐγνωρίζον τὸν ἀληθινὸν Θεόν, ἀλλ' οὐδέποτε ἔπαυσαν λατρεύοντες και ἐπικαλούμενοι τὴν βοήθειαν αὐτοῦ ἐν ὥρᾳ κινδύνων. Ἐν τοῖς κινδύνοις δὲ ἐκ τῆς δυσκρασίας τῆς ἀτμοσφαιρας, ἐν τῇ υπερβολικῇ θερμότητι και τῇ βρογαίᾳ βροχῇ κατέφυγον εἰς τὰ χάσματα τῶν βράχων, και εἰς τὰ σπήλαια ὅσα ἠδύναντο νὰ εὕρωσιν ἐν δὲ τοῖς ἐκ τῶν θηρίων, ἀναγκαζόμενοι νὰ υπερασπίσωσιν ἐκνυτῶς, ἐδιδάχθησαν ὑπὸ τῆς φύσεως νὰ κατασκευάσωσι τὰ πρῶτα ἀμυντικά ὄπλα και νὰ στήσωσι τὰς πρώτας καλύψας ἐκ ξύλων και φύλλων. Ἐξῶν δὲ ζῶν νομάδων, και ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ μεταφέρωσι τὰς καλύψας ταύτας, ἐπενόησαν τὰς ἐκ δερμάτων σκηνὰς και ἀκολούθως κατὰ κοινωνίας συνερχόμενοι πρὸς ἀμυναν ἀλλήλων

κατὰ τῶν θηρίων, οὐ μόνον ταῦτα ἐπιτύχως ἐξωλόθρευον, ἀπὸ τῶν χωρῶν τὰς οποιας ὡς εὐφόρους κατώκουν, ἀλλὰ και μαθόντες, προϊόντος τοῦ χρόνου, νὰ σκάπτωσι και νὰ σπείρωσιν, ἔστηνον σκηνὰς ἐξ ὑφασμάτων. Τὰ αὐτὰ συνέβαινον καθ' ὅλας τὰς ἡπείρους. Ὁ πληθυσμὸς τῶν ἀνθρώπων κῆκενε και συνήρχοντο τότε εἰς οἰκογενεῖας. Τὰ ἦθη τότε αὐτῶν ἐγένοντο ἡμερώτερα και συνήχανε μετ' αὐτῶν και ἡ εὐημερία ἀναλόγως, διευκολυνομένων τῶν μεταξὺ τῶν ἔθνων σχέσεων. Ἐξῶν ἐπὶ τὸ ἀνετώτερον. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ κατάστασις τῶν ἀνθρώπων τῶν πρώτων αἰῶνων ἐπὶ τῆς Γῆς τοῦ Φωτοποιῦ Ἡλίου ὑπῆρξεν ὁμοία σχεδὸν πρὸς τὴν κατάστασιν τῶν πρώτων ἀνθρώπων τῶν ἐπὶ τῆς Γῆς τοῦ Φωτοποιῦ Ἡλίου Ἀφοῦ δὲ ἔμαθον ἡδὴ νὰ καλλιερῶσι τὴν γῆν νὰ σπείρωσι και νὰ ἔχωσιν ἀφθόρους συγκομιδὰς κατὰ τινὰς χώρας ἐδόθησαν -ις τὰς τέχνας, ἐφεύρον τὸ πῦρ, κατεσκευάζον ἐργαλεῖα ἐντελέστερα και ὄλονεν προάδουον κατὰ τὰς τέχνας και κατὰ τὰς ἐπιστήμας, ἡστρονόμου, ἐπιλοσόφου, ἐγνωρίσαν τὸν Θεόν και ἐν ταῖς πρὸς ἀλλήλους τῶν λαῶν συγκοινωνίαις σπουδαζόντες τὰς γλώσσας ἀλλήλων περὶ τοῦ Θεοῦ τοὺς λόγους πάντοτε ἐποιοῦντο. Ὅστι ἐντός ὀλίγων αἰῶνων ἀπανταχοῦ οἱ κάτοικοι τῆς Γῆς τοῦ Φωτοποιῦ Ἡλίου ἐλάτρευον τὸν Θεόν ὡς τὸν ποιητὴν τοῦ Σύμπαντος και δημιουργὸν τῶν ἡνευμάτων.

Και ὅμως οὐδαμῶς εἰσέτι ἱερατεῖον ὑπάρχει. Ἡδὴ αἱ φυλαὶ ἐγένοντο ἔθνη, οἱ ἄνθρωποι ἀπέδησαν κοινωνικώτεροι, ἐφεύρον πάντα τὰ πρὸς τὸ ζῆν και παράγειν ἐπιτηδεύματα, και μεταδοτικώτεροι ὄλονεν ἀποβαίνουσι. Ἐχουσι τοὺς Κορυκτίους αὐτῶν, τοὺς Πυθαγόρας, τοὺς Σωκράτας, τοὺς Πλάτωνα, τοὺς Μανούς, τοὺς Σισόστριδας, τοὺς Μωυσέας, τοὺς Λυκούργους, τοὺς Σώλωνα, τοὺς Νουμάς, ἀλλὰ δὲν ἔχουσι και τοὺς Βόνζου, τοὺς Βαχμάνας, τοὺς Λεβήτας τοὺς ἱερεῖς τῆς Ἰσιδος και τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ τοὺς Νάγους. (Ἀκολουθεῖ).

ΦΡΑΓΚΟΙ ΚΑΙ ΜΩΡΑΙΤΑΙ.

(Συνέχεια ἰδὲ σελ. 220.)

ΣΚΗΝΗ Ε΄.

ΧΑΜΑΡΕΤΟΣ και ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ.

Πῶς εἶσαι ἔδῶ! ἐτόλμησας νὰ εἰσέλθῃς εἰς τοῦ Λύκου τὸ στόμα προσφερόμενος βορὰ εὐάλωτος! Μακρόθεν σὲ εἶδον και ἔσπευσα...

ΧΑΜΑΡΕΤΟΣ

Ἦλθον, Ραίμουνδε, νὰ μάθω ἐτι ἀπαξ τὰ ἔθνη τῶν δυναστῶν μας...

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ

Ἐκτιθέμενος ὅμως ἐπικινδύνως τοιουτοτρόπως...

ΧΑΜΑΡΕΤΟΣ

Και νὰ σοὶ ἀναγγείλω ὅτι ὁ Καμπανίτης εὐρίσκειται εἰς ἅγιον Ζαχαρίαν και μὰς ἀποστέλλει ἐκεῖθεν διάγγελμα παροτρύνον ἡμὰς νὰ σπύσωμεν...

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ

Πῶς σοὶ ἀπέστειλε τοῦτο;

ΧΑΜΑΡΕΤΟΣ

Ἔχει εἰς ἐμέ, ἀλλ' εἰς τὸν Σωτήριον, οὐ ἀπόντος τὸ ἔλαβον.

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ (ζωηρῶς)

Και τί περιεῖχε;

ΧΑΜΑΡΕΤΟΣ

Τέσσαρας μόνον λέξεις τὰς ἐξῆς: «Τῷ Σωτηρίῳ. Σπεύσατε. Καμπανίτης.» Τί εὐγλωττότερον δὲ τῆς λακωνικῆς ταύτης ἐπιτολῆς!

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ (ἀνακουρισθεῖς)

Ἄ! Τοῦτο μόνον! λοιπὸν πρέπει νὰ σπεύσωμεν!

ΧΑΜΑΡΕΤΟΣ

Βιβαίως· διὰ τοῦτο ἦλθον νὰ σὲ εἰδοποιήσω ὡς εἰξυρεῖς ἢ συνάθροισις τελεῖται ἀπόψε εἰς τὸ ἐρημοκλήσιον τοῦ Ἡλίου και θέλω νὰ μάθω ἐάν θὰ παρευρεθῆς;

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ

Μετὰ μίαν ὥραν περιμένε με εἰς τοῦ Σωτηρίου ἀπόψε διαλύω τὰς μετὰ τῶν Φράγκων σχέσεις μου και ἀποσκορακίζω πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ ἔχη συνάφειαν μετ' αὐτῶν. Θὰ ἐκδιωχθῶ, ἀλλ' ἐλπίζω ὅτι ὁ Σωτήριος θὰ μοὶ προσφέρῃ ἀσφαλὲς ἄσυλον εἰς τὴν οἰκίαν του και ἡ ἐπιρροή του θὰ ματαιώσῃ πᾶσαν κατ' ἐμοῦ καταδίωξιν. Οὕτω θὰ διατελῶ ἀβλαβὴς ἐνῶ αἰ ἐπὶ τῶν Φράγκων σπουδαῖαι γνώσεις μου θὰ προσθῶσιν νέαν ἰσχὺν εἰς τὰ σχέδια τῶν πατριωτῶν. Ἀλλ' εἶναι καιρὸς νὰ φύγῃς· διότι ἡ περαιτέρω παρουσία σου δυνάτὸν νὰ καταστρέψῃ ὅλον τὸ ἔργον.

ΧΑΜΑΡΕΤΟΣ

Φεύγω, πλὴν μετὰ μίαν ὥραν σὲ περιμένω εἰς τοῦ Σωτηρίου (ὁ Χαμάρετος ἀπέρχεται δεξιόθεν.)

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ (μόνος)

Ἄ! ἤλθεσ νὰ μὲ προκαταλάβης ἀλλ' εὐρέθην ἱκανώτερός σου. Ὁ Βιλλαρδουίνος γινώσκει πάντα τὰ σχέδια τῶν Μωραϊτῶν καὶ ἐγὼ μόνος θὰ ἀπολάβω τῶν ὠφελειῶν αὐτῶν. Ὁμίλησα ἤδη περὶ τῆς ἀναχωρήσεώς μου εἰς αὐτὸν καὶ οὕτως ἠσπάσθη ἐνθέρμως τὰς ἰδέας μου. Ἐν μόνον μὲ ἀνησυχεῖ! ἢ Εὐτυχία! μήπως διὰ τινος παρατόλμου κινήματος, οὗ τὴν ἰδέαν αἰφνιδίως μόνη αὐτὴ δύναται νὰ συλλάβῃ, παρακλώσῃ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν μου. Καὶ τοῦτο ὅμως χάρις εἰς τὴν ἀγρυπνον προσοχὴν μου θὰ ἀποσοβήσω. Πλησιάζουν οἱ ἀυλικῆί! Ὁ καιρὸς τῆς ὑποκρισίας ἐπέστη. Ἄς φανῶ Ἑλληνόφρων ὀλίγον πρὸς μεγίστην ἐκπληξιν αὐτῶν τῶν χρυσῶν ἀνδραρίων ἅτινα ὀνομάζονται ἱππόται! (εἰσέρχονται ἐκ τοῦ βάθους οἱ ἐξῆς.)

ΣΚΗΝΗ ΣΤ'.

ΒΙΛΛΑΡΔΟΥΙΝΟΣ, ΕΥΤΥΧΙΑ, ΑΙΜΙΛΙΟΣ,
ΕΛΟΥΑΡΔΟΣ, ΡΟΛΑΝΔΟΣ,
Εἰς ἱππότης, αὐλικοὶ μετὰ κυριῶν καὶ
ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ

ΒΙΛΛΑΡΔΟΥΙΝΟΣ

Οὕτω λοιπὸν, κύριοι ἐξελέξατε βασιλίссαν τῆς ἑορτῆς τὴν ἀδελφὴν τοῦ προσφιλοῦς ἡμῖν Ραϊμούνδου;

ΡΟΛΑΝΔΟΣ

Μάλιστα, ὑψηλότατε!

ΒΙΛΛΑΡΔΟΥΙΝΟΣ

Ἐὰς συγχαίρομαι, κύριοι. Εἰς ὑμᾶς

δὲ, φίλη δέσποινα, ἐπεύχομαι τὴν βασιλείαν ὑμῶν ἀνέφελον καὶ γαλήνιον.

ΕΥΤΥΧΙΑ (ἰλαρῶς)

Ἦ βασιλεία μου θὰ ἦνε ἀνέφελος, φίλε συνάδελφε...

ΒΙΛΛΑΡΔΟΥΙΝΟΣ (ὡς ἄνω.)

Λησμονεῖτε, κυρία, ὅτι ὅλοι οἱ ἡγεμόνες εἶνε ἐξάδελφοι μετὰ τῶν. Ἡμεῖς τοῦλάχιστον δὲν ἐλησμονήσαμεν τοῦτο καὶ ἐπιθυμοῦμεν ὡς ἐξάδελφον νὰ μᾶς θεωρῆτε καὶ μεταχειρίζεσθε. Ἐλέγετε λοιπὸν;...

ΕΥΤΥΧΙΑ (ὡς ἄνω)

Ἐλεγον, φίλτατε ἐξάδελφε, ὅτι ἡ βασιλεία μου θὰ ἦνε ἀνέφελος ἐὰν οἱ ὑπῆκοοί μου δὲν ἀθετήσωσι τὸν ὄρκον τῆς πίστεως ὃν μοὶ ὤμωσαν.

ΒΙΛΛΑΡΔΟΥΙΝΟΣ

ὦ! αὐτὸ εἶναι πλεον ἢ ἐπιεικεία.— Εἰξεύρετε, Ραϊμούνδε, ὅτι ἡ ἀδελφή σας πιζίζει καλὰ τὸ πρόσωπο ὡς βασίλισσα;

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ

Εἶθε πολὺ ἐπιεικῆς, Ὑψηλότατε!

ΒΙΛΛΑΡΔΟΥΙΝΟΣ

Λέγω τὴν καθαρὰν ἀλήθειαν. Καὶ εἰς τίνα ὀφείλεται ἡ τιμὴ τῆς πρωτοβουλίας τῆς ἀναγορεύσεως;

Εἰς ἱπποτῆς

Εἰς τὸν ἄρχοντα Ἐδουάρδον.

ΒΙΛΛΑΡΔΟΥΙΝΟΣ

Εἰξεύρετε ὅτι ὀφείλετε νὰ ἀνταμείψητε, φίλη δέσποινα, τὸν νομοταγῆ ὑπῆκοόν σας.

ΕΥΤΥΧΙΑ

Ἀντήμειψα αὐτὸν ἤδη.

ΒΙΛΛΑΡΔΟΥΙΝΟΣ

Πῶς;

ΕΥΤΥΧΙΑ

Ἀναγορεύσασα αὐτὸν ἱππότην μου καθ' ὄλον τὸ διάστημα τῆς βασιλείας μου.

ΒΙΛΛΑΡΔΟΥΙΝΟΣ

Ἦ ἀνταμοιβὴ εἶναι μεγάλη καὶ ὁ κύριος Ἐδουάρδος πρέπει νὰ ἦναι πολὺ εὐτυχῆς ἀπόψε.

ΕΥΤΥΧΙΑ

Μὲ κολακεύετε!

ΒΙΛΛΑΡΔΟΥΙΝΟΣ

Καὶ εἰς ἐμὲ τί θέσιν ἐπεφυλάξατε;

ΕΥΤΥΧΙΑ

Τὴν τοῦ συμβούλου μου!

ΒΙΛΛΑΡΔΟΥΙΝΟΣ (μειδιῶν)

Ἀληθῶς... Καὶ πάλιν οἶς λέγω, Ραϊμούνδε, ὅτι ἡ ἀδελφή σας δύναται νὰ θεωρηθῇ πρότυπον βασιλίσης.

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ

Ποιεῖ ἤδη τὰς ἀπαρχὰς τῆς, ὑψηλότατε! πιθανῶς οἱ Γραικοὶ ἡμέραν τινὰ νὰ τὴν ἐκλέξωσι βασίλισσαν καὶ βασιῶς δὲν θελεῖτε νὰ εἰπωσι τότε ὅτι ἡ σχολὴ Βιλλαρδουίνου εἶνε ἀτελής.

ΒΙΛΛΑΡΔΟΥΙΝΟΣ

Εἶθε! φιλτάτη ἐξαδέλφη, θὰ μοὶ ἐπιτρέψητε νὰ συνοδεύσω καὶ ἐγὼ κυρίαν τινά.

ΕΥΤΥΧΙΑ

Εἶθε ἐλεύθερος! Ἐδουάρδε, τὸν βραχίονά σας!

(Ὁ Βιλλαρδουίνος λαμβάνει εἰς τὸν βραχίονά του κυρίαν τινὰ καὶ περιδιαβαίνει εἰς τὰς στοὰς ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Ροβέρτου, τῆς Εὐτυχίας, τῶν αὐλικῶν καὶ τῶν κυριῶν κατὰ μικρὰ δὲ διαλείμματα ἀναφαίνονται εἰς τὸ βάθος ὁ Ῥολάνδος καὶ τινες ἱππῶται σχηματίζουσι ὄμιλόν τινα περὶ τοῦ Ροϊμούνδου ἱσταμένου εἰς τὰ προκείμενα).

ΡΟΛΑΝΔΟΣ

Ἦκουσα, ἄρχον Ραϊμούνδε, πρὸς τινος στάσεως λαβούσης χώραν σήμερον εἶναι ἀληθῆς;

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ

Ἀληθέστατον εἰς τὴν στάσιν ταύτην προσεβλήθη καὶ ὁ ὑπρέτης μου, διὸ καὶ ὀργισθεὶς ἐζήτησα δικαιοσύνην καὶ ἐπέτυχον, κρημασθέντος τοῦ πρώτατου. Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες εἶχον δίκαιον καὶ μετὰ τὸν διὰ τὴν ἐπέμβασίν μου.

Α'. ΙΠΠΟΤΗΣ

Πώς;

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ

Μόλιστα. Διότι είναι φυσικώτατον ὅπως ὁ ἀπειλούμενος νὰ ὑπερασπιζῆται πάντοτε ἑαυτὸν καὶ οἱ *Ἕλληνες δὲν ἔπραξαν ἄλλο τι ἢ νὰ ὑπερασπισθῶσιν ἑαυτοὺς εἰς τὴν περίστασιν ταύτην. Τὸ ὑπερασπιζέσθαι δὲ ἑαυτὸν δὲν εἶναι πράξις παράνομος, νομιζῶ.

ΡΟΔΑΝΔΟΣ

*Ὡστε καθ' ὑμᾶς οἱ *Ἕλληνες ἔχουσι δίκαιον;

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ

Βεβαίως!

(Ὁ Βιλαρδ. εἰς τοὺς τελευταίους λόγους ἀφίνει τὴν συνεδιούσαν κυρίαν ἀποτόμως καὶ ἔρχεται εἰς τὴν σκηνὴν ἀκολουθούμενος ὑφ' ὄλων.)

ΒΙΛΛΑΡΔΟΥΙΝΟΣ (σοβρῶς)

Κύριε *Ραίμουνδε, εἶσθε Φράγκος;

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ (στρεφόμενος ὡσεὶ ἐκπλαγείς)

*Ὅχι· εἰξεύρετε κολῶς τοῦτο (γενικὴ ἐκπληξίς).

ΒΙΛΛΑΡΔΟΥΙΝΟΣ

Εἶσθε *Ἕλλην;

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ

Ὄχι.

ΒΙΛΛΑΡΔΟΥΙΝΟΣ

Τί εἶσθε λοιπόν;

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ

Ρόδιος.

ΒΙΛΛΑΡΔΟΥΙΝΟΣ

*Ὡστε δὲν ὑπάγεσθε εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας (ὁ *Ραῖμ. ἀνανεύει). Σὰς εὐρίσκω τότε πολὺ τολμηρὸν νὰ ἀναμιγνύησθε εἰς τὰ τῆς ἡγεμονείας μου.

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ.

Μὲ εὐρίσκετε πολὺ τολμηρὸν ἀφοῦ μὲ εἰδώκατε ἤδη τὸ δικαίωμα;

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ

Λησμονεῖς, Ραίμουνδε, ὅτι πρὸ διατίας φιλοξενείσαι παρ' ἐμοί!

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ

Δὲν τὸ ἐλησμόνησά ποτε! Ἄ! σὰς δυσαρσετῶ! μὴ θέλετε ὁμῶς προσβιλλόντες με νὰ ἀφήσητε νὰ ὁμιλήσῃ ἢ γλῶσσα, ἣτις ἦτο ἐκ καθήκοντος δεσμία μέχρι τοῦδε. Βιλλαρδουίε, λέγω τὴν καθαρὰν ἀλήθειαν ἢ πολιτικὴν τὴν ὁποῖαν ἀκολουθεῖς εἶνε σαθρὰ καὶ ὁ Χαμάρετος σοὶ ὑπέδειξε τοῦτο ἐν τῇ ἀγορᾷ. Σοὶ εὐγνωμῶν διότι μὲ ἐφιλοξένησας καὶ διὰ τοῦτο δὲν θέλω νὰ ἦμαι κόλαξ· τὴν φιλοδοξίαν ὁμῶς ταύτην τὴν ἀποδιοπομπῶ ἀφοῦ θέλεις νὰ ἐπιβάλης δεσμὸν εἰς τὰς ιδέας μου.

ΕΥΤΥΧΙΑ

(ἀποσπωμένη τοῦ βραχίονος τοῦ *Β. δουάρδου) Τί λέγεις, Θεέ μου!

ΒΙΛΛΑΡΔΟΥΙΝΟΣ

Εἶσαι ἐλεύθερος νὰ πράξης τοῦτο

ΡΑΙΜΟΥΝΔΟΣ (ὡσεὶ προσβληθείς).

Αἶ! ναι λοιπόν! ἀφοῦ μὲ ὠθεῖς εἰς αὐτό· φεύγω πλὴν θὰ μετανοήσῃς πικρῶς· ἡ τύχη δὲν θὰ μὲ ἐγκαταλείψει. Ἐλθέ, ἀδελφή μου! καὶ σὺ, Αἰμίλιε, φύγωμεν τοῦ ἐπικαταράτου τούτου οἴκου ὅπου τὰ εὐγενέστερα τῶν αἰσθημάτων παραγνωρίζονται καὶ τὰ ποταπώτερα πάθη ἐκτιμῶνται· ὕψαινε, Βιλλαρδουίε! (ἀπέρχεται βιαίως μετὰ τῆς Εὐτυχίας καὶ τοῦ Αἰμιλίου)

ΒΙΛΛΑΡΔΟΥΙΝΟΣ

*Υπαγε, ἄφρον, νὰ χρησιμοποίησῃς πλησίον τῶν Ἑλλήνων τὰ μαθήματα βασιλείας, ἅπερ ἔλαβεν ἡ ἐνταῦθα, ἀδελφή σου! (γενικὴ κατάπληξις) Ἐλθετε τώρα, Κύριοι, νὰ δειπνήσωμεν) ἀπέρχονται ὅλοι ἐκ τοῦ βάθους ἀριστερόθεν ἀλλαγῇ σκηνῆς.

ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΙΑ Γ'.

Περιοχὴ ναῖσκου· μνήματα· Κυπᾶρισσοί. Πρὸς τὸ βάθος ἀριστερόθεν διαφαίνεται ὁ ναῖσκος. Εἶναι νύξ.

ΣΚΗΝΗ Α'.

ΣΥΜΒΩΝ (μόνος).

Διατί νὰ βραδύνωσι τόσοσ; τοιαυτὴ ἢ φιλοπατρία των! ὅπου ἕκαστος· πρῶτος προσπαθεῖ νὰ φθάσῃ πάντοτε διατί νὰ βραδύνωσι τόσοσ; Ἄλλὰ τί λέγω; διατί

ἀδημόνῳ... νὰ δυσπιστῶ εἰς τὸν Χαμάρετον καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν; ὦ! ἡ ἐρημία τί μὲ κατήντησε! Μόνος καὶ πάντοτε μόνος ἀφότου ἔχασα τὸν υἱόν μου! ὦ τέκνον μου, ἀπέθανες ἄρᾳ γε; ἐὰν ζῆς ποῦ εἶσαι; Ἴσως εἰς χεῖρας Φράγκων! εἰς χεῖρας Φράγκων! καὶ πάλιν τὸ μισητόν των ὄνομα ἀνήλθεν εἰς τὰ χεῖλη μου! ὦ υἱέ μου, προτιμῶ νὰ σὲ ἰδῶ πτώμα κατακείμενον χαμαὶ καὶ ἀνευ ζωῆς, ἢ νὰ σὲ ἰδῶ εἰς χεῖρας τῶν κακοδαιμόνων αὐτῶν! Πλὴν μάτην ὄνειροπολῶ! ἀπέθανες!... ὦ! ὄχι! ὄχι! ὁ θεὸς δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ τοῦτο! ἡ ἐπιχείρησις ἡμῶν θὰ ἀρξῆ ὑπο καλοὺς οἰωνοὺς! ὁ θεὸς θὰ μὲ λυπηθῆ ἐπὶ τέλος καὶ θὰ μοι δώσῃ τὸν υἱόν μου, ὃν ἔχασα, μετὰ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς πατρίδος μου. ὦ Παντεπόπτα Πλάστα, ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ θρόνου σου, ρίψον βλέμμα ἴλεον ἐπὶ τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ σου, ἀρκοῦσι πλέον τὰ δεινὰ τῆς πατρίδος μου, εὐδόκησον τὴν ἐπιχείρησιν ἡμῶν καὶ ἀπόδος μοι ἐπὶ τέλους τὸν υἱόν μου, τὴν μόνην ἐλπίδα μου, τὸ ποτὲ καύχημά μου, τὸ μόνον τέκνον μου, τὸν Λεάνδρον μου! λυπήσου με πλέον, Θεέ μου, ἐξηράνθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου ἀπὸ τοῦ χειμάρρου τῶν δακρῶν, ἂ ἔχουσα! τὸ στήθος μου δὲν πάλλει πλέον, τόσοσ ἀδύνατον κατέστη ἐκ τῶν λυγμῶν, οὐδ καθ' ἡμέραν ἐκπέμπω... Ἄφ' οὗτου μοὶ ἠρπάγης, Λεάνδρέ μου, διηνεκῶς τρέχω ἀπελπίς βουνὰ καὶ δρυμοὺς τὸ μοναχικὸν σχῆμα περιβληθείς καὶ εὐρῶν παρηγορίαν ἐν τῷ οἰκτεῖρμονι Θεῷ, ἐν τῷ μάρτυρι Χριστῷ, τῷ πατρὶ καὶ ἐπόπτη τῶν δυστυχῶν! (ἀκούεται κώδων τις) Ἄ! εἶναι ὁ κώδων τῆς θύρας! ἔρχεται τις... εἶναι ὁ Σγουρός! (εἰσέρχεται ὁ Σγουρός)

ΣΚΗΝΗ Β'.

ΣΥΜΕΩΝ και ΣΓΟΥΡΟΣ.

ΣΓΟΥΡΟΣ

Χαίρε, πάτερ μου.

ΣΥΜΕΩΝ

Καλῶς ἦλθες, τέκνον μου.

ΣΓΟΥΡΟΣ

Δὲν ἦλθον ἐτι οἱ σύντροφοί μου!

ΣΥΜΕΩΝ

Ὅχι ἀκόμη!

(εἰσέρχεται ὁ Δοξαπατρῆς)

ΣΚΗΝΗ Γ'.

ΔΟΞΑΠΑΤΡΗΣ και οἱ ἄνω

ΔΟΞΑΠΑΤΡΗΣ

Χαίρετε, φίλοι! δόξα πατρί!

ΣΥΜΕΩΝ

Τὸ εὐσεβὲς ἐπιφώνημα τοῦτο μοὶ προ-
δίδει τὸν ἀνδρείον Βουτσαρᾶν.

ΔΟΞΑΠΑΤΡΗΣ

Τὸν ἐπιλεγόμενον Δόξαπατρῆν.

ΣΥΜΕΩΝ

Ὅλαι αἱ ἐλληνικαὶ καρδίαι σὲ ἐκλα-

σαν ἥρωικῆ τοῦ Ἀρακλόβου πρόμαχε!
ἢ φήμη διέδωκεν ὅτι ἐτάφης ὑπὸ τὰ
ἑρείπια του! Εὐτυχία διὰ τὴν Ἑλλάδα
ὅτι ἡ φήμη αὕτη ἦτο ψευδής.

ΔΟΞΑΠΑΤΡΗΣ

Ἡ ὥρα μου εἶχε σημάνει ἀλλ' ὁ
Θεὸς ἠθέλησεν ἀκόμη νὰ μὲ ἀφήσῃ ἐπὶ
τῆς γῆς.

ΣΥΜΕΩΝ

Καὶ ποῦ κατώχεις ἐνῶ ἡ πατρίς σου
σὲ ἐνόμιζε θανόντα.

ΔΟΞΑΠΑΤΡΗΣ

Ἐν τῷ μέσῳ τῶν βουνῶν καὶ ὀρέων,
ἔζων μακρὰν τῶν τυράννων μου, μό-
νος πλὴν ἐλεύθερος (εἰσέρχεται ὁ Δῆ-
μος· εἰς ἐκάστην ἀφίξιν ἀκούεται ὁ κώ-
δων.)

ΣΚΗΝΗ Δ'.

ΔΗΜΟΣ και οἱ ἄνω

ΔΗΜΟΣ

Εὐγε, γενναῖέ μου συμμαχητά! Χαί-
ρετε, φίλοι (δεξιῶνται ὁλλήλους)

ΔΟΞΑΠΑΤΡΗΣ

Καὶ τίς εἶσαι σὺ ὁ ἀποκαλῶν με
συμμαχητὴν σου.

ΔΗΜΟΣ

Δὲν μὲ ἀναγνωρίζεις, Βουτσαρᾶ; δὲν
ἀναγνωρίζεις τὸν ἀρχαῖον φίλον σου,

ΣΚΗΝΗ Ε'.

ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΑΡΙΣΤΟΔΗΜΟΣ Α' και Β'.

ΣΥΝΟΜΟΤΗΣ και οἱ ἄνω.

ΧΑΡΙΛΑΟΣ

Χαίρετε, φίλοι!

ΑΡΙΣΤΟΔΗΜΟΣ (παρατηρῶν περίξ)

Εἰς τὴν πρόσκλησιν τελευταῖοι, εἰς
τὸν ἀγῶνα πρῶτοι.

Α'. ΣΥΝΟΜΟΤΗΣ

Οἱ πάντες ἐνταῦθα... Ἀπόψε ἡ τύχη
τῆς Ἑλλάδος ἀποφασίζεται. Ὑπομονή,
ὦ φίλοι καὶ τὰ πάντα εὐδοῦνται.

ΔΗΜΟΣ

Ὑπομονήν, ἐλπίδα! πάντες αὐτὰ
λέγουσι! μόνος ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ
ἐκφρασθῶ οὕτω.

ΣΓΟΥΡΟΣ

Πλὴν διατί, ὦ γέρον, οἱ λόγοι οὗτοι
οἱ μικροί. Ἴδὲ τοὺς φίλους σου εὐέλπι-
δας καὶ ἐγκαρδιώθητι!

ΔΗΜΟΣ

Νὰ ἐγκαρδιωθῶ! καὶ πρὸς τί; Τὴν
καλὴν τῆς Γόρτυνος παρθένον, τὴν
σεμνὴν Ἀγλαίαν ἐγνωρίσατε; Ἦτο
κόρη μου καὶ ἡ καρδία μου ἐδόθη εἰς
μόνην αὐτὴν, αὐτὴν ἦτις ἦτο τὸ μόνον
ἰνδαλμα τῆς ἀπονεκρωθείσης ὑπὸ τῶν
ταλαιπωριῶν καρδίας μου. Πλὴν ἡ ἀ-
τιμία ἐπελθοῦσα καὶ μετ' αὐτὴν ὁ θάνα-
τος μὲ τὴν ἀφήρσαν. Πρὸ ἑξ ἡμερῶν,τὸν ὑπὸ τοῦ Φραγκικοῦ τυφῶνος ἐξο-
ρισθέντα συμμαχητὴν σου, τὸν περι-
πλανώμενον γέροντα, ὃν εἰς φρικτὴν ὥ-
ραν ἐπὶ τοῦ πτώματος τῆς θυγατρὸς
σου ἐν Ἀρακλόβῳ ἀνεγνώρισες;...

ΔΟΞΑΠΑΤΡΗΣ

Τι! εἶσαι...

ΔΗΜΟΣ

Δῆμος Ἀδρινός ὁ Ἀρχάς...

ΔΟΞΑΠΑΤΡΗΣ

Δόξα πατρί! ὁ Δῆμος οὐ! (ἀσπαζό-
μενος αὐτὸν) συγχώρησόν με ἂν δὲν σὲ
ἀνεγνώρισα ἄλλ' ἡ λύπη...

ΔΗΜΟΣ

ὦ! ναί! ἡ λύπη μὲ μετέβαλε πολὺ.

ΔΟΞΑΠΑΤΡΗΣ

Θάρσει! θάρσει! καὶ ὀλίγον ἐτι θὰ
ὑπομείνωμεν.

ΔΗΜΟΣ

Νὰ ὑπομείνωμεν!... νὰ ὑπομείνω...

ΣΥΜΕΩΝ

Ἐνθυμοῦ, φίλε ὅτι ὁ Θεὸς ἐδώρησεν
εἰς τὸν ἄνθρωπον ὑπομονὴν καὶ ἐλ-
πίδα. Ὑπομονὴν εἰς τὰ δεινὰ, ἐλπίδα
διὰ τὴν μέλλουσαν εὐτυχίαν. Ὑπομείνειν
εἰναιχριστιανικόν, τὸ δὲ ἐλπίζειν ἐλληνι-
κόν. Ἡ ὑπομονὴ προμηθεύει τὴν ἰσχύν καὶ
ἡ ἐλπίς τὴν ἐπιτυχίαν. (εἰσέρχον-
ται οἱ:)

ἐνῶ ἐπεχείρισα ταξείδιόν τι, ἡ κόρη μου ἀρπάζεται ὑπὸ χειρῶν Φραγγικῶν καὶ ἐγὼ αὐτὸς παρ' ὀλίγον νὰ πέσω θύμα ἐνέδρας· ἐνόησα τὸ αἷτιον καὶ ἔτρεξα ἀμέσως εἰς τὴν οἰκίαν μου· ἐζήτησα τὴν Ἀγλαίαν, πλὴν οὐδαμοῦ τὴν εὔρον· τὴν πέμπτην ἡμέραν εἰς δάσος τι ἐκαθήμην καταβεβλημένος ὑπὸ τῆς λύπης ὅτε εἶδον τὸ πτώμα τῆς ῥιφθὲν παρ' ἐμέ· τὸ πτώμα τῆς φέρον τὰ ἐπ' αὐτῆς ἴχνη τῆς βίας. Ἡ κόρη μου ἀτιμασθεῖσα ἐφονεύθη κατόπιν ὑπὸ τῶν ἀρπάγων τῆς Ὀρκισθῆν ἐκδίκησιν ἐπὶ τοῦ νεκροῦ αὐτῆς, πλὴν ἀμέσως ἡ ἀποθάρρυνσις μὲ κατέλαβε. Ἔώρα μὲ λέγετε νὰ υπομείνω καὶ νὰ ἐλπίζω. Τὴν κόρην μου τίς θὰ μὲ ἀποδώσῃ; τὴν θλίψιν τῶν τελευταίων ἡμερῶν μου τίς θὰ μετριάσῃ; τίς παραμυθιανεῖς τοὺς πόνους μου καὶ βάλασμον εἰς τὸ χαλινόν τραῦμα τῆς καρδίας μου θέλει μὲ ἀποδώσῃ;

ΣΤΟΥΡΟΣ

Παραμυθίαν θέλει σὲ δώσει ἡ χάρις τῆς ἐκδίκησεως τὴν δυστυχίαν σου μετριάσει ἡ ἀνάστασις τῆς πατρίδος σου καὶ τὴν κόρην σου θέλεις συναντήσῃ ὅταν ὁ Θεὸς εὐδοκήσῃ νὰ σὲ ἀνακαλέσῃ πλησίον τοῦ.

ΔΗΜΟΣ

Εὐχαριστῶ, υἱέ μου! . . . Ἐκδίκησιν ὁμῶς! ἐκδίκησιν τρομεράν θέλω. Αὐτὴ μόνη δύναται νὰ ἐπουλώσῃ τὴν πληγὴν μου.

ΣΥΜΕΩΝ

Ἐλπίζε ἐπὶ τὸν Θεόν καὶ ὁ Θεὸς θέλει σὲ ἐκδικηθῆ. Ἐνθυμοῦ δὲ πάντοτε

ὅτι ὑπάρχουν ἐπὶ γῆς πολὺ δυστυχέστεροί σου.

ΧΑΡΙΛΑΟΣ

Ἡ ἐκδίκησις θὰ σοὶ ἀποδοθῆ περιλάμπρως καὶ ἰσῶς ἡ κόρη σου εἶναι τὸ τελευταῖον πλὴν καὶ τὸ μεγαλείτερον θύμα τῆς τυραννίας τῶν ξένων, ὁ πρόδρομος τῆς ἐλευθερίας μας . . .

(εἰσέρχονται οἱ ἐξῆς)
(Ἀκολουθεῖ.)

Ἡ ΠΡΩΤΗ ΛΥΠΗ.

(Ἐκ τῶν τοῦ ΛΑΜΑΡΤΙΝΟΥ.)

I.

Παρὰ τὴν εὐχὴν ἀκτὴν τῆς Σορρέντης ἐνθα ἡ θάλασσα ἀγελίσει τὰ κυανὰ κύματά τῆς παρὰ τοὺς πόδας τῆς πορτοκαλέας, ἐκεῖ πλησίον τῆς στενωποῦ ὑπὸ εὐώδη αἰμασιάν εὐρίσκεται μικρὸς τις στενὸς λίθος ἀδιάφορος καὶ ἄγνωστος εἰς τὰ ρεμβώδη βήματα τοῦ ξένου.

Ἡ καρυφυλλέα κρύπτει ὑπὸ τὰ φύλλα τῆς ἐν μόνον ὄνομα, ὄνομα ὑπερὸς οὐδεμίᾳ ἡχῇ ἀντελάσσει ποτε. Ἐνίοτε ὁ διαβάτης σταματῶν ἐκεῖ κατὰ τύχην καὶ παραμερίζων τὴν καλύπτουσαν τὸν λίθον χλόην ἀναγινώσκει τὴν ἡλικίαν καὶ τὸν χρόνον . . . Αἰσθανόμενος δὲ τότε ἐπὶ τῶν παρειῶν του κυλιόμενα δάκρυά τινα ψιθυρίζει.

— Εἶχε δέκα καὶ ἕξ ἔτη! Ἀπέθανεν εἰς τὴν αὐγὴν τῆς ζωῆς τῆς.

* *

Πλὴν πρὸς τί νὰ φέρωμαι πρὸς τὰς θλιβεράς παρελθούσας αὐτὰς σκηνάς; . . . ἀφήσωμεν κάλλιον ὀπισθὲν τῶν τῶν ἄνεμον μυκώμενον καὶ τὸ κύμα μορμουρίζον! . . .

Ἦ! ἐπανεέλθετε! ἐπανεέλθετε, ὦ πικραῖ μου σκέψεις! Θέλω νὰ ὄνειροπολήσω καὶ ὄχι νὰ κλαύσω.

II.

Εἶπεν.

« Εἶχε δέκα ἕξ ἔτη! »

Ναί! δέκα ἕξ ἔτη, καὶ ἡ ἡλικία αὕτη οὐδέποτε ἐξήστραψεν ἐπὶ θελκτικωτέρου μετώπου, καὶ οὐδέποτε ὅλη ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς πυριφλεγούς αὐτῆς παραλίας ἀντυχάσθη ἐπὶ ἐρωτικωτέρου ὄμματος! Ἐγὼ μόνος τὴν ἐπαναβλέπω τοιαύτην ὁποῖαν μὲ τὴν ἀφῆκεν ἡ ἀνάμνησις εἰς τὴν ψυχὴν, εἰς ἣν οὐδὲν ἀποθνήσκει. . . Ζῶσαν μοῦ τὴν ἀφῆκε, ζῶσαν ὡς τὴν ὦραν καθ' ἣν προσηλοῦσα τοὺς ὀφθαλμούς τῆς ἐπὶ τῶν ἰδικῶν μου καὶ ἐπεκτείνουσα παρὰ τὴν θάλασσαν τὰς πρώτας μας συνεντεύξεις, ἤκουε τὸ ἄσμα τοῦ νυκτερινοῦ ἀλιέως, καὶ εἰσπνέουσα τὴν δρόσον τῆς ἀρωματώδους αὔρας, μὲ ἐδείκνυεν εἰς τὸν οὐρανὸν τὴν σελήνην διαγελωσάν ὡς νύκτιόν τι ἄνθος, αὐτὸς ἡ αὐγὴ εἶναι χαρίεσσα καὶ ὁ ἀφρὸς ἀργυροειδής.

Μοὶ ἔλεγε τότε, καὶ ἡ μαύρη τῆς κόμης ἐγκαταλειμμένη εἰς τὸν ἄνεμον ἐπετέρυγιζε καὶ ἡ σκιά τοῦ πέπλου τῆς ἐπλανᾶτο ἐπὶ τῆς ὠραίας παρειᾶς τῆς!

Μοὶ ἔλεγε:

« Διὰ τί λάμπει οὕτω τὸ πᾶν εἰς τοὺς αἰθέρας καὶ ἐν ἐμοί; Οὐδέποτε οἱ κυανοὶ αὐτοὶ οὐρανοὶ ἐσπαρμένοι μὲ τόσας φλόγας οὐδέποτε αἱ γρυσαὶ αὐταὶ ἄμμοι, ἐφ' ὧν ἐκνήσκουσιν τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο ἀλλεπαλλήλως τὰ κύματα, τὰ μεμονωμένα αὐτὰ ὄρη τῶν ὁποίων αἱ κορυφαὶ τρέμουσιν εἰς τὰ βάθη τῶν οὐρανῶν, αὐτοὶ οἱ κόλποι οἱ περιστερόμενοι ὑπὸ τῶν σιωπηλῶν αὐτῶν δασῶν, αἱ παρὰ τὴν παραλίαν αὐταὶ λάμψεις καὶ τὰ ἄστρατα τὰ ἐπὶ τῶν κυμάτων, οὐδέποτε ὅλα αὐτὰ συνεικίνησαν τὰς αἰσθήσεις μου μὲ ἡδονὴν τόσον ἄφατον!

« Οὐδέποτε ὄνειροπόλησα τόσον ὡς τὴν ἐσπέραν αὐτὴν· μὴ ἀνέτειλεν ἄγνωστόν τι ἄστρον ἐντὸς τῆς καρδίας μου;

« Σὺ, ὦ υἱέ τῆς πρώτας, εἰπέ μοι, ὦ! εἰπέ μοι, αἱ νύκτες τῆς πατρίδος σου ἄνευ ἐμοῦ ὁμοίῳ μὲ τὰς ὠραίας αὐτὰς νύκτας; »

Ἐπιτα παρατηρούσα τὴν μητέρα τῆς παρακαθημένην πλησίον μας ἔθετε, διὰ νὰ ἀπο-

κοιμηθῆ, τὸ μέτωπον ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς.

* *

Πλὴν πρὸς τί νὰ φέρωμαι πρὸς τὰς θλιβεράς παρελθούσας αὐτὰς σκηνάς; . . . ἀφήσωμεν κάλλιον ὀπισθὲν τῶν τῶν ἄνεμον μυκώμενον καὶ τὸ κύμα μορμουρίζον! . . . Ἦ! ἐπανεέλθετε! ἐπανεέλθετε, ὦ πικραῖ μου σκέψεις! Θέλω νὰ ὄνειροπολήσω καὶ ὄχι νὰ κλαύσω.

III.

Πόσον τὸ ὄμμα τῆς ἦτο διαυγές καὶ τὸ χεῖλός τῆς σεμνόν!! Ὑψ' ὁποίας λάμψεως κατεπλημμύρει ὁ οὐρανὸς τὴν ψυχὴν τῆς! Ἡ ὠραία λιμνη τῆς Νέμιδος, ἣν περ οὐδὲ ἡ ἐλαχίστη πνοὴ αὔρας ρυτιδοῖ, ἦτον αὐτῆς εἶχε τὴν διαφάνειαν καὶ τὴν γαλήνην· ἡ ψυχὴ τῆς ἦτο ἀνοικτὴ καὶ ἐδοίε τις τὰς σκέψεις τῆς πρὶν ἢ αὐτὴ ἡ ἰδίᾳ τὰς γνωρίσει· αἱ μακροτενεῖς βλεφαρίδες τῆς ἐπὶ τῶν μεγάλων, ὠραίων, χαμαινεύοντων ὀφθαλμῶν τῆς οὐδέποτε ἀπέκρυψαν τὸ βλέμμα τῆς, τὸ πλήρες παιδικῆς ἀθωότητος· ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς οὐδεμίᾳ ποτὲ μέρμυρα ἐπετύπωσε τὰς ρυτίδας τῆς. . . Τὸ πᾶν ἦτο πλήρες ζωῆς ἐν αὐτῇ καὶ τὸ νεκρὸν τῆς μεθίσταμα, τὸ ὁποῖον ἀργότερα τόσον θλιβερῶς ἐξέπνευσεν εἰς τὸ πικρὸν τῆς στόμα ἐκυμάτει διηνεκῶς ἐπὶ τῶν ἡμιανοικτῶν χειλέων τῆς. Ὡς καθρὸν τι οὐράνιον τόξον μέσον ἡμέρας διαυγούς, οὕτω καὶ τὸ χάριεν τῆς μετώπου οὐδὲν ποτε νέφος ἐσκίασε! Τὸ ἀμέριμον βᾶδισμά τῆς, ἀσταθὲς καὶ ταλαντευόμενον ἐκυμάτιζεν ὡς κύμα ἐλεύθερον ἀντανακλῶν τὴν λάμψιν τῆς ἡμέρας· καὶ ἡ ἀργυρόεσσα φωνὴ τῆς, ἡχῶ διαιαυγῆς καὶ γαλήνης τῆς παιδικῆς ψυχῆς τῆς, μουσικὴ τῆς ψυχῆς αὐτῆς εἰς ἣν ἐφαίνετο τὸ πᾶν ἄδον, ἀνήρχετο μέχρι τῶν αἰθέρων οὔτινες τὴν ἤκουον ἐκεῖ πετώσαν!

* *

Πλὴν πρὸς τί νὰ φέρωμαι πρὸς τὰς θλιβεράς παρελθούσας αὐτὰς σκηνάς; . . . ἀφήσωμεν κάλλιον ὀπισθὲν τῶν τῶν ἄνεμον μυκώμενον καὶ τὸ κύμα μορμουρίζον! . . . Ἦ!

επανελάθετε! επανελάθετε, ὦ πικραὶ μου σκέψεις! Θέλω νὰ ὄνειροπολήσω καὶ ὄχι νὰ κλαύσω.

V.

Ἡ εἰκὼν μου ἐνεχαράχθη εἰς τὴν καρδίαν της, ὡς τὸ φῶς εἰς τὸ ὄμμα τὸ ἀνοιγόμενον τὴν πρωΐαν, καὶ ἔκτοτε οὐδὲν ἄλλο ἐκτὸς ἐμοῦ παρατήρησε πλέον, — Ἀφ' ἧς στιγμῆς ἠγάπησε τὸ σύμπαν ὑπῆρξε δι' αὐτὴν ἔρωσ!

Με συνέχευε μετὰ τῆς ἰδίας της ζωῆς — τὸ πᾶν ἐβλάπε διὰ τῆς ψυχῆς μου καὶ ἤμην δι' αὐτὴν ὁ κόσμος ὁλόκληρος, ὁ πρὸ τῶν ὀμμάτων της ἀνοιγόμενος. Ἡ εὐδαιμονία της ἦ ἐν τῇ γῆ, καὶ ἡ ἐλπίς της ἡ γλυκεῖα ἡ τῶν οὐρανῶν!

Ὁ χρόνος ὅλος διήρχετο, χωρὶς νὰ ἐπισύρῃ τὴν προσοχὴν της διότι μία μόνη ὥρα ἀπερόρα τὸ ὅλον τῆς ὑπάρξεώς της. Πρὸ ἐμοῦ ἡ ζωὴ της ἦτο ἄνευ ἀναμνήσεων καὶ μία ἐσπέρα τῶν ὠραίων ἐκείνων ἡμερῶν ὑπῆρξε δι' αὐτὴν ὁλόκληρος ὁ τοῦ μέλλοντός της ὀρίζων.

Ἐνεπιστεύετο εἰς τὴν γλυκεῖαν φύσιν, ἡ ὁποία ἐμεῖδία πρὸ ἡμῶν, εἰς τὴν ἀγνὴν προσευχὴν της τὴν ὁποίαν ἐξετέλει με καρδίαν ἔμπλεων χαρᾶς καὶ ὄχι δακρύων ὡς ἄλλοι, εἰς τὸν βωμὸν τὸν ὁποῖον ἠγάπα νὰ περιστέφῃ πάντοτε με ἄνθη. Ποσάκις ἡ χεὶρ της δὲν με ἔσυρεν ἐκεῖ πρὸ τῶν ἱερῶν του βαθμίδων! Ἐγὼ τὴν ἠκολούθουν ὡς παιδίον εὐτυχές, ἡ δὲ φωνὴ της σιγῆλως μοὶ ἔλεγε,

— « Προσεύχου μετ' ἐμοῦ διότι καὶ τὸν οὐρανὸν αὐτὸν νὰ ἐννοήσω ἄνευ σοῦ δὲν δυναμαί! »

**

Πλὴν πρὸς τί νὰ φέρωμαι πρὸς τὰς θλιβεράς παρελθούσας αὐτὰς σκηνάς; . . . ἀφήσωμεν κάλλιον ὀπισθὲν τῶν τῶν ἀνεμον μωκώμενον καὶ τὸ κύμα μορμουρίζον! . . . Ὡ ἐπανελάθετε! επανελάθετε, ὦ πικραὶ μου σκέψεις! Θέλω νὰ ὄνειροπολήσω καὶ ὄχι νὰ κλαύσω.

V.

Ἴδετέ ποτε πηγὴν τινὰ ὕδατος σχηματισθεῖσαν ἐν αὐτῇ τῇ γεννήσει της ὑπὸ τὴν

στενὴν ὄχθην τοῦ λεκανοπεδίου της! Τὸ νερὸν αὐτῆς εἶνε κυανοῦν καὶ διαυγές καὶ οὐδέποτε ὁ ἄνεμος ἐρρυτίδωσε τὴν λείαν ἐπιφάνειάν του, οὐδέποτε αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου δυνάμεναι νὰ ἀπορροφήσωσιν αὐτὸ διεισέδυσαν μέχρις ἐκεῖ. Ἐκεῖ καθ' ἐκάστην ἐσπέραν ὑπὸ τὴν λάμψιν τῶν ἀστέρων κύκνος λευκὸς ἐρχόμενος ἵνα κολυμβήσῃ ἐπὶ τοῦ διαυγῆτος ὕδατος κοσμεῖ τὴν ἡρεμον ταύτην λίμνην χωρὶς νὰ κηλιδώσῃ τὴν ὡς τὸ κάτοπτρον λείαν ἐπιφάνειάν της. Ἄλλ' ὅποταν ὁ ἐχθρὸς τοῦ γένους του γύψ ἐπιφανῆ ἐπὶ τῶν κυμάτων σπειρῶν τὰ ἴχνη τοῦ θανάτου, ἀμέσως ὁ κύκνος ἀναλαμβάνων τὴν πτῆσίν του πρὸς νέας πηγὰς κτυπᾷ τρέμων διὰ τῶν ὑγρῶν του πτερυγῶν τὸ κύμα. Ὁ ἀντικατοπτριζόμενος τότε οὐρανὸς ἐξαλείφεται ἀπὸ τὸ ὕδωρ ὅπερ θολοῦται καὶ τολύπαι ἀφροὺ σχηματίζονται περὶ ἕκαστον πτερυγίσμα τοῦ ἀθώου πτηνοῦ, καὶ ἡ μυστηριώδης καὶ θελκτικὴ ἐκείνη λίμνη ἀλλάσσει τὸ λάμπρον κυανοῦν χρώμα της μετὰ τὸ χρώμα θολοῦ ὕδατος εἰς ὃ ἡ ἄμμος συνανεμίσθη!

Οὕτως ὅποταν ἀνεχώρησα τὸ πᾶν καταπαράχθη καὶ ἀνετράπη ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῇ! Ἡ ζωτικὴ της ἀκτίς ἀπεσβέσθη, καὶ ἡ τρέμουσα, ἡμυλιπόθυμός της, θνήσκουσα φλόξ ἀνῆλθεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς διὰ νὰ μὴ κατέλθῃ ἐκεῖθεν ποτε πλέον.

Δὲν ἠθέλησε νὰ βαυκαλισθῇ εἰς τὴν ἐλπίδα δευτέρου μέλλοντος, δὲν ἠθέλησε νὰ ἐλπίσῃ πλέον! Τὴν ζωὴν της δὲν ἠθέλησε νὰ διαφιλονεικῆσῃ μετὰ τὴν ἀγωνίαν της ἐδύνης της ἀλλὰ δι' ἐνὸς καὶ μόνου κινήματος κατέπιε μέχρι τρυγῶς τὸ κύπελλον τῆς πικρίας, καταπνίγουσα τὴν ψυχὴν της εἰς τὸ πρῶτόν της καὶ ὕστατον δάκρυ!

Ὅμοιά δὲ πρὸς τὸ πτηνὸν τὸ ἦττον αὐτῆς παρθένον καὶ ὠραῖον, ὅπερ τὴν ἐσπέραν διὰ νὰ ἀποκοιμηθῇ θέτει τὸν τράχηλον μετὰ τῶν πτερυγῶν του, περιετυλίχθη μετὰ τὸν πέπλον κατηρῶν καὶ ἀρῶν ἀπελπισίας καὶ ἀπεκοιμήθη ἐπίσης, ὡς αὐτὸ, καὶ αὐτῇ, πλὴν, φεῦ! πολὺ πρὸ τῆς ἐσπέρας! . . .

**

Πλὴν πρὸς τί νὰ φέρωμαι πρὸς τὰς θλι-

βεράς παρελθούσας αὐτὰς σκηνάς! . . . ἀφήσωμεν κάλλιον ὀπισθὲν τῶν τῶν ἀνεμον μωκώμενον καὶ τὸ κύμα μορμουρίζον! . . . Ὡ! επανελάθετε! επανελάθετε, ὦ πικραὶ μου σκέψεις! Θέλω νὰ ὄνειροπολήσω καὶ ὄχι νὰ κλαύσω.

VI.

Δέκα πέντε ἤδη ὁλόκληρα ἔτη ἐκοιμήθη εἰς τὴν ἀργιλλώδη στρωμνὴν της, καὶ οὐδεὶς κλαίει τώρα παρὰ τὸ τελευταῖον της ἄσυλον, καὶ ἡ ταχεῖα λήθη, δεύτερον μνημα τῶν νεκρῶν, κατεκάλυψε τὴν στενωπὸν τὴν φέρουσαν εἰς τὰ ἴχνη της!

Οὐδεὶς πλέον ἐπισκέπτεται τὸν λησμονηθέντα αὐτὸν λίθον, οὐδεὶς τὸν ἐνθυμεῖται, οὐδεὶς τὸν κλαίει, ἐξαιρουμένης τῆς ἀναμνήσεώς μου! . . . Ὅποταν ἀνερχόμενος καὶ διαπερῶν τὰ κύματα τῶν παρελθουσῶν ἡμερῶν μου, καὶ ἀναζητῶν εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας μου ὄλους ἐκείνους οἱ ὁποῖοι δὲν ὑπάρχουσι πλέον, με τοὺς ὀφθαλμοὺς κυμαινόμενους ἐπὶ φιλάτων μοι ἐκμαγείων, κλαίω εἰς τὸν οὐρανὸν μου τόσους ἀπεσβεσθέντας ἀστέρας μου!

Ὁ πρῶτος ὑπῆρξεν αὐτῇ, καὶ ἡ γλυκεῖα λάμψις του φωτίζει ἀκόμη τὴν καρδίαν μου διὰ ἱεροῦ καὶ φωτός!

**

Ἀκανθῶδες δενδρύλλιον με ὀλίγα χλωρὰ φύλλα, ἰδοὺ τὸ μόνον μαισωλεῖον τὸ ὁποῖον τὴν ἀνήγειρεν ἡ φύσις! Μαστιζόμενον ὑπὸ τῶν θαλασσιῶν ἀνέμων, ὑπὸ τοῦ ἡλίου διακαϊόμενον, ὡς γοερά τις ἀνάμνησις ἐνριζωθεῖσα εἰς τὰ στήθη, ζῆ ἐπὶ τῆς σπιλάδος χωρὶς νὰ τῇ ἐπιπέσῃ σκιάν' κλίνειν δὲ πρὸς τὴν γῆν ἀφίνει τοὺς κεκυρτωμένους του κλάδους εἰς τὸν ὀδόντα τῆς ἐρίφου, ἐνῶ ἡ κόνις τῆς ὁδοῦ ἀπολευκαίνει τὸ φύλλωμά του.

Κατὰ τὸ ἔαρ ἄνθος τι λευκόν, ὡς νιφὰς χιόνος, φύεται καὶ κυματεῖ ἐκεῖ μίαν ἢ δύο ἡμέρας, ἀλλ' ὁ ἄνεμος βαρὺς αἴφνης ἐνσκήπτων ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἀποφυλλίζει πρὶν ἢ ἐκχύσῃ τὸ ἀρωμὰ του. Ἐνίοτε περιπαθεὶς καὶ μελαγχολικὸν πτηνὸν ἐπικαίθηται ἐπὶ τοῦ κεκλιμένου θαλλοῦ του ὅπως ψάλλῃ τὴν ὀλιβεράν ἐπωδὸν του, — τὸ μόνον δάκρυ ὅπερ

ἐπὶ δεκαπενταετίαν λειθεῖται ἐπὶ τοῦ μονήρους ἐκείνου τάφου! . . .

Ὡ! εἴπε, ἄνθος, ὅπερ ὁ ἄνεμος ἐμάραρνε πρὶν ἢ εἶτι ἐξανθήσῃς, εἶπέ! δὲν εἶνε ἀληθές ὅτι ὑπάρχει ἄλλη γῆ ἐνθα τὸ πᾶν θὰ ἀναλάβῃ καὶ αὐτὴς ζωὴν; . . .

**

Ἀνέλαθετε, ἀνέλαθετε εἰς τὰς παρελθούσας ἐκείνας ὥρας, ὦ σκέψεις μου! Αἱ πικραὶ ἀναμνήσεις ἅς πλημμυρίσωσι διὰ στεναγμῶν τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐνῶ ἡ καρδία μου ἔμπλεως ὀδύνης θὰ κλαύσῃ, σεις πετάξατε ἐκεῖ ὅπου πετᾷ ἡ ψυχὴ μου!

(μετάφρασις Γ. Λ.)

ΕΠΙ ΤΩ: ΘΑΝΑΤΩ: ΤΗΣ! . . .

Ὡς τὸ ἄνθος τὸ καταπατηθὲν ὑπὸ ἀγροῦκου ποδὸς διαδάτου ὅτε μόλις ἤρξατο ἀνθοῦν νὰ ἀναδίδῃ τὴν εὐώδη ὀσμήν του, ἔπεσε καὶ ἐκείνη ἐν ὄλῃ τῇ ἀκμῇ τῆς δεκαπενταετοῦς ἡλικίας της ὑπὸ τὴν ἀνιλεῖ χεῖρα τοῦ παντοκράτορος θανάτου. Ὡς χρυσαλλίς πετῶσα περὶ τὸ λάμπρον φῶς ὅπερ, καίον ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰς λαμπυρίζουσας πτερυγὰς της, ρίπτει αὐτὴν αἴφνης ἄπνον ἐκ τῆς θερμότητός του, οὕτω καὶ ἐκείνη ἐξ ἀπροόπτου ἀφηρπάσθη τῆς γῆς ταύτης ἵνα μετοικήσῃ εἰς χώραν ἐντελεστέραν. Ἀπέθανε πλήρης ζωῆς βαυκαλιζομένη καὶ εἰς αὐτὴν τὴν τελευταίαν στιγμὴν της ἔτι ὑπὸ τῶν ὀνείρων της, ὑπὸ τῶν ἠδέων καὶ ἀθῶων ἐκείνων ὀνείρων ἅτινα περιίπτανται πάντοτε περὶ τὸν ὕπνον ἐκάστης παρθένου. Ἡ Ἄτροπος, ἡ ἀδυσώπητος αὐτῇ Μοῖρα, ἔκοψε φεῦ! πολὺ ἐνωρίς τὸ νῆμα τῆς ζωῆς ἐκείνης, δι' ἣν πολλοὶ συγγενεῖς τε καὶ φίλοι ἐκουσίως προσέφεροντο ὀλοκαυτώματα. Οὐδὲν ὅμως ἴσχυσε νὰ ἀπομακρύνῃ τοῦ προσκεφαλαίου της τὸν ἐπαπειλούμενον κίνδυνον, καὶ νέα ἔτι, πολὺ νέα, ἀπέτισε τὸν ὀφειλόμενον φόρον τῆς ζωῆς εἰς τὸν εἰσπράκτορα θάνατον!

**

Πόσοι δὲν ἐκλαυσαν τὸν θάνατόν σου, σεμνή καὶ ὠραία παρθένος; Οἱ συγγενεῖς σου, οἱ φίλοι σου ἐκ καρδίας κατηράσθησαν τὸ ἀτεγκτον πεπρωμένον τὴν μίαν ἡμέραν καὶ τὴν ἄλλην αἰδούμενοι τοῦ ἐγωϊστικοῦ χαρακτῆρός των παρεδωκαν τὴν μνήμην σου εἰς τὴν λήθην· μόνος ἐγὼ θὰ φέρω ζωηρὰν τὴν μνήμην σου μέχρι τῆς ὥρας καθ' ἣν περάνας τὴν ἐπὶ τῆς γῆς τρογιάν μου προσέλθω ἐκεῖ ἔνθα προσέρχονται ὅλοι. ὦ! εἶχες διπλὴν ὠραιότητα, τὴν ὠραιότητα τῆς ψυχῆς καὶ τῶν ἡθῶν, τὰ κάλλος τῆς ἀθωότητος, ἔλαμπες ἐκ τοῦ ἀπαυγάζοντος γοήτρου τῆς παιδείας, ἥσο ἀφελῆς καὶ εὐλικρινῆς, κόρη σπανία διὰ τὴν κοινωνίαν τῆς σήμερον καὶ ἐν τούτοις ὁ θάνατος δὲν σοῦ ἐφείσθη.

Πλὴν καὶ πόσοι δὲν ἐζήλευσαν τὴν τύχην σου;...

ὦ θάνατε, ἐπὶ τοῦ πτώματός της ἀνεγνώρισα τὸ μεγαλεῖόν σου. Πλὴν ἄρα γε εἶσαι πράγματι θάνατος; ἢ μόνον ἀπλοῦν ὄργανον μεταβιβάσεως ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἀστέρος εἰς τὸν ἄλλον; Ὅχι! εἶν' ἀδύνατον! ὁ ἀνθρώπος ὁ φαντασθεὶς τόσα καὶ τόσα εἶνε ἀδύνατον νὰ θνήσκῃ· θὰ ἀναζῆ καὶ πάλιν, διότι ὁ Θεὸς ἀδίκως δὲν ὠνομάσθη δίκαιος· καὶ ἐάν ποτε ἀναλαμβάνει προῶως τὰς ψυχὰς τῶν ἐκλεκτῶν, τοῦτο θὰ πρᾶττῃ ὅπως τελειοποιήσῃ νέαν ζωὴν. Ναί! ἐπὶ τοῦ πτώματος ἐκεῖνης συνέλαβον τὴν πεποίθησιν ὅτι οἱ μὲν καλοὶ ἀρίπτανται τῆς γῆς προῶως ἐν ἄλλῃ τῇ ἀγνόητι αὐτῶν ἵνα μετοικησῶσιν εἰς κόσμον τελειότερον, οἱ δὲ κακοὶ μένουσιν ἐπὶ πολὺ εἰς τὴν γῆν ἵνα δίδωσι δίκην τῶν ἐλαττωμάτων των.

Ὁ θάνατός της ἐδύθισεν εἰς πένθος μίαν ἔτι καρδίαν!..

Ἐπὶ ἤρξεν ἐποχὴ, καλοὶ μου ἀναγνώσται, καθ' ἣν οἱ πάντες ἦσαν εὐτυχεῖς ἐν τῇ γῇ ταύτῃ, καθ' ἣν ὁ ἀνθρώπος ἀθῶος καὶ ἀνευ λυπῶν ἔπαιξε μετὰ τοῦ Θεοῦ του καταβαίνοντος εἰς τὴν γῆν, καθ' ἣν ἀμέριμος ἐκαλλίεργει τὸν ἀγρὸν του· ἡ ἐποχὴ ἐκεῖνη ὀνομάζεται χρυσοῦς αἰὼν, πλὴν ὡς τὸ

χρυσίον τὸ κυλινδούμενον, παρήλθε καὶ συνενεμήθη, εἰς τὸ χάος τῶν αἰώνων. Τώρα τὰ πάντα εἰσὶ ζοφερὰ ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ὁ αἰὼν μας σιδηροῦς. Οὐδεὶς ἀνευ λύπης καὶ μερίμνης εὐρίσκειται· διότι οὐδεὶς σκέπτεται περὶ τοῦ Πλάστου, ὅστις ὅμως προνοῶν καὶ περὶ τούτου ἀναλαμβάνει τοὺς ἐκλεκτοὺς του, ἵνα δέωνται πρὸ αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν κακῶν.

Ἐκεῖνη, καλὴ καὶ ἐκλεκτὴ θανούσα ἐφυσόχασε τῶν κόπων τῆς γῆνιου ζωῆς· ἡμεῖς φέροντες ψυχὴν ἡρώων Βυρωνεῶν ποιημάτων περιπλανώμεθα τῆδε κάκεισε σύροντες μετ' ἡμῶν βαρῆσαν τὴν συνείδησίν μας, ἥτις ὡς γυψὶ κατατρώγει τὰ σπλάγγνα μας, καὶ οὐδὲν ἄλλο καλὸν φέροντες ἢ τὴν ἀνάμνησιν της!... ΣΕΙΡΙΟΣ.

Η ΧΗΡΑ

ΚΑΙ ΑΙ ΔΥὸ ΤΗΣ ΘΥΓΑΤΕΡΟΣ.

Ἡ

τὰ δῶρα τῆς νηρηίδος.

ΔΙΗΓΗΜΑ

Τίς ὁ ἀληθὴς εὐδαιμόνιος,
ὁ ἐν τῇ ἑαυτοῦ καταστάσει εὐχαριστούμενος.

Ἐπὶ ἤρξε ποτε πτωχὴ τις χήρα ἥτις εἶχε δύο θυγατέρας τὰς ὁποίας ὑπερηγάπα. Ἡ μία τούτων ὀνομάζετο Λευκὴ ἡ δὲ ἑτέρα Βερμηλία.

Ἡμέραν τινὰ ἡ καλὴ αὐτῆ γυνὴ ἱσταμένη πρὸ τῆς θύρας τῆς πενιχρῆς τῆς καλυψῆς εἶδε κεκοπυμένην καὶ γκραιὴν γυναῖκα στήριζομένην ἐπὶ τῆς βακτηρίας της.

— Εἰσθε πολὺ κουρασμένη; τῇ λέγει· καθήσατε ὀλίγον ἵν' ἀναπαυθῆτε· καὶ συνάμα διέταξε τὰς θυγατέρας της νὰ δώσωσιν ἐν καθίσματι εἰς τὴν γυναῖκα ταύτην.

Ἐπήκουσαν ἀμόφροται ἀλλ' ἡ Βερμηλία ἔτρεξε ταχύτερον τῆς ἀδελφῆς της καὶ ἔφερε τὸ καθίσμα.

— Θέλετε νὰ πιστέ τις τὴν ἡρώτισε καὶ πάλιν.

— Εὐχαρίστως, ἀπεκρίθη· ἐπιθύμουν μάλιστα νὰ φάγω καὶ κατὶ τι ἂν εὐχαριστήσθε νὰ μοι δώσητε.

— Ὡς σὰς δώσω πᾶν ὅ,τι ἀπαιτεῖ τὸ καθήκον, ἐπαίπειν ἡ χήρα, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶμαι πτωχὴ δὲν θὰ ἦναι μέγα τι πρᾶγμα.

Ταυτοχρόνως δὲ, εἶπεν εἰς τὰς θυγατέρας της νὰ ὑπηρετήσωσι τὴν ξένην των, τὴν ὁποίαν εἶχον ἤδη προσκαλέσει εἰς τὴν τράπεζαν, καὶ νὰ ὑπάγῃσι πρὸς συλλογὴν ὀλίγων δαμασκηνῶν ἐκ τῆς ἀγαπητῆς τῆς δαμασκηνίας ἣν ἰδίαις χερσίν εἶχε φυτεύσει.

Ἡ Λευκὴ ἀντὶ νὰ ὑπακούσῃ προθύμως εἰς τὰς διαταγὰς τῆς μητρὸς της, ὑπακούθησεν ἅπαντα. Δὲν ἐτόλμα ὅμως ν' ἀρνηθῆ ὀλίγα δαμασκηνὰ ἅτινα καὶ ἀκουσίως προσέβλεπεν.

— Σὺ δὲ, Βερμηλία, εἶπεν ἡ χήρα εἰς τὴν δευτέραν τῶν θυγατέρων της, δὲν ἔχεις καρπὸς νὰ προσφέρῃς εἰς τὴν καλὴν ταύτην κυρίαν, καθότι αἱ σταφυλαὶ σου δὲν ὠρίμασαν εἰσέτι.

— Πραγματικῶς, ἀπεκρίθη· ἀλλ' ἔχω ἐν ὧν τὸ ὅποιον ἔτεκε σήμερον ἡ ὄρνις μου καὶ τὸ ὅποιον, ἐὰν ἡ κυρία εὐφραστῆται νὰ τὸ φάγῃ, εὐχαρίστως θὰ τῇ τὸ προσέτερον.

Καὶ παραυτίκα χωρὶς νὰ προσμείνῃ τὴν κατάνευσιν τῆς γραιάς, ἔτρεξε πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ὄσφους της.

Ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμήν τῇ τῷ ἐπαρουσίαζε ἡ πτωχὴ γραικὴ ἐξηφανίσθη καὶ ἀντ' αὐτῆς εἶδον νεορὰν νεκρίδα λέγουσαν εἰς τὴν μητέρα

— Θέλω ν' ἀνταμείψω τὰς θυγατέρας σου κατὰ τὴν ἀξίαν τῶν προτερημάτων ἐκάστης· ἡ πρωτότοκος θὰ καταστῇ ἡγεμονίς ἡ δὲ δευτέρα γεωργός.

Καὶ ἐπληθεῖ διὰ τῆς ῥάβδου της τὴν οἰκίαν ἥτις μετεμορφώθη εἰς ὠραῖαν καὶ περικαλὴ ἔπαυλιν.

— Ἰδοὺ τὸ μεριδίον σου, εἶπε τότε τῇ Βερμηλίᾳ. Πιστεύω ὅτι δίδω εἰς ἐκάστην ἐκεῖνο τὸ ὅποιον κάλλιον ἀγαπᾷ.

Ἡ νεκρὴ εἰπούσα τοὺς λόγους τούτους

ἀπεμακρόνθη. Ἡ δὲ μήτηρ καθὼς καὶ οἱ δύο τῆς θυγατέρας ἕμενον λίαν ἐκπεπληγμένοι... Εἰσελθούσται ἐν τῇ ἐπαύλει· ἰθαύμαζον τὴν καθαριότητα τῶν ἐπίπλων... Αἱ καθελαι ἦσαν μὲν ἀπὸ ξύλου ἀλλ' ὅμως ἦσαν τόσον καθαραὶ ὡς νὰ τὰς εἶχέ τις φυλάξει εἰς σκευὴ θήκην.

Αἱ κλίβαι ἦσαν ἐστρωμέναι ἐξ ὑφάσματος λευκοῦ ὡς ἡ χιτῶν, εἰς δὲ τὸν σταῦλον ἐνυπῆρχον πρόβατα, βόες, ἀγελάδες, καθὼς καὶ εἰς τοὺς ὀρνιθῶνας ὄρνιθες, νησσαί, περιστεραὶ, καὶ ἄλλα διάφορα· εἶδη πτηνῶν. Εἶχεν ἐπίσης ὠραῖον κήπον (πληρὴ ἀνθῶν καὶ καρπῶν.

Ἡ Λευκὴ ἔβλεπε τὴν φορὰν ταύτην ἀνευ ζηλίας — συνήθους αὐτῆς χαρακτῆρος — τὰ δῶρον, ὅπερ προσέφερε τῇ ἀδελφῇ αὐτῆς ἡ νεκρὴ, ἀναμένουσα μετὰ χαρᾶς τὴν στιγμήν καθ' ἣν ἐμελλε νὰ λάβῃ τὸ ἰδικόν της, τουτέστι νὰ καταστῇ ἡγεμονίς.

— Ἄ, Ἰδοὺ, εἶλεγεν, ἡ ἀδελφὴ μου τασάου τὴν εἶδειξεν προθυμίαν εἰς τὴν Νύμφην ἐκεῖνην, καὶ ἐν τούτοις τὴν ἐξηνείλισεν εἰς τοσοῦτον βαθμὸν, καταστήσασα αὐτὴν ἀπλὴν γεωργὸν, ἐνῶ ἐμεῖ μετ' ὅλην τὴν πρὸς αὐτὴν ἀδιαφορίαν μου, μ' ἐνεκρίνεν ἀξίαν βασιλικῆς στέμματος!... »

Ἀφῆνης τοὺς διαλογισμοὺς τῆς νεανίδος διεκόψαν καλπακμοὶ ἵππων. Ἦτο βασιλικὸν κυνήγιον.

Ἡ Λευκὴ τρέξασα ἀμέσως πρὸ τῆς θύρας ἵνα ἴδῃ τί συμβαίνει, ἐφάνη τόσον ὠραία εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ βασιλέως, ὥστε οὗτος ἀπεσάσισε νὰ τὴν νυμφεύσῃ.

Ἰδοὺ! Ἠρξαστο πληρούμενον καὶ τὸ δεύτερον τῆς Νηρηίδος δῶρον...

Ἡ Λευκὴ καταστάσα ἤδη βασίλισσα εἶπεν εἰς τὴν ἀδελφὴν της.

— Δὲν θέλω νὰ ἦσαι γεωργός· ἔλθε μετ' ἐμοῦ, ἀγαπητῆ μου ἀδελφῆ, θὰ σὲ νυμφεύσω μετ' εὐγενοῦς τινος Κυρίου.

— Σὰς εἶμαι λίαν ὑπόχρεως, ἀκριθὴ μου· ἀπεκρίθη ἡ Βερμηλία. — Εἶμαι συνεπισημμένη

εις την έξοχην και μοι δίδει κόπον να την εγκαταλείψω...

Ἡ ἡγεμονίς Λευκή, ἀνεχώρησεν ὄθεν, καὶ ἦτο τόσον εὐχαριστημένη, ὥστε διηλθεν ὀλοκλήρους νύκτας ἄπνους. Τοὺς πρώτους μῆνας ἦτο τόσον ἀπποχολημένη εἰς τὰς λαμπρὰς τῆς ἐσθῆτας, τοὺς χοροὺς, τὰ θεάτρα καὶ τὰς κωμωδίας ὥστε, ἐκτὸς τούτων, οὐδὲν ἄλλο ἐσκέπτετο...

Ἄλλ' ὀλίγος παρήλθε καιρὸς καὶ ἡ νεαρά ἡγεμονίς συνειθίσασα πάντα ταῦτα εἰς οὐδὲν πύρισκε τέρψιν, οὐδὲν ἠδύνατο νὰ τὴν διασκεδάσῃ. Ὅλαι αἱ κυραὶ τῆς Αὐλῆς τῆ ἀπέδιδον μεγάλας τιμὰς ὅταν ἦσαν ἐνώπιόν τῆς ἄλλ' ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τῆς περιγελῶσαι τὴν ἔλεγον.—Ἰδέτε τὴν πτωχὴν χωρικὴν, κάμνει ὡσεὶ ἦτο μεγάλη Κυρία (!) ἡ βασίλεις εἶχε πολὺ ποταπὴν καρδίαν ἵνα συζευχθῆ μετὰ τοιαύτης γυναικὸς!!!

Οἱ τελευταῖοι οὗτοι λόγοι μεγάλην προξέτησαν τῷ βασιλεὶ ἐντύπωσιν, ποικίλας αὐτῷ ἐγέννησαν σκέψεις.

Ἐσκέφθη ὅτι ἐπραξέ μέγα ἄτοπον νυμφευόμενος τὴν Λευκὴν—γυναικίκα κατωτέρας περιωπῆς, μίαν ἀπλὴν γεωργόν! Ὁ πρὸς αὐτὴν ἔρωσ τοῦ εἶχε παρέλθει, διὸ καὶ ὀλοτελῶς παρημέλησε τὰ πρὸς αὐτὴν συζυγικά του καθήκοντα.

Οἱ αὐλοῖοι ὅταν εἶδον ὅτι ὁ βασιλεὺς δὲν ἠγάπα πλέον τὴν γυναῖκα ταύτην, ἤρρισαν νὰ μὴ ἀποδιδῶσιν αὐτῇ οὐδὲν σέβας, οὐδεμίαν τιμὴν ἐξ ἐκείνων αἰτινας ἤρμοζον εἰς τὴν θέσιν τῆς... Καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ Λευκὴ κατέστη δυστυχής.

Ἦτο ἐτι μᾶλλον δυστυχέστερα διότι δὲν εἶχεν οὐδὲ ἓνα κἀν ἀληθῆ φίλον, εἰς ὃν νὰ ἠδύνατο νὰ ἐκφρασθῆ ἐμπιστευτικῶς τὰ βῆσανά τῆς, διὸ καὶ ἔζη εἰς διαρκῆ τινὰ στενοχωρίαν...

Ἐχρῖνώσκει νὰ ἦναι σὺδάρᾳ, διότι τῇ ἔλεγον ὅτι μιᾷ βασιλίσῃ ἀρμόζει χαρακτῆρ σπουδαῖος καὶ μεγαλοπρεπῆς!...

Ἀπέκτησε πλείστα τέκνα πλὴν δὲν τῇ ἐπιστεύοντο τὴν ἀνατροφὴν τῶν!

Ἡ τάλαινα Λευκὴ ἐτήκετο ὑπὸ τὸ βῆρος τῶν βεσάνων αὐτῆς, κατέστη δὲ τόσον ἰσχνὴ ὥστε ἔγινε σχεδὸν ἀγνώριστος.

Τρία καὶ ἡμισυ ἔτη παρήλθον, ἀφ' οὗ ἡ Λευκὴ εἶχε νυμφευθῆ τὸν βασιλέα, καθ' ὅλον δὲ τοῦτο τὸ χρονικὸν διάστημα δὲν εἶδε οὐδεμίαν κἀν στιγμὴν τὴν προσφιλῆ ἀδελφὴν τῆς, διότι ἐθεώρει ἀπρεπὲς μεγαλοπρεπῆς βασίλισσα νὰ ἐπισκεφθῆ πτωχρὰν γεωργόν! νῦν ὅμως καταβεβλημένη ἐκ τῶν διενεγκῶν θλίψεων καὶ τῶν ἀδικόπων στεναγμῶν ἔκρινεν εὐλογον νὰ διέλθῃ ἡμέρας τινὰς ἐν τῇ ἐξοχῇ...

Ἐζήτησεν ὄθεν τὴν ἀδειαν παρὰ τοῦ βασιλέως, ὅστις καὶ προθύμως τῇ τὴν ἐχορήγησεν, ἵν' ἀπαλλαγῇ ἀπ' αὐτῆς...

Ἡ Λευκὴ ἐγκαταλείψασα τὰ ἀνάκτορα, ἔφθασε περὶ τὸ ἑσπέρας εἰς τὴν ἑπαυλίαν τῆς Βερμηλίας: ἔμπροσθεν τῆς θύρας τῆς ὁποίας εἶδουσα μακρόθεν, ὄμιλον ποιμένων καὶ ποιμενίδων, οἵτινες πλήρως χαρᾶς ὄργουοντο καὶ διασκεδάζον παίζοντες διάφορα παιγνίδια.— Ἄλλοίμονον! ἀνέκραξε θαυμάσια— πού εἰν ἐκεῖνος ὁ καιρὸς καθ' ὃν κ' ἐγὼ καθ' ὃν κ' ἐγὼ ἀμέριμος καὶ ἄφροτις διασκεδάζον ὡς αἱ πτωχαὶ αὐταὶ βροσχιδῶς (!)!. Οἶμοι! παρήλθεν...

Ἄμα ἰδούσα τὴν ἀδελφὴν τῆς, ἀμέσως ἔδραμε νὰ τὴν ἀναγκαλισθῆ. Ἐὖρος δ' αὐτὴν ἐν ἀρίστη ὑγείᾳ διατελοῦσαν, καὶ τὴν χαρὰν τῆς εἰς τὰ μὴ πραιτέρῳ ἀφικουμένην.

Ἡ Βερμηλία εἶχε νυμφευθῆ ὥραϊον τινὰ χωρικόν, μόνον χαρὰν τοῦ θεωροῦντα νὰ εὖρη λόγους ἐπι μᾶλλον περιποιητικούς, ἐτι μᾶλλον ἐπαγωγωτέρους δ' ὃν νὰ τὴν προσαγορεύσῃ. Διέκειτο κάλλιστα μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν τοὺς ὁποίους ἠγάπα ὡς τέκνα τῆς, καὶ αἱ ὁποῖοι τὴν ἠγάπων ἐπίσης καὶ ἀνημιλλῶντο τῆς ν' ἀποδώσῃ αὐτῇ πλείστερας φιλοφρονήσεις. Δὲν εἶχε μὲν πολλὰ χρήματα, δὲν εἶχεν ὅμως καὶ τὴν ἀνάγκην αὐτῶν καθότι ἐκ μὲν τῶν γαιῶν τῆς ἐσύναζε τὸν σίτον, ἐκ δὲ τῶν ἐλαιῶν τὸ ἔλαιον. Τὰ ποιμένα τῆς τῇ προσέφερον ἄρθρον γάλα, ἐξ οὗ

κατεσκύαζε τυρὸν καὶ βούτυρον. Ἐνεθε τὸ μᾶλλον τῶν προβάτων τῆς καὶ ὑφαίνεν ἱνδύματα διὰ τε αὐτὴν καὶ τὸν σύζυγόν τῆς, καθὼς καὶ διὰ τὰ δύο τῆς τέκνα.

Ἦτο λίαν εὐχαριστημένη ἐκ τῆς καταστάσεώς τῆς καὶ νυχαρίσται πάντοτε τὴν γρηθὶδᾶ διὰ τὸ ἄωρον ὅπερ τῇ ἐδωρήσατο. Πρὸς τὸ ἑσπέρας δὲ ὁπόταν ἡ ἐργασία ἐτελείετο, διασκεδάζε ποικίλα μετὰ διαφόρων ποιμενίδων, παίζουσα παιγνίδια, εἰς ἣν θέσιν ἐβρούσα αὐτὴν ἡ Λευκὴ.

— Οἶμοι! ἀνέκραξε καὶ πάλιν, ἡ νηπιὸς μοι ἔκαμε κάκιστον ἄωρον δίδουσά μοι τὸ στέμμα... «Οὐδέποτε εὐρίσκειται ἡ χαρὰ εἰς τὰ μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα!...»

Μόλις ἐτελείωσε τοὺς λόγους τούτους ἡ κολλὰ παθοῦσα ἀνασσα, καὶ ἡ νηπιὸς παρέστη ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν.— Δὲν ἠθέλησα νὰ σ' ἀνταμείψω, — εἶπε τότε ἀποτεινομένη εἰς τὴν Λευκὴν— καθιστώσα βασιλίσσαν, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ σὲ τιμωρῶω διότι τὴν ἐλαχίστην δωρᾶν τὰ ὀλίγιστα ἐκεῖνα θαμνάσκουσα, κ' τινὰμοὶ προσέφερες μὲν τὰ προσέφερες ἀκουσίως.

— Ἀρετὰ ἱκανοποιήθητε πλέον! διέκοψε μετὰ θαυμάσιον ἡ Λευκὴ. Μὴ θελήσατε, κυρία, νὰ παρατείνετε ἐπὶ μᾶλλον τὴν δυσδασάκτον ταύτην ποιήν!...

— Τατέλεσται ἡδ' ἐπεῖπεν ἡ Νηπιὸς καὶ ἀνεχώρησεν.

Ἄντειλεν ἡ ἐπιούσα!

Καὶ πάλιν ἠκούσθησαν γδοῦποι πετάλων καλπάζοντος ἵππου... καὶ πάλιν ἡ Λευκὴ ἔτραξε πρὸ τῆς θύρας...

Ἦν ἀπεσταλμένος τοῦ βασιλέως, φέρων τῇ Λευκῇ τὰ τέκνα τῆς, μετὰ τῆς χαρῆς καὶ ἀλλοῦ τε—εἰδήσεως, ὅτι ὁ βασιλεὺς τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἐμελλε νὰ νυμφευθῆ τὴν θυγατέρα τοῦ κόμιστος Β... .

Ἡ Λευκὴ ἀμέσως ἐδέχθη τὰ τέκνα τῆς, αἵτινα πρὸ πολλοῦ δὲν εἶδεν, ἄμα τε καὶ τὴν εἰδητὴν τῆς ἀπαλλαγῆς τῆς ἀπὸ τῆς σκληρᾶς ἐκείνης βεσάνου, ἥτινα ἀπὸ τριετίας ὑπέφερε, καὶ ἔζησε τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἐκείνης ζωῆς ἐν τῇ Γεωργικῇ τῆς Βερμηλίας ἐπαύλει. Δημ. Ζ. ΛΑΜΠΙΣΗΣ.

Φοιτ. τῆς Αὐτ. Ἱατρ. Σχολῆς.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

ΜΗΤΡΟΣ ΚΑΙ ΘΥΓΑΤΡΟΣ

ΜΗΤΗΡ.

(Πορευομένη μετὰ τῆς θυγατρὸς τῆς ἐκ τὸν Κρήνου):

— ὦ! τί χαρμόσυνος αὐγὴ;
δρόσος παντοῦ μεγάλη!
Τὸ ἀπὸνὸν κελადεὶ
τὸ καρδερὶνὸν ψάλλει.
Ἄσθη παντοῦ εὐκόσμου
ἔς τὰ ὄρη ἔς τὰς κοιλάδας,
τὸ θέρος τὸν χιτῶνά του
ρίχνει ἔς τὰς πεδιάδας!
Ὁ Ζέφυρος γλυκοφυσᾷ,
τὰ φύλλα ψιθυρίζουν,
καὶ τὰ βούκλια τερπνῶς
βέοντα μυρμιρίζουν.
Ἡ θάλασσα γαλήνιος,
ὀμοιάζει τὸ κρυστάλλο!
ὦ! τί ὠραία! τί λαμπρὰ
τῆς φύσεως τὰ κάλλη!
Τὸ πᾶν κοιμᾶται ἤρεμον!
ὄλοι ἐξηπλωμένοι
εὐρίσκονται ἔς τὰς κλῖνας τῶν
γλυκᾶ ἀναπαυμένων.
Μόνη ἐσύ, θυγατρίον.
τί ἐπαθεῖς; εἰπέ μοι.
Δὲν σ' ἐθυμοῦμαι τὴν αὐγὴν
νὰ ἐξυπνᾷς ποτέ μου.

ΘΥΓΑΤΗΡ

— Ἄ! μητέρα μου, μὴν ἐρωτᾷς
τί ἐπαθα νὰ μάθῃς
Ἐγὼ φιλόμουσον ψυχὴν
φοβοῦμαι μὴ τυμπάθῃς.

Ἀπίφθε νὰ κοιτούμεν
γλυκὰ ἀναπαυμένη,
εἰς τὰ βαθεῖα μετάνυκτα
ἔς τὸν δευτέρου δομένη,
μ' ἐφάνη ὅτι εὖλεπα,
μητέρα, ἔς τὸ ὄνειρόν μου.

Μ' ἐφάνη . . . ναι! ἀληθινά . . .

ἐν φάντασμα ἐμπρός μου,
καὶ μ' ἔλεγε μὲ γελαστόν
τὸ πρόσωπον καὶ στόμα

« Ἀκόμα εἰς τὸ στράωμα; »
« ἀδύνατον, φιλάτη μοι,
» νὰ γείνη προκομμένη
» ὅποια εἰς τὰ χαράγματα
» κοιμᾷ ἀναπαυμένη. »
Ξιππάσθηκα, ὦ μητέρα μου,
καὶ ἔκτοτε κοιμάτι
δὲν ἠδυνήθην, πίστευσον
νὰ κλείσω τὸ ὄμματι.

ΜΗΤΗΡ

Καλὰ τὸ λέγουν, θύγατερ!
« τῶν ἡμερῶν αἰ σκέψεις,
» μᾶς φαίνονται εἰς ὄνειρον
» ὡς ἔλεγχος ἢ τέρψις. »

ΘΥΓΑΤΗΡ

— Ὅχι . . . Δὲν ἦτον ὄνειρον
διότι νά! ἀκόμα,
ἔς τ' αὐτιά μου μένει ἑναυλὸν
τὸ τελευταῖον κόμμα.
Θυμούμαι, ναι, πῶς μ' ἔλεγε
προχθές ὁ δάσκαλός μας
ὅτι ἡ αὐγὴ εἶν' ὁ τροχὸς
καὶ ἀκόνη τοῦ νεῦός μας
πλὴν δὲν θαρροῦσα ἀπ' αὐτὰ
ἐντύπωσιν, καὶ τόσην
ῶστε νὰ ἐξιππάζωσι
τὸν ἄνθρωπον στὴν στρώσιν.
ὦ! Πίστευσόν μοι, μητέρα μου,
τὸν πόδα στὸ χωρίον
ἐρέτος ἀφ' οὗ πάτησα,
Δὲν ξέρω τί κ' ὅποιον,

δὲν μὲ ἀρίνει ἤτονον,
καὶ ὡς ἀπληπισμένη
φοβοῦμαι μὴ ἀγράμματ' εἶ
καίποτε θέλω μένει.

ΜΗΤΗΡ

— Ἐπαινετός ἡ ζήλος σου
καὶ ἡ φιλοτιμία,
Δὲν τῶλπιζα, ὦ θύγατερ!
Ἐὕγε τῆ ἀληθεία!
Εὐχαριστῶ σε, οὐρανέ!
μεγάλη σου ἡ δόσις!
Εἶθε σοφὴν ὡς τὴν ποθῶ,
νὰ μὲ τὴν ἀξιώσῃς.

ΘΥΓΑΤΗΡ

— Καὶ σήμερον ἔαρνήστηκα . . .
πλέον δὲν ἠδυνήθην
νὰ κοιμηθῶ, ὦ μητέρα μου,
ἔσπασθη δὲ κ' ἐνδίδαν,
καὶ τοῦ Σωκράτους πρότερον
τὴν μετὰ Ἀριστοτέλου,
Λόγον ἀφ' οὗ ἐπέραςα
(ἄξιον ὄντος τύπου)
τόσον ἐκατενύχθηκα.
πιστεύω, ἡ καρδιά μου
ὥστ' ἤρχισαν νὰ βέωσιν
εὐθὺς τὰ δάκρυά μου.
Κι' οὕτω μὴν ὑποφέρουσα
μόνη μου νὰ καθίσω
ἔτρεξε εἰς τὴν κλίνην σου
διὰ νὰ σ' ἐξυπνήσω.

ΜΗΤΗΡ

— Ἄ! χαίρω, ὦ θυγάτριον,
στὴν ἀγκαλίαν μου τρέξε.
Μὲ τὰ θερμά μου δάκρυα
τὰς παρειάς σου βρέξε.
Αὐτὸ εἶναι τὸ μάθημα
ὅπου τὴν [εβδομάδα
τὴν παρελθούσαν πήραμεν . . .
ἢ κάθε δὲ ἀράδα
πολύ ἀξίζει κ' ἀρκετὰ
στὸν ὅστις εὐτυχίῃσιν

εἰς τὴν καρδίαν τῶν λέξεων
καλῶς νὰ ποιεῖσθῃς.

ΘΥΓΑΤΗΡ

— Ἐγὼ ὅμως ἐνόησα
ὅλον τὸ νόημά του
ἐκστατικὴ δὲ ἔμεινα
στὸ θεῖον λόγιόν του,
καὶ ἀπορῶ τί ἄνθρωπον
τὸν ἔκαμεν ἡ φύσις!

ΜΗΤΗΡ

— Ὄντως σοφόν! ὦ θύγατερ!
κι' αὐτὸ θὰ τὸ νόησῃς
μὲ τὸν καιρὸν πλὴν λείπεται
ἀκόμη τελευταῖον
νὰ ἐπιστήσῃς εἰς αὐτὸν
τὸν νοῦν σου περιπλέον.
Καὶ τότε θέλεις αἰσθανθῆ
τί θεσσαυρὸς κρυμμένος
μένει εἰς τὰ συγγράμματα
τῶν παλαιῶν σωσμένος.
Καὶ τί οὐρανίος σ' αὐτὰ
εὐρίσκειται σοφία,
καὶ πόσον πρέπει νὰ σκιρτᾷ
ἡ νεαρὰ καρδιά,
βλέπουσα τὸν ἀντάξιον
Ἑλληνικὸν μας γόνον
βαδίζοντα στὰ εὐγενῆ
ἴχνα, τὰ τῶν προγόνων.
Ζητοῦντα τὴν ἀναρρῶσιν
τῆς γλώσσης τῆς ἀρχαίας
καὶ ἤδη συμμορφόνοντα
αὐτὴν μετὰ τῆς νέας.

ΘΥΓΑΤΗΡ

— ὦ μητέρα μου, εὐχαριστῶ
τὸ θεῖον καὶ δοξάζω
ὅτι μὲ κατηξίωσε,
πολλάκις τὸ θαυμάζω
νὰ γεννηθῶ εἰς ἐποχὴν
καθ' ἣν πάλιν τὰ φῶτα

εἶναι ἐλπίς ν' ἀναστηθῶν
ἴσως κ' ὡσὲν καὶ πρῶτα.

ΜΗΤΗΡ

— Χωρὶς μεγάλην, θύγατερ,
πίστευσε δυσκολίαν
θὰ ἀναλάβωμεν κ' ἡμεῖς
τὴν παλαιὰν παιδείαν.
Ἐὰν εἰς τὰ συγγράμματα
τῶν παλαιῶν δοθῶμεν
στὴν ἐποχὴν τῶν παλαιῶν
ἀμέσως θὰ φανθῶμεν.

ὦ ἐποχὴ τῶν παλαιῶν!
καὶ πῶς νὰ μὴ δακρύσω
ὁπόταν τὴν ἐνθυμηθῶ
καὶ τὴν ἀναπολήσω.
ὦ! τί μέγας θεσσαυρὸς!
ὦ! τί γλώσσα ὠραία!
ὦ! τί λαμπρὰ συγγράμματα!
πάντοτε εἶναι νὰ . . .
εἶναι πηγαὶ αἰ βέουσαι
τὸ μέλι καὶ τὸ γάλα.
Τὰ Πινάκματα τῶν παλαιῶν
τί ἐξοχα! μεγάλα!
Ἡ γλώσσα ἡ Ἑλληνικὴ
πασῶν εὐφροτατάτη
ἡ γλώσσα ἡ Ἑλληνικὴ
πασῶν εὐφραδετατάτη
ἡ εὐλαὸς τῆς φύσεως
εἰκῶν καὶ ζωγραφία
ἡ γλώσσα ἡν ἐλάλησεν
ἡ τῶν Μουσῶν χορεία.
Αὕτη ἐκάλλυψε ψυχὰς
ἡμέρωσε τὰ ἔθνη,
καὶ ἔδειξεν ἔθνος ζωφρὸν
μὲ τὰ γενναῖα στήθη . . .
Εὐίσχυσεν, ἐπέπνευσε
φωνὴν καὶ φαντασίαν . . .
καὶ ἔφερε τοὺς προγόνους μας,
εἰς τὴν ἀθανασίαν . . .
Ἐν γένει δὲ, ὦ θύγατερ,
ἡ πατρικὴ μας γλώσσα
εἶναι γλώσσα οὐράνιος
εἰς τοὺς αἰῶνας ζωσα.

Δι' ὃ καὶ εἰς τὴν κτῆσιν τῆς
μ' ἐπιμονὴν καρτέρει
τὸν θεῖον Ξενοφῶντα σου
μὰ βίβης ἀπ' τὸ χέρι.
Συνοικειώσου μετ' αὐτοῦ
καὶ ὡς κάλει ὁ Πλάτων,
Ἐχαιραν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ
τὸν Κωμικὸν φυλάττειν.
Τὸν Ξενοφῶντα ἔχε σὺ
κι' ἔξυπνη κι' εἰς τὸ στραῖμα.

ΘΥΓΑΤΗΡ

- Εὐλογητὸν σου, μήτηρ μου,
εὐλογητὸν τὸ στόμα.

ΜΗΤΗΡ

- Σωκράτους θεῖου Ξενοφῶν,
ἄξιος μαθητῆς του,
μὲ γλώσσαν ἐπουράνιον
καθ' ὅλα μιμητῆς του.
Μὰς ἄφησε τ' ἀθάνατα
ἵπομνημονεύματά του,
δικαιώσας δι' αὐτῶν
τὸ θεῖον ὄνομά του.
Σ' αὐτὸν καθένας δύναται
τὸν νοῦν του νὰ σοφίσῃ,
νὰ διδασθῇ τὸ εἶναί του,
τὴν φύσιν νὰ γνωρίσῃ.

ΘΥΓΑΤΗΡ

- Ναι! πόσον ἀγαλλίσαιον
αἰσθάνει ἡ ψυχὴ μου
καὶ πῶς ἀναζωόνεται
τρῶντι τὸ κορμί μου.
Ἐἰς τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν!...
ἀλλὰ κι' ἐγὼ, εἰπέ μου
νὰ λάμψω εἰς τὰ χρέη μου
θ' ἀξιώθω ποτέ μου!

ΜΗΤΗΡ

- Ἄ! Ναι, φίλον θυγάτριον,
ρθάνει μόνον νὰ δώσῃς

τὸν ἑαυτὸν σου εἰς αὐτὴν
ρητῶς ἢ ἀφοσιώσῃς...
Καὶ τότε θέλεις δυναθῆ
βίβαια νὰ γνωρίσῃς
τὰ ἀγαθὰ τῆς προκοπῆς
καὶ νὰ τὰ ἀποκτήσῃς.
Καὶ τότε τὴν διαφθορὰν
φεύγουσα τοῦ αἰῶνος
θὰ προδεύσῃς στὰ χρεστάτα
ἐν μέσῳ τοῦ ἀγῶνος.
Δαιμόνους' ὅτ' ἡ ἀρετὴ
ἀρμόζει ἐπὶ πλέον
εἰς τὴν ψυχὴν τῶν γυναικῶν
καὶ μάλιστα τῶν νέων.

ΘΥΓΑΤΗΡ.

- ὦ! Ζῆθε ἐπὶ μήκιστον,
ὦ μήτηρ μου, καὶ ἔχε
χρηστάς ἐλπίδας δι' ἐμέ...

ΜΗΤΗΡ.

- ὦ! ἐπιμόνως τρέχε
τὸ σταδίον σου, θυγάτερ,
καὶ τῆς διαγωγῆς σου
ὡς ἀκριβοῦς ὑπογραμμῶν
κι' ἀπάσης τῆς ζωῆς σου
τὸν θεῖον καὶ σοφώτατον
ἔχε πάντα Σωκράτην.

Καθ' ἣν στιγμὴν ἐνεσχολοῦντο εἰς τὰς
κατὰ Σωκράτην νοθεσίας καὶ συμβουλὰς
τῆς μητρὸς καταπράσιον φύλλον συκαμηνίας
ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ ἡμιγεωργμένου βιβλίου των.
Ἡ μήτηρ ἐνατενίσασα εἰς τὸ δένδρον λέγει
εἰς τὴν θυγατέρα τῆς :

- Βλέπεις αὐτὴν τὴν συκαμηνὴν
τὴν τόσον ἀπλουστάτην ;
τὸ δένδρον τοῦτο, θυγάτερ,
τὸ βλέπεις ; — ζωγραφίζει
τὸν κόσμον μὰς ἀναπολεῖ
τὸ πᾶν μὰς εἰκονίζει
μ' αὐτὰ τὰ τερψικάρδια

κατάσκια τοῦ φύλλα
Μὰς φέρει εἰς τὴν μνήμην μας
τὰ τῶν ἀνθρώπων φύλλα...
Καθὲν φυτρῶνι... ἔρχεται...
αὐξάνει μεγαλαίνει
Πλὴν μὲ καιρὸν μαραίνεται...
σῆπεται, ἀποβαίνει...
Τοιοῦτοτρόπως κι' οἱ θνητοί,
καθεὶς ἀνθεῖ κι' αὐξάνει.
Πλὴν ἔξαφνα τὸ ἄνθος του...
μαραίνεται... τὸ χάνει...
Καὶ αἱ γλυκεῖαι ἡδοναὶ
ἔσκει μὰς συνοδεύουν.
Ἡ δύναμις καὶ ἡ χαρὰ
τὰ κάλλη ἂ τοξεύουν
θέλουν χαθῆ ὡς ὄνειρος,
ἢ ὡς ἀχνός ἢ πάχνη
καὶ θλιθερὰ ἀνάμνησις
μὰς μένει ὡς ἀράχνη
Περὶ καὶ τρέχει ὁ καιρὸς
κι' ἡ ὑστερήνῃ μας ὦρα
Ἐπέρασε... τετέλεσται
ἔως νὰ εἴπῃς τώρα.
Τριάντα καλοκαίρια
ὡς τώρα παρασμένα
ἔχω φίλον θυγάτριον
εἰς ταῦτα ἐν πρός ἐνα,
ἐνόσω ἤδη προχωρῶ
πάντα ἔς τὴν ἡλικίαν
αἰσθάνομαι τὴν ἑλλειψίαν
πύχομαι στὴν παιδείαν.
Καὶ εἰς τοσοῦτον εὐφραῖς
καὶ ζωογόνον κλημα
Δὲν βλέπω εἰς τὴν πρόσθεν
οὐδὲ μικρὸν τι βῆμα.
Μόνον ἡ πολυτέλειαν
ὑπάρχει τιμωμένη
ἡ δὲ παιδεία πάντοτε
ἐν μέρει ἀφαιμένη.
Καὶ μάλιστα ἀπὸ τινὰς
ἐχούσας κκι' τοὺς τρόπους
διαφερούσας δὲ μὴδὲν
ἀπὸ λοιποῦ ἀνθρώπου.
Ἀναθραμμέναι τρυσηλῶς
εἰς ὑψηλὰς οἰκίας
εἰς κήπους, εἰς ἀνάκλασιν

κι' εἰς ἡδονὰς παντοίας
Νομίζομεν ὅτι σ' αὐτὰ
δὴλῃ ἡ εὐτυχία
συνίσταται ἡ γήινος
ἐντως εὐδαιμονία.
Ἀλλὰ, φίλον θυγάτριον,
τῶντι τί ἀπάτη !
— Αἰωνία σοὺς ἡ μνήμη
Ξενοφῶντος καὶ Σωκράτη
Πλούτη καὶ δόξα, κόρη μου,
εἶναι σκιά καὶ πλάνη,
Μόν' ἡ παιδεία δύναται
μόνη νὰ μὰς εὐφράνῃ.
Ναι, μόνη αὐτὴ δύναται
νὰ μὰς ἀθανάτισῃ,
καὶ ὅταν ἀποθάνωμεν
τὸ κλέος μὰς ἢ ἀφίσῃ
εἰς γενεὰς τῶν γενεῶν
κι' αἰῶνας τῶν αἰῶνων
ἵπο χαίλῃ νὰ ἡμνώμεθα
συχνὰ τῶν ἀπογόνων.

ΘΥΓΑΤΗΡ

- Ἀλλὰ γνωρίζεις, μήτηρ μου,
«Τὸ τῆς παιδείας κτήμα
πῶς δυσκολοαπόκτητον
ὑπάρχει ὅστις κτῆμα»

ΜΗΤΗΡ.

- Τὰ πάντα εἰς τὸ χέρι μὰς
κρέμονται κι' ἐνθυμίσει
Τί εἶδομεν στὸν Πρόδικον,
κόρη μου ἐνθυμίσου.
«Ἄν θέλῃς, ὦ παιδάκι μου,
ἢ ἡ γῆ νὰ σοῦ γεννήσῃ,
ἢ σιτάρι ἢ κριθάριον
ἢ καὶ νὰ σε πλουτίσῃ ;
» Στῆς γῆς τὴν καλλιέργειαν
» νὰ ἀσχολῆσαι πρέπει
» κι' εἰς ὅτι ἄλλο τὸν σκοπὸν
» τοῦτον σου ἀποβλέπει
Ἄν θέλῃς τὰ βοσκήματα
νὰ γέμουν στὴν αὐλήν σου
» Πρέπει εἰς ταῦτα νὰ δοθῆς

«μ' ὄλην τὴν προσοχὴν σου
 «ἂν θέλῃς τώρα νὰ φανῆς
 ἔς τὸν κόσμον προκομμένη
 »Καὶ τ' ὄνομά σου πανταχοῦ
 ἀθάνατον νὰ μένῃ,
 »Πρέπει νὰ καταγίνῃσαι
 εἰς τὴν σπουδὴ ἐπάνω».

Τί κλαίεις; φίλη θύγατερ;
 καλῶς καταλαμβάνω
 Πάσχεις καθὼς ποτ' ἔπαθε
 τοὺς παλαιούς αἰῶνας
 ὁ Θεουκιδίδης ὁ μικρὸς
 ὅταν εἰς τοὺς ἀγῶνας
 ἔβλεπε τὸν Ἡρόδοτον
 ὅτι εὐδοκίμουσεν
 δετὴν ἱστορίαν του
 ἐν μέσῳ ἱστοροῦς
 σοὶ κροφητεύω τὸ λοιπὸν
 τύχην καὶ μακαρίαν
 Κι' ἀθάνατον τὸ ὄνομα
 μέσα στὴν ἱστορίαν . . .
 Πλὴν ὦ φίλον θυγάτριον
 ὁ Ἥλιος ἀρχίζει
 Μὲ τὰς λαμπρὰς ἀκτῖνας του
 τὸν κόσμον νὰ φωτίζει
 ἔπαρ' τὸ βιβλίον σου
 καὶ δεῦρο ὡς προσώμα
 ἐλπίζω δὲ περὶ αὐτῶν
 πάλιν νὰ συσκιρθῶμεν.

Ἐγγραφοὶ ἐν Κ^ο Σμύρνης τῆ 10 Ἰουν. 1877.

ΣΟΦΙΑ ΛΑΜΠΙΣΗ, ΙΑΤΡΟΥ.

ΜΕΛΕΤΑΙ ΕΠΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ.

«Καθὼς δύο τρία ἄνθη
 μὴν ἀγούλα ξεφυτρύνουν
 Καὶ τὴν ἄλλη ξημερῶνον
 δίχως κάλλος καὶ πνοήν.
 «Κ' ἐγὼ λίγα τραγουδάκια
 θέλω ψάλλει πονεμένη
 Κ' ἄς πεθάνουν ἕνα ἕνα
 μὲ τοῦ χρόνου τὴν ροή!»

Μελέτη Α.

ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗ.

Α'.

Ἦτο νύξ. Νύξ μέλαινα ὡς ψυχὴ Ἰησοῦτου.
 Ἄνεμος, ψῦχος, βροχὴ, ἀστραπαί, κεραυνοί,
 ὅλα τέλος τὰ στοιχεῖα συμπηχθέντα εἰς ἓν,
 ἀπιτέλεσαν τὴν νύκτα ἐκείνην. Ὅποιαν με-
 γαλοπρέπειαν ἐγκλείει ἡ θεὰ τῶν στοιχείων
 ἐν ταιαύτῃ νυκτί! Πλὴν ἀλλὰ καὶ πόσον
 αἱ φρικώδεις τοῦ βίου σκηναὶ καθίστανται
 φρικωδέστεραι ἐπιπεργούσας ἐπὶ τῆς φαντα-
 σίας τῆς ψυχῆς, τῆς καρδίας τῆς φρικωδίας
 τῆς ἐμποιομένης ὑπὸ τῆς ὕψεως ταιαύτης
 φύσεως!

Τίνος ὄντως τὴν φαντασίαν δὲν θέλει δι-
 ἔλθει φρικασμὸς ἀναλογιζομένου ὅτι ἐν ταιαύ-
 τη νυκτί ἴσως εἰς πατὴρ μίαν μητέρα. θὰ εὐ-
 ρίσκωνται εἰς τὰς ἐσχάρας τῆς κολάσεως
 βλέποντες τὰ τέκνα των, τὰ φυλλοκάρδια
 των, ριγοῦντα καὶ μετὰ παραλελυμένης ὑπὸ
 τοῦ ψύχους καὶ τῆς πείνης φωνῆς ριγίλλως
 διαρροῦντα μόλις. —Μάνα! . . . Πατέρα!
 Πεινάμε! . . . Κρούνομε! —Τί δὲν θέλει
 ὑποστῆ αἰσθανόμενος ὅτι αἱ λέξεις αὐταὶ εἶναι
 εὐεβλῆ, εἶναι λέξεις παράγουςαι ἀλογόλαγεινό-
 τερον τῆς βασάνου τῆς στρεβλώσεως; λέξεις
 κινούσαι τὴν ψυχὴν εἰς παράπονον εἰς στε-
 ναγμὸν, εἰς ἀγανάκτησιν, εἰς ἀρὰν ἴσως κατὰ
 τοῦ πλάστου! λέξεις ὀπλίζουσαι τὴν χεῖρα
 κατὰ τοῦ ἰδίου σώματος, κατὰ τοῦ πλησίον
 ἴσως;

Ὅποια ὄντως λύπη δὲ εὐγενὴ ψυχὴν νὰ
 σκέπτεται ὅτι κατὰ ταιαύτην νύκτα εἰς γέ-
 ρων ἐπαίτης, ἐν χαμίνοιον, γυμνὸν, ριγοῦντες
 ἀνέστιοι θὰ κοιμηθῶσιν ἔμπροσθεν δολοφάνου ἴ-
 σως εἰς τὴν γωνίαν μίας ὁδοῦ, εἰς τρώγλην
 τινὰ ἴσως, πειθανότερον εἰς τὰ παγετώδη
 μάρμαρα μίας στοᾶς!

Ὅπόσον δὲ θέλει κλαῖσαι ποιητικὴ καρ-
 δια ἐπὶ τῆς φαντασίᾳ ὅτι ἴσως ἐν ταιαύτῃ
 νυκτί νεανίας τις ἀγγέλου ἔχων μάρρην καὶ
 ἀγγέλου καρδίαν ἀφίπταται τοῦ κόσμου τού-
 του φθίνας ὡς ἄνθος Μυλεβότον! καὶ ὁ ἀγγε-
 λος οὗτος ἦτο ἴσως ἡ ἐλπίς καὶ τὸ στήριγμα

λευκοκόμων γονέων, ἡ πνοὴ εὐόδους ὡς ρό-
 δον εὐαισθητοῦ ὡς μὴ μοῦ ἄπτου παρθένου!

Καὶ ὅταν τὸ ἔαρ παρέλθῃ τὰ ἄνθη τὰ
 φύλλα τί γίνονται;

«Τὸ ἄνθος μαραίνεται

τὸ φύλλον ξηραίνεται».

Καὶ ὅπως ταιαύτας σπαρακτικὰς σκη-
 νὰς δὲν παρουσιάζει καθ' ἑκάστην ὑπὸ τὰ ὄμ-
 ματα ἡμῶν ἡ τρομερὰ τοῦ βίου πραγματι-
 κότης!

Β'.

Ἐν ταιαύτῃ λοιπὸν νυκτί, εἰς τινα καλύ-
 βην ὁμοιάζουσαν πρὸς ἐρίπειον σκηνὴν σπαραξι-
 κάρδιος λαμβάνει χώραν. Παρὰ τινι τῆς
 καλύβης γωνίᾳ κεῖται ἐστία ἐν ἣ καίουσιν
 ὀλίγα χλωρὰ ξύλα ἀναδίδοντα καπνὸν μέ-
 λανα καὶ δυσσομίαν ἀνυπόφορον. Περὶ τῆς
 πυρᾶς ταύτης κάθονται μία γυνὴ καὶ δύο
 παῖδια. Γυνὴ! δηλαδὴ φᾶσμα γυναικὸς
 μᾶλλον—χειρὲς σκελετώδεις, ὡς εἶδιν αἱ τῆς
 πεινίας!—πρόσωπον, ἐν ᾧ ἐνεχαράχθησαν οἱ
 αὐλακες τοῦ διελθόντος ἐκείθεν ποταμοῦ τῆς
 πείνης, τῆς πέντητος δυστυχίας! Καὶ ἡ γυνὴ
 αὕτη εἶναι ἡ μητέρα τῶν δύο παρακαθημένων
 ὁμοίων φασμάτων—τὰ βλέπει καὶ δάκρυα
 ἀναβλύζουσιν εἰς τοὺς θολοὺς ὡς ἡ θύελλα
 ὀφθαλμοῦς τῆς!—τ' ἀκούει καὶ ἡ φωνὴ των
 τῆ ἐμποιεῖ φρίκην, ὅποιαν ἡ φωνὴ τοῦ δη-
 μίου εἰς τὸν καταδίκον!—Μάνα, ἐκλαθμύ-
 ριζε τὸ ἔν, πεινώ! κρύνω! καὶ ὡς ἡχώ
 τῆς φωνῆς ταύτης ἑτέρα ἀνταπῆντα φωνὴ
 ταῦτα ἐπαναλαμβάνουσα ἀλλ' αὕτη ὄξεια
 ὡς ἡ ἀπελπισία. Καὶ εἰς τὴν σπαραξικάρδιον
 ταύτην δυωδίαν, εἰς τὴν πρόσκλησιν ταύτην
 τῆς πεινίας πρὸς τὸ μητρικὸν φίλτρον λυγμοὶ
 ἦσαν ἡ οὐδ' ἀντιπῆντα καὶ στεναγμοὶ! . . . ἡ μή-
 τηρ ἐκείνη κατηράτο τὴν στιγμὴν τῆς γεννῆ-
 σέως τῆς. Ἄρα ἔπταισεν;—Ἴσως ὄχι! Ἀφ-
 οῦ ἐπλάσθημεν ἄνθρωποι διατὶ ν' ἀπαιτῆται
 παρ' ἡμῶν νὰ δυνάμεθα νὰ πράττωμεν ὑπὲρ
 ἄνθρωπα;

Ἡ μητέρα ἐκείνη ἀπόλλυτο εἰς παράφρονα
 ἀπελπισίαν βλέπουσα τὰ τέκνα τῆς θνήσκον-
 τα τῆς πείνης καὶ ἐν τούτοις ἄλλοι ἐσπατά-
 λουν κρεπαλοῦντες—ἦτο παραμονὴ νέου ἔ-
 τους—ἡμέρα καθ' ἣν τσοαῦτα σπαταλᾷ ὁ

πλοῦτος εἰς περισσὰ κρέα, εἰς μουσικούς εἰς
 διασκεδάσεις εἰς συμπόσια . . . ὀργισθῶν ἴ-
 σως. Δικαιοῦμεθα λοιπὸν νὰ μεμψώμεν τῆς
 μητρὸς ἐκείνης διότι ἐν τῇ ὀρμῇ τοῦ μητρι-
 κοῦ φίλτρον ἀπηλπίσθη καὶ ἀπελπισθεῖσα κα-
 τηράσθη;

Ὁ ἀδελφοί μου, μὴ ἀφίνωμεν τὸν πτω-
 χὸν νὰ πεινᾷ, νὰ κρύνῃ! παρέχωμεν αὐτῷ
 ἄρτον, ἔνδυμα!

Τυφλὲ πλοῦτε! δὲν ἐδοκίμασας τί ἐστὶ
 πείνα, κρύος! δὲν ἤκουσας τὸ τέκνον σου νὰ σοὶ
 λέγῃ ὅτι πεινᾷ, ὅτι κρύνει, δὲν δύνασαι
 ἐπομένως νὰ αἰσθανθῆς ὅτι αἱ λέξεις ὠθοῦσι
 τὸν ἄνθρωπον εἰς ἐγκλημα.

Ὁ πένης εἶναι ὡς ἐπὶ τῷ πολὺ ἐνάρετος,
 ἀλλ' ἡ κυριεύουσα παρ' αὐτῷ ἀρετὴ ἐστὶν ἡ
 πρὸς τὰ ἴδια τέκνα στοργή. Ὅταν ἐπομένως
 τοιαῖσθημα τοῦτο ἐξεγερθῆ καταβάλλει πᾶσαν
 ἄλλην ἀρετὴν. Ἐν ταιαύταις στιγμαῖς ἔχει
 καθῆκον νὰ προσέρχηται ἀρωγὸς ὁ πλοῦτος,
 ἵνα σώζῃ οὕτω μίαν ἀρετὴν καὶ ἴσως καὶ μίαν
 ὑπαρξιν, ἥτις, τίς οἶδε, ν' ἠδύνατο νὰ ἦναι πο-
 λύτιμος τῇ κοινωσίᾳ.

Γ'.

Ἡμίσεια σχεδὸν εἶχε παρέλθει ὥρα μετὰ
 τὴν σκηνὴν, ἠνάνωτέρω περιεγράψαμεν, μεθ' ἣν
 φωνὴ σπαρακτικὴ, φωνὴ ἀπελπισίας ἠκούσθη
 ἐν τῇ τρώγλῃ ἐκείνῃ.

Μετὰ μικρὸν σκηνὴ οἰκτρὰ ἀποκαλύπτου-
 σα ἐν ὄλῃ αὐτῆς τῇ γυμνότητι τὴν ἀθλιε-
 στέραν, τὴν μᾶλλον ἀξίαν οἴκου φάσιν τῆς
 κοινωσίας—τὴν τῆς ἐνόχου ἀναληθείας τῆς
 πρὸς τὴν δυστυχίαν—ἐξετιλύσσετο ἐντῷ κα-
 τοικητηρίῳ ἐκείνῳ ριμμάτων τινῶν τοῦ θυ-
 μοῦ τῆς εἰμαρμένης.—Ἡ μητέρα λειπόθυμος
 ἐκράτει εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς τὸ σφαζάζον ἔτι
 πτώμα τοῦ ἐνός τῶν τέκνων τῆς, πεπόντος
 θύματος τῆς ἀπανθρώπου κοινωσίας ἀρνηθεί-
 σης νὰ τῇ παράσχῃ τὴν ζωὴν συνισταμένην
 εἰς ἓν μόνον τεμάχιον, ξηροῦ μόνου ἄρτου· τὸ
 δὲ ἐπιζῆσαν παιδίον, ἀναίσθητον πρὸς τὴν
 νέαν τοῦ δυστυχίαν, ἐζήτηε ἄρτον κλαθμου-
 ρίζον. . . .

Σκληρὰ καὶ ἀνελεῆμων κοινωσία διατὶ;

Παῦσον, ὦ ἀδελφὴ τῆς καρδίας μου εἰκono-

πλάστις φαντασία, εντανύουσα ἐπὶ πλέον τὰς πενθοβαρεῖ ἤδη πτέρυγας σου εἰς περικτιώω πρὸς τὴν σφαίραν καρδιοσπαρακτικῶν συγκινήσεων πτῆσιν, διότι ἡ δειλαία καρδία μου ἀδυνατεῖ νὰ σε ἀκολουθήσῃ . . . .

Ἄλλ' ὄχι, μὴ μένης, μὴ κράτει τὴν ζωοδότιδα πτῆσίν σου φειδομένη τῆς γελοίας μου καρδίας. Σὲ ἰκετεύω πέτα! πέτα, ἕως οὐ ραγεῖσα δυνήθῃ νὰ ἐξαίμεση τὸ καταβιβρώσκον αὐτὴν τῆς ἀνάισθησις τέρας! Πέτα, ἕως οὐ ἀπαυδήσασα καταπέση ἀνάισθητος νεκρά ἐπὶ τῆς ζωοπαρόχου ὕλης, καὶ τῆς ὕλης. . . . Ἄλλ' ὄχι μένε. . . . Μὴ μένης. Στῆθι Πέτα. . . . Ναι. . . . Ὅχι. . . .

Ἦ κοινωνία, διατί νὰ μὴν ἦμαι ἔγώ ὁ Πλάστης σου; . . . .

Ἦ μήτηρ εἶπομεν ἔλειπολύμησεν. Πῶς! ἀπώλεσε τὸ τέκνον τῆς καὶ ἔζη;

Ναι, ἔζη! Ἐξη διότι εἶχε καὶ ἕτερον τέκνον καὶ τὸ τέκνον ἐκεῖνο εἶχεν ἀνάγκην τῆς μητρικῆς ἀγκάλης· ἡ μήτηρ ἐκεῖνη δὲν ἀπέθανε καίτοι ἐπιθυμήσασα τοῦτο διότι ἀνεμνήσθη ὅτι τὸ ὑπολειπόμενον τέκνον τῆς θὰ ἔμενεν ὄφρανον, ἐπὶ χεῖρῳ θὰ ἔμενεν εἰς τὰς χεῖρας τῆς μητριάς καὶ μητριάς κακῆς τῆς κοινωνίας, ἥτις θὰ τὸ ἐλάκτιζε καὶ τὸ λάκτισμά τῆς τοῦτο θὰ τὸ ἐθύθιζεν εἰς τὸ βάραθρον τοῦ ἐγκλήματος. Ἦ μήτηρ ἐκεῖνη λοιπὸν ἔζησεν!—ἀπεσπάσθη τῶν ἀγκαλιῶν τοῦ παυσιλύπου θανάτου ἵνα βίβῃ εἰς τὰς τρικυμίας τῆς ζωῆς! Ὡ τοῦ μεγέθους τοῦ μητρικοῦ φίλτρον!

Καὶ ὅμως ἔρχονται στιγμαὶ, καθ' ἃς ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἀγανακτεῖ κατὰ τῆς κοιλίας ἐκείνης ἥτις ἔφερον ἡμᾶς ἀγογγύστως, ἠδέως μᾶλλον ἐπὶ ἐννέα ὄλους μῆνας, κατὰ τῶν μαστῶν ἐκείνων οἵτινες μᾶς παρέσχον τὴν πρώτην τροφήν κατὰ τῆς ἀγκάλης ἐκείνης, ἐν ἧ τὸσούτα εὐρομεν γλυκείας περιπτύξεις· κατὰ τῶν χεῖρων τέλος ἐκείνων, ὧν τὰ σιλήματα τοσαύκις μετέβαλον τοὺς κλαυθμούς ἡμῶν εἰς ἀρμονικὸν κλαυσίγελω, καὶ ὧν τὰ ἐπη τοσαύκις ἐν τῷ παιδικῷ βίῳ ἤγαγον ἡμᾶς εἰς τὸ ὑπατον τῆς εὐδαιμονίας, τοσαύκις γενομένους ἀνδρας ἐποδηγέτησαν ἡμᾶς ἀσφαλῶς ἀνὰ μέσον τῶν ἐπικινδύνων ὀλισθηρῶν ἀτραπῶν τοῦ

βίου. . . . Κατὰρα! κατὰρα κολασμένου εἰς τὴν ἀγαρίστην ἐκείνην ψυχὴν τὴν ἐστὶν καὶ διανοηθεῖσαν νὰ ἀγανακτήσῃ κατὰ τῆς μητρὸς του! . . . . Δυστυχῆς! ἠσθάνθη ποτὲ τὴν ἔλλειψίν τῆς; Δὲν αἰσθάνεται ὅτι ἡ ἔλλειψις μητρὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον εἶναι ὅ,τι ἡ στέρησις τῆς φωνῆς εἰς τὴν φυσιοθαυμαστικὴν ἀηδῶνα, ἡ ἔλλειψις ἐρωτος εἰς τὴν συμπαθητικὴν τραγωῖα, ἡ ἔλλειψις μύρου εἰς τὰ μειδιάματα τῆς φύσεως—τὰ θεοδώρητα ἄνθη, ὅτι ἐν λέξει μιᾷ ἡ ἔλλειψις παρθένων ἐκ τῆς γῆς ἀστέρων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ; . . .

Δ'.

Ἦ λειποθυμία τῆς μητρὸς ἐκείνης ὀλίγον διήρκεσεν. Μόλις ἠνεώγησαν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς καὶ ἡ ἀπελπιστικὴ καὶ πειναλέα τοῦ ζῶντος τέκνου τῆς φωνῆ ὡς ἀμπίστομος δηλητηριοβαρῆς μάχαιρα διήλασε τὴν καρδίαν τῆς. . . . Ἦ γέρονθ, ἔρριψεν αἰμοσταγῆς ἐπὶ τῆς ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς σκηνῆς βλεμμα, καὶ ἡ ὄψις τῆς ἔλαβεν ἔκφρασιν λύσεως, τοιαύτην, ἣν ἠσθάνθη ἡ καρδία ἀλλ' ἡ χεῖρ ἀδυνατεῖ νὰ ὀδηγήσῃ βαρὺν κάλαμον εἰς περιγραφὴν αὐτῆς. . . . Μετὰ μικρὸν τὸ βλέμμα τῆς τὸ μητρικὸν ἐστράφη πρὸς τὴν ἑδραν τοῦ πλάστου καὶ ἔστη εἰς τὴν τοιαύτην στάσιν ἐπὶ μικρὸν ἀκίνητος. . . . εἶτα στεναγμὸς μηκυθμὸς λεαίνης ἐξέφυγε τοῦ στήθους τῆς, δάκρυ δὲ χονδρὸν, μέλαν, στυγνὸν κατέπεσεν ἐκ τῶν αἰμοσταζόντων τεθλωμένων ὀφθαλμῶν τῆς καὶ ἐν ὧ! λαβοφόρον ἔστειλεν ὀπισθεν τούτων ἡ καρδία διὰ πελιδνῶν καὶ τρεμόντων χειλέων! Καὶ ἐξῆλθε μὴδὲν ἕτερον εἰποῦσα ἢ τὸ Ὡ! ἐκεῖνο. Τὸ ἄλλο τῆς καρδίας κλείει τὰ χεῖλη, καὶ τότε ἐν Ὡ! ἐκφράζει πλείονα τῶν ὄσων ἡ καρδία αἰσθάνεται. . . . Ἐν μετρῶνται τῶν καρδιῶν τὰ βᾶθη!

. . . . Μόλις εὐρέθη ἐν τῇ ὁδῷ καὶ τὸ ψῆχος προσβαλὸν τὸ σῶμα τῆς ἔκαμε νὰ διεγερθῇ καὶ ὑπερισχύσῃ πρὸς στιγμὴν ἵεν ἑαυτῆς λεληθῶτως τὸ αἴσθημα τῆς αὐτοσυντηρήσεως τοῦ τῆς πρὸς τὸ ἴδιον τέκνον στοργῆς. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι φύσει ἐγωῖστικὸς, καὶ ὁ ἐγωῖστικὸς ὅταν ἐξεγείρηται καταβάλλει πάντα τὰ ἄλλα αἰσθήματα· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ αὐτοσυντηρητικὴ κατέβαλε πρὸς στιγμὴν

μὲν τὸ μητρικὸν φίλτρον· καὶ ὅταν τὸ αἰσθημα τῆς λύπη-ἐλαττωθῇ πρὸς στιγμὴν τότε οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν φεῖδονται δακρύων· οὕτω τὰ δάκρυα τῶν μητρικῶν ἐκείνων ὀφθαλμῶν ἀνείρχθησαν μετὰ τῆς βροχῆς ἀκράτητα. Ὅμοιος ὅταν πρὸς στιγμὴν σταματήσῃ τὸν ροὺν ποταμοῦ, ἅμα ἀρῆθ' ἡ κώλυμα, ὁ ποταμὸς ἐκείνος ρεῖ ὀρμητικώτερος συμπαρασῶν πᾶν τὸ προστυχόν, ὅπως τὰ δάκρυα ταῦτα τὴν μητέρα ἐκείνην εἰς τὸ ἐγκλημα. Οὕτε βροχὴν οὕτε ψῆχος αἰσθανθεῖσα κλαίουσα καὶ λῶζουσα διηυθύνθη εἰς τὸ ἀρτοποιεῖον. . . . Τὸ εὐγενέστερον τῶν αἰσθημάτων ὠδήγησε αὐτὴν εἰς τὸ ἐγκλημα. . . . Καὶ ὅμως νομιζόμεθα πλάσματα Θεοῦ ἀγαθοῦ, Θεοῦ πανσόφου!

Πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς τὸ ἀρτοποιεῖον ἔστη ἐπὶ μικρὸν ἀναλογισθεῖσα τί ἔμελλε νὰ πράξῃ. Ἐπὶ μικρὸν δεῖλια τὴν κατέλαθεν ἔβλεπεν ὅτι ὀλίγα ἂν ἐχώρη ἐπὶ βήματα, ἐνέπιπτεν ἐν τῷ πρὸ τῶν ποδῶν τῆς χαινόντι βράθρῳ. . . Ἄλλ' ἀδιάφορον, τὸ τέκνον τῆς ἐπεινα καὶ ὄφριε νὰ δώσῃ αὐτῷ ἄρτον. . . Ἐχώρησεν ἔμπρός.

Διηυθύνθη εἰς τὸ ἀρτοποιεῖον καὶ ἐζήτησεν ἄρτον· ἅμα δὲ λαβοῦσα αὐτὸν παρὰ τοῦ ὑπρέτου ἐπάτη εἰς φυγὴν· πλὴν δύο δὲν εἶχεν ἐπὶ χωρήσει βήματα καὶ συνελήθη παρὰ τοῦ προσδραμόντος ὀπισθεν αὐτῆς ὑπρέτου. Μόλις ἐνοήσασα τοῦτο, καὶ ἐγκαταλειθεῖσα ὑπὸ τῶν δυνάμεων τῆς, κατέπεσε χαμαὶ σχεδὸν λειπόθυμος. . .

Τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὸ ἐγκλημα εἶναι πάντοτε δεῖλιον· ἀλλ' ἡ μητρικὴ στοργή, ὅταν τὸ σπλάγγνον τῆς νὰ σώσῃ κινδυνεύον πρόκειται, ὑπερπηδᾷ πᾶν κώλυμα ὕλικόν καὶ ἠθικόν. . . . Καὶ ἡ μήτηρ ἐκεῖνη ἀνελογίσθη ἐν τῇ στιγμῇ ταύτῃ ὅτι τὸ τέκνον τῆς ἐπεινα. Τοῦτο ἦρκει. . .

Ὡς τίγρις, ἥς τινος θέλουσι ν' ἀρπάσωσι τὴν λεῖαν ἢ τοὺς σκύμους, ταχεῖα ὡς ἡ ἀστραπὴ ἠγέρθη καὶ ἀπώθησασα αὐτὴ ἀδύνατος τὸν ἰσχυρὸν ὑπρέτην, διὰ τῆς ἰσχύος ἐκείνης, ἦν μόνον ὁ κίνδυνος, ἡ ἀπελπισία, τὸ μητρικὸν φίλτρον δίδουσι, ἐπάτη εἰς φυγὴν,

συναποφέρουσα καὶ τὸν ἄρτον, τὴν ζωὴν δηλ. τοῦ τέκνου τῆς καὶ τὴν ἰδικὴν τῆς ἀτιμίαν! . . . . Ποσαύκις ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δίδει καὶ ζωὴν καὶ θάνατον!

Ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ εὐρέθη ἐν τῇ καλύβῃ τῆς. Ἐδωκεν, ἡ μᾶλλον ἔρριψε τὸν ἄρτον πρὸς τὸ ζῶν τέκνον τῆς καὶ ἐρρίφθη καὶ αὐτὴ ἐπὶ τοῦ πτώματος τοῦ ἑτέρου. Καὶ ἐκλαυσεν! Ἐκλαυσεν, ὅπως μόνον οἱ ὀφθαλμοὶ μητρὸς γνωρίζουσι νὰ κλαίωσι τὸ πτώμα τοῦ τέκνου τῆς! Ἄλλως τε καὶ οὐδέποτε εἴμεθα τοσοῦτον πρόθυμοι εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν ἐνὸς καθήκοντος, ὅσον ὅταν ὑστερήσαμεν τούτου ἐπὶ τινα καιρὸν. Οὕτως ὁ Βρούτος οὐδὲ πλείοτερον, οὐδὲ ἄλλοίως τῆς μητρὸς ταύτης ὑποθέτω ἐκλαυσεν ἐπὶ τῶν πτωμάτων τῶν υἱῶν του, οὗς ὑπὲρ τοῦ καθήκοντος του ἐθυσιάσεν. Ἀμφοτέροι δὲ, ὅτε Βρούτος καὶ ἡ μήτηρ ἐκείνη, ὑστεροῦντες τῶν δακρύων, ὑστεροῦν ἐνὸς καθήκοντος καὶ ἐπέζον τὴν ἐκρηξίν ἐνὸς αἰσθήματος. Καὶ ὁ μὲν ἠρωῖσμός τοῦ Βρούτου μετ' ἐνθουσιώδους σεβασμοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναφέρεται. Εὐλόγως ἐκείνος ἦτο ἄρχων τῆς Ῥώμης. Ἄλλ' ὁ ἠρωῖσμός τῆς μητρὸς ἐκείνης; . . . Πλὴν,

α" Ὡ πόσοι, πόσοι ἦρωες κοιμῶνται εἰς τοὺς

[τάφους, Χωρὶς ποτὲ νὰ στέψωσι μ' ἐν βῶδον τοῦς κροτάφους;]

Ἄλλ' ἀδιάφορον! Ὁ λαὸς, ὁ ἀνοήτως ἐν ταῖς μάχαις ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος πίπτων, ὁ λαὸς, ὅστις, ὅτι πράττει ἀγαθόν, ἠρωϊκόν, ὑψηλόν, εὐγενὲς ἐν ἐνὶ λόγῳ, τὸ πράττει ὡς ὑπαγορευόμενον αὐτῷ ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος του, δὲν ἀπαιτεῖ, δὲν ἐπαιτεῖ τοὺς ἐπαίνοους τῆς ἱστορίας. Αἰσθάνεται, ἂν δὲν γνωρίζῃ, ὅτι ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ καθήκοντος δὲν ἀπαιτεῖ ἀμοιβήν. Μόνη ἀμοιβὴ δι' αὐτὸν ἐστὶν ἡ εὐχαρίστησις, ἣν τῷ παρέχει ἡ συνείδησις, ἐπὶ τῇ συναισθήσει ὅτι ἐξέπληρωσε τὸ καθήκον του.

Ε'.

Τὴν ἐπομένην τῆς νυκτός, ἐν ἧ συνέδρασαν

ὅσα προσεπαθήσαμεν νὰ ἐκθέσωμεν διὰ τῶν ἀνωτέρω, ἐκηδεύετο τὸ πτώμα τοῦ θύματος ἐκείνου τῆς πείνης, δὴ δὲ ἱερεῖς ἠκολούθουν τὸ φέρετρον αὐτοῦ. Πῶς, θ' ἀναλογισθῆ τις ἴσως ἀπορῶν, ἡ μήτηρ δὲν εἶχεν ἄρτον νὰ τῷ δώσῃ χθές, καὶ εἶχε σήμερον χρήματα νὰ τὸ κηδεύσῃ διὰ δύο ἱερέων (α). Οὐχί, ἀπαντῶμεν ἄλλ' ἂν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ταύτῃ ὑπάρχῃ μεγίστη ἀσπλαγχνία, ὑπάρχουσιν οὐχ ἕττον καὶ εὐγενεῖς τινες ὑπάρξεις, ἐθισμένην ἔχουσαι τὴν χειρὰ εἰς ἐλεημοσύνας καὶ αἱ ὑπάρξεις αὗται δὲν ζῶσιν εἰς πολυτελῆ μέγαρον δαπανῶσαι εἰς ματαιότητος τσαυτὰ, ὧν καὶ τὰ ἡμίση θὰ ἠδύναντο ν' ἀποδιώξουσιν ἐκ τῆς κοινωνίας τὴν πενίαν, τὴν ἀτιμίαν δηλ. ἐκ τῆς κόρης, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ δολοφόνου ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἀνδρός; αἱ ψυχαὶ αὗται δὲν ζῶσιν ἐκεῖ, ἀλλὰ παρὰ τῷ ἐργάτῃ, τῷ παρῖα λαῶ. Τὸ παιδίον ἐκεῖνο δὲν ἐκηδεύετο δαπάναις πολυταλάντου τινός, οὐχί, ἀλλὰ δαπάναις πτωχοῦ ἀρτοπώλου καὶ τίνος; ἐκείνου, παρ' οὗ τὴν προηγουμένην ἡ μήτηρ τοῦ πτώματος ἤρπασε τὸν ἄρτον!

Καὶ οἱ πλούσιοι, ἠδύνατο ν' ἀναφωνήσῃ τις ἀγανακτήσεως πλήρης, τί πράττουσιν εἰς τοιαύτας περιστάσεις; — Οἱ πλούσιοι, ἠθέλομεν ἀπαντήσῃ, καταγίνονται νὰ πολλαπλασιάσῃσι τὸ δοθὲν αὐτοῖς τάλαντον ἢ μῆπως ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν τίνος ἡ ἰδέα νὰ

(α) Καὶ πῶς, ἠδύνατο νὰ σκεφθῆ τις, ὑπάρχει ἀνάγκη χρημάτων ἵνα ἀποδοθῶσι τῷ μὴ ἔχοντι ἄρτον, αἱ τελευταῖαι τῆς θρησκείας παρηγορίαι; πρέπει νὰ ἔχη τις χρήματα ἵν' ἀποθάνῃ; — Ναι, ἀπαντῶμεν δακρύοντες, οὕτως ἡ θρησκεία σήμερον πωλεῖται, ὅπως καὶ τόσα ἄλλα πωλοῦνται: πρέπει νὰ τὴν ἀγοράσῃ τις εἰς πολλὰ ἵνα τὴν ἀπολαύσῃ! Ὅποιον ἐνόει τὸν λειτουργὸν τῶν ἀρχῶν τοῦ ὁ μάρτυς τοῦ σταυροῦ, καὶ ὅποιοι κατέστησαν οὗτοι σήμερον! Σκληραὶ ψυχαί, θὰ δώσητε λόγον μίαν ἡμέραν! . . . Καὶ ἔπειτα εἰσὶ τινες ἀποροῦντες διατί ἐν ᾧ λεγόμεθα Χριστιανοί, δὲν εἴμεθα Χριστιανοί! I. Π.

τοὺς μεμφοῦν διὰ τοῦτο; Ἄλλως, νομίζετε, κύριοί μου, ὅτι εἶχον οὗτοι τὸ δικαίωμα ν' ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τῶν κυνῶν τοιαύτην εὐωχίαν ἐπὶ τοσοῦτον τερπνοῦ ἐδέσματος, ἀπ' οὗ αὐτοὶ ἄσμενοι καὶ ἀνέτως ἐφ' ὁμοίων εὐωχοῦνται καθ' ἐκάστην; . . . . Καὶ ὅμως εἴμεθα τινες ὄνειρευόμενοι παγκοσμίου ἰσότῆτος καὶ ἀδελφότητος! Ὅποια ἐξημμένων φαντασιῶν ἐξημμένα ὄνειροπολήματα; . . . Ἰσότῆτος! . . . Ἀδελφότητος! . . . Ποῦ; . . . εἰς τοιαύτην κοινωνίαν!!!

ΣΤ'.

Εἶπομεν ὅτι ἡ κηδεῖα τοῦ παιδίου ἐκείνου, ἐγένετο δαπάναις τοῦ ἀρτοπώλου ἰδοῦ πῶς.

Ἡ σκηνὴ τῆς ἀρπαγῆς τοῦ ἄρτου ἐπροξένησεν ἀρκετὸν θόρυβον, ὥστε νὰ ἐξυπνήσῃ τοὺς ἐν τῷ ἀρτοπωλείῳ ὑπνοῦντας, ἦσαν δὲ οὗτοι ὁ ἀρτοπώλης καὶ ἡ σύντυχός του (α) ἠρώτησαν περὶ τούτου τὸν τότε εἰσερχόμενον ὑπρέτην περὶ τῆς αἰτίας τοῦ θορύβου, ὅστις ἐκθέσας αὐτὴν προσέθηκεν ὅτι ἠδυνήθη νὰ γνωρίσῃ τὴν γυναῖκα ἐκείνην.

Δὲν ἀρκεῖ νὰ ἔχη τις καρδίαν, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑπέφερέ ποτε πείναν, ἵνα δυνηθῆ νὰ ἐμβατεύσῃ εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας τοῦ ζεύγους ἐκείνου, ὅπερ εὗρέθη ἄλλοτε εἰς παραλλήλον ταύτῃ περιστάσει, καὶ δυνηθῆ νὰ διδῇ ὅποια ἄμα ἐξηγήθησαν ἐκεῖ τὴν στιγμὴν ταύτην αἰσθήματα: διότι οὐδὲν συγκινεῖ τόσον τὰς εὐγενεῖς ψυχὰς, ὅσον ἡ σύμ-

(α) Ἄς μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν λέξιν ταύτην ἐκ τῆς ἰταλικῆς *con-sorte* μεταφράσαντες, ἀντὶ τῆς παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει σύζυγος, ἥτις πᾶν ἄλλο ἐκφράζει ἢ τὴν ὑψηλὴν τοῦ γάμου ἔννοιαν, ἐν ᾧ ἀπ' ἐναντίας διὰ τῆς σύντυχος ἐκφράζεται ὅλη ἡ ἰδανικότης, ὅλη ἡ ἀγιότης, δι' ἧν ὁ τε Χριστιανισμὸς, ὁ πολιτισμὸς, καὶ ἡ ἐν γένει πρόοδος περιβάλλουσι τὸν δεσμὸν τοῦτον. Τί ἄλλο εἶναι τῷ ὄντι ὁ γάμος ὑπὸ τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ ἔννοιαν ἢ συνένωσις δύο

πτωσις δυστυχῶν, ὅταν μάλιστα αὗται ὦσιν ὡς πρὸς αὐτὰς ἀναμνήσει μόνον.

Ἐν τῇ πρώτῃ αἱ δύο οἰκογένειαι ἐγένοντο μία, τὸ δὲ ἐπιζήσαν παιδίον εἶχεν ἤδη πατέρα καὶ δύο μητέρας. Πρὸς δὲ καὶ ἄρτον.

Παρήλθον χρόνοι. Τὸ παιδίον ἀνδρωθὲν ἀπέκτησε πλούτη, πλούτη ἀπειρα, ἄτινα κατεσπατάλει, νὰ εἴπωμεν οὕτως, εἰς ἐλεημο-

ντων ὑπὸ τὴν αὐτὴν τύχην, ἵνα δὲ μὴ σκανδαλισθῆ τις ἐκ τῶν ἐναντιῶν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοιοῦτων καινοτομιῶν εἰς τὴν γλῶσσαν, δηλοῦμεν ὅτι ἐπροτιμήσαμεν τὴν λέξιν ταύτην καὶ τῆς ἑτέρας παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει, τῆς σύνευσος, διότι καὶ αὕτη ἐνομοίσαμεν ὅτι κατ' οὐδὲν ὑστερεῖ τῆς πρώτης, ἵνα μὴ εἴπωμεν ὅτι θεωροῦμεν αὐτὴν προσβλητικὴν κατὰ τῶν ἡθῶν τοῦ αἰῶνος, καθὼς καὶ τὴν φράσιν σύντροφος τοῦ βίου. Ἐν δὲ συμβία, θεωροῦμεν ἀναλόγως ψυχράν.

Εἰς ἠθικὸν λοιπὸν στηριζόμενοι λόγους, καὶ εἰς πιθανῶς ἐπελευσόμενον ἠθικὸν τι ἀποτέλεσμα ἀποβλέψαντες ἐτολμήσαμεν νὰ εἰσαγάγωμεν τὴν καινοτομίαν ταύτην, ὃ δὲ σκοπὸς ἡμῶν ἐλπίζομεν ὅτι θέλει δικαιολογήσει τὴν τόλμην μας ταύτην. Εὐχόμεθα δὲ ὅπως καὶ εὐάρεστον ἀποτέλεσμα ἂν ἀνταποκριθῆ εἰς τὸν σκοπὸν μας.

Ἐν τέλει αἰσθανόμεθα ἐν ἡμῖν τὸ καθῆκον νὰ σημειώσωμεν ὅτι αἱ ἄνω ἰδέαι εἰσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὐχί ἡμέτερον κτῆμα, ἀλλὰ τοῦ ἀξιοτίμου διευθυντοῦ τοῦ ἐν ᾧ διατελοῦμεν μαθηταὶ ἐκπαιδευτηρίου ἐκ Καποδίστριας κυρίου Λεωνίδα Βλάχου, πρὸς ὃν καὶ τὰς ἡμετέρας εὐχαριστίας ἐπὶ τούτῳ ἐκφράζομεν, μὴ δυνάμενοι, καίτοι φοβούμενοι μὴ ἐγγίσωμεν τὴν αὐτοῦ μετριοφροσύνην, νὰ παρελθῶμεν τὴν παρούσαν εὐκαιρίαν, χωρὶς νὰ δραχθῶμεν αὐτῆς ὅπως ἐκφράσωμεν αὐτῷ καὶ δημοσίᾳ τὴν ἡμετέραν εὐγνωμοσύνην, δι' ὅσα ὀφείλομεν αὐτῷ, καὶ εἰς τόσα! . . . Πλὴν ἂς κλεισθῶσι τὰ χεῖλη, ἵνα μὴ γεννηθῆ πέτρα σκανδαλίου. I. Π.

σύνας. Ἐσώθη διὰ τῆς ἐλεημοσύνης καὶ ὡς ὄφειλεν ἀνταπέδιδε τὰ ἴσα.

Πόσοι γονεῖς δὲν ὄφειλον αὐτῷ τὰ τέκνα των! πόσα τέκνα τοὺς γονεῖς των! Πόσας κόρας δὲν ἔσωσεν ἀπὸ τὴν ἀτιμίαν! πόσους διερχομένους παρὰ τῷ βαρῶν τοῦ ἐγκλήματος δὲν ἔσωσε κινδυνεύοντας νὰ ἐμπέσωσιν ἐν αὐτῷ! Καὶ ταῦτα πάντα, διότι ἐσώθη ἐξ ἐλεημοσύνης καὶ ἀνετράφη δι' αὐτῆς. Οὕτως ἡ ἐλεημοσύνη ὁμοιάζει πρὸς κῆκον σίτου σπειρόμενον ἐν τῇ γῆ μίαν ἡμέραν ἀναβλαστάνει ἀποφέρων πλείονας τοιοῦτους. Ναι. Μία ἐλεημοσύνη ἐπράχθη καὶ ἐξ αὐτῆς ἀπέρυσαν μυρία ἄλλα.

Ἄλλ' ἴσως θελήσῃ τις νὰ παρεμβάλλῃ εἰς τοὺς συλλογισμοὺς μας τούτους ἐν ἴσως, προβάλλων τὴν ἀγαθὴν φύσιν τοῦ παιδὸς ἐκείνου. Ἰσως καί' ἀλλὰ τίς ἐγγυᾶται, ὑποτιθεμένου ὅτι τὸ παιδίον ἐκεῖνο ἐσώζετο, οὐχί δι' ἐλεημοσύνης, ἀλλ' ἄλλως πως, ὅτι δὲν θὰ εὕρισκετο κατόπιν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τραπῆ τὴν ὁδὸν τοῦ ἐγκλήματος; τίς, ἐρωτῶμεν προσθέτως, ἐγγυᾶται ὅτι τὸ τέκνον ἐκεῖνο θὰ ἔζη, ἂν δὲν ὑπῆρχεν ὁ φιλελεθμῶν ἐκεῖνος ἀρτοπώλης νὰ συγχωρήσῃ, ὃν τρόπον συνεχώρησεν, ἐν ἐγκλήματι, καὶ προλάβῃ οὕτως ἕτερα ἐπόμενα ἐκείνῳ; διότι ἂν ἡ μήτηρ ἐκείνη ἐγένετο κατὰ πρῶτον ἄραξ, ὑστερον καὶ εἰς ἕτερον ἀποτροπιαστικώτερον θὰ ἐχώρει ἴσως ἐγκλημα, θὰ ἐγένετο κλέπτρια, ὅπερ θὰ ἔχανεν αὐτὴν καὶ τῆς μητρὸς ἀπολεσθείσης, θὰ ἐσώζετο τὸ τέκνον; . . . Δια τοῦτο ἂς μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ δοξάζωμεν, ὅτι ἡ κοινωνία θὰ ἐπραττε κάλλιον εἰς τινὰς περιστάσεις, ἐὰν ἀντὶ νὰ σκληρύνῃ διὰ τῆς τιμωρίας, προσεπάθει νὰ συγκινήσῃ διὰ τῆς συγγνώμης, προφυλασσομένη τὴν ὑποτροπήν, διὰ τῆς ἄρσεως τῶν αἰτίων τῶν ὀνησάντων αὐτοῦ: τίς εἰς τοιαύτην τινὰ θέσιν, καὶ οὕτως ἀντὶ νὰ προφυλάσσεται ἕνα ἐγκληματιῶν, θὰ περιεπτύσσεται εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ἕνα καλὸν πολιτῆν (α).

(α) Καὶ ὁ Οὐγγῶν, ἐν ἐνὶ τῶν ἀριστουργημάτων αὐτοῦ, — τοῖς Ἀθλίοις — τῷ

Ὁ δὲ πλούσιος ἀντὶ τῆς ἀπαιτῆς ἀμειλίκτος τὴν τιμωρίαν τοῦ κλέπτου, ὅστις τὸν ἐκλεψε, τοῦ φονέως, θὰ ἐπραττε κάλλιον ἢ προσεπάθει νὰ ἐκριζώσῃ τὴν πενίαν, τὴν αἰτίαν τῶν πλείστων κακῶν, ἅτινα συμβαίνουσιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Ἐὰν πλούσιε δὲν θελήσῃς νὰ δώσῃς εἰς τὸν πτωχὸν ἄρτον ἐνῶ πεινᾷ, ἐνδύμα ἐν ᾧ εἶναι γυμνός, θὰ ἔλθῃ νὰ σοὶ τὰ ἀρπάσῃ καὶ ἐν ἀνάγκῃ σὲ φονεύει.

Ἐὰν λοιπὸν θέλωμεν ν' ἀπελάσωμεν ἀφ' ἡμῶν τὸ ἐγκλημα, ἃς ἐκριζώσωμεν πρῶτον τὴν αἰτίαν τούτου — τὴν πενίαν — ἡ δὲ πενία εἶναι ἀληθὲς ὅτι μόνον διὰ τῆς ἐργασίας ἐπαρκεῖ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἀλλ' ὅταν ὑπάρχει ἔλλειψις ἐργασίας, τὰ ἐκ τῆς ἐλλείψεως ταύτης δυνάμενα νὰ συμβῶσι κακὰ μόνον διὰ τῆς ἐλεημοσύνης προλαμβάνονται. Καὶ ἐνόσω μὲν δυνάμεθα νὰ παρέχωμεν τῷ πένῃ τι ἐργασίαν, ἃς παρέχωμεν δίδοντες οὕτω σὺν τῷ ἄρτῳ καὶ ὠθησιν πρὸς ἐπιθυμίαν τῆς ἐργασίας. Ὅταν ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ πράττωμεν τοῦτο, ἃς ἀνακουφίζωμεν διὰ τῆς ἐλεημοσύνης τὰς ἀνάγκας τῶν ἀδελφῶν μας ἄλλως οἱ συνεργοὶ τοῦ ἐγκλήματός ἐσμεν οἱ μᾶλλον ἐνοχοὶ τῶν αὐτουργῶν.

«Τοὺς πτωχοὺς ἐλεεῖτε» ἐκήρυξε τὸ στόμα τῆς ἀληθείας!

«Τοὺς πτωχοὺς ἐλεεῖτε» ἐπιτάττει ἡμῖν

δικαιῶς ἐπικληθέντι εὐαγγέλιον τοῦ ἸΘ'. αἰῶνος, ταῦτά περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου δογματίζει, ἀφιερῶν εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἰδέας ταύτης τὸν γόητα αὐτοῦ κάλαμον ἐν αὐτῷ τῷ προσώπῳ τοῦ ἥρωος τοῦ μυθιστορηματός του Γιάβνη Ἀγιάβνη, κατασταθέντος διὰ τῆς συγγνώμης πρωτύπου τοῦ ἰδανικοῦ τῆς ἀρετῆς, ἧς τινος εἶχεν ἀποσκιρτήσαι ἕνεκεν αὐστηρᾶς τιμωρίας ἐπιβληθείσης αὐτῷ διὰ μικρὰν κλοπὴν, ἣν πεινῶν διεπράξατο.

τὸ ἡμέτερον πρὸς τὴν κοινωνίαν καθῆκον! Ἄ τοὺς πτωχοὺς ἐλεεῖτε» φωνεῖ ἀμειλίκτως καὶ ἡ ἀνάγκη, τὸ ἡμέτερον συμφέρον!..... Ἐλεημοσύνη, Χριστιανοὶ κάμετ' ἐλεημοσύνη, Ἔτσι ὁ Θεὸς παρηγορεῖ κ' ἀγάπη νὰ σᾶς δίνη.

Ἐλεημοσύνη ἐλεημοσύνη,
εἰς τὴν χάρᾳ εἰς τ' ἀγόρι,
Εἰς τὴν ἔρημν τὴν κόρη
Καὶ τὸ γέρο ποῦ πεινᾷ.
Ἄδελφοί μου! ἀδελφοί μου!
Λυπηθῆτε! λυπηθῆτε!
Ἄχ! τὸν τάφο φοβηθῆτε
καὶ τὴν τύχη ποῦ γυριᾷ! (α.)

Ἐν Κερκύρᾳ τῇ 5 Ἰουνίου 1877.

ἸΩΑΝΝΗΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ
μαθητῆς τῆς Α' γυμνασιακῆς τάξεως τοῦ ἐκπαιδευτηρίου «Καποδίστριας».

(α.) Καὶ ἤδη σεις, οἵτινες διὰ τῆς καρδίας διήλθατε τὸ ἀδόκιμον τοῦτο δοκίμιόν μου, ὧν τοὺς ὀφθαλμοὺς διαβλέπω δακρύνοντας ἐκ τῆς συγκινήσεως ἣν ἐνεποίησεν ἡμῖν ἡ ἐν αὐτῷ ἐκτυλισσομένη σκληρότης τῆς κοινωνίας τείνατε ἐπ' ὀλίγον ἔτι τὸ οὖς, ἵνα δῶ ἔτι: ἀκούσητε λέξεις μου. Ἀκούσατε: Ὁ ἥλιος ἀνατέλει καὶ ὁ πλούσιος εὐωχεῖται Ὁ ἥλιος δύνει καὶ ὁ πλούσιος εὐωχεῖται! Ὁ ἥλιος μεσουρανεῖ καὶ ὁ πλούσιος εὐωχεῖται! Ὁ ἥλιος ἀνατέλει καὶ ὁ πτωχὸς πεινᾷ Ὁ ἥλιος δύνει καὶ ὁ πτωχὸς πεινᾷ ἀκόμη! Ἀλλὰ καὶ τοῦ ἡλίου μεσουρανοῦντος ὁ πέννης πεινᾷ! Ἄλλ' ἕως πότε; . . . Ἀναγνώσαι δὲν σᾶς περιπέσει τεμάχιον ἄρτου διὰ τὸν πεινῶντα πέννητα; Οἶα ἀνεκλάλητος διὰ τὴν ψυχὴν μου χαρὰ ἂν σᾶς ἐπεισα νὰ τῷ τὸ δώσητε! . . .

ΑΙ ΕΝ ΟΥΡΑΝΩ ΓΑΙΑΙ.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΚΗ, ΦΥΣΙΚΗ, ΚΛΙΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ,

ΤΩΝ ΠΛΑΝΗΤΩΝ ΟΙΤΙΝΕΣ ΜΕΤΑ ΤΗΣ
ΓΗΣ ΔΙΑΓΡΑΦΟΥΣΙ ΤΗΝ ΕΑΥΤΩΝ
ΤΡΟΧΙΑΝ

ΠΕΡΙ ΤΟΝ ΗΛΙΟΝ

καὶ τῆς πιθανῆς καταστάσεως τῆς
ζωῆς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν.

ΥΠΟ

CAMILLE FLAMMARION

ἀστρονόμου, ἀρχαίου μέλους τοῦ Ἀστροσκοπείου τῶν Παρισίων κτλ.

Μετὰφρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ
ΑΓΓΕΛΟΥ ΝΙΚΟΛΑΙΔΟΥ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ (I)

Ἡ ἀστρονομία ἐστὶ συνάμα ἡ ἐπιστήμη τοῦ ὕλικου σύμπαντος καὶ ἡ ἐπιστήμη τοῦ

(I) Ἀρχόμενοι σήμερον τῆς ἐν μεταφρασεὶ δημοσιεύσεως τοῦ σπουδαιοτάτου ἔργου, ὅπερ ἐκδιδόμενον ἐν Παρισίοις κατὰ τεύχη, μετεφράσθη εὐθὺς εἰς πλείστας Ἑυρωπαϊκὰς γλώσσας διὰ τὴν ἐκτικτὸν ὑποδοχὴν αὐτοῦ παρὰ τῷ δημοσίῳ τῶν μᾶλλον πεπολιτισμένων ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης, πιστεύομεν ὅτι παραθέτομεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν ἀνάγνωσμα εὐχάριστον ἅμα καὶ διδακτικόν. Περιττὸν νομίζομεν νὰ συστήσωμεν πλείωτερον τὸ ἔργον τοῦτο ἄλλως τε τοῦ ὄνομα τοῦ ἑυρωπαϊκῆν ἤδη φήμην ἔχοντος συγγραφέως του ὀμιλεῖ εὐγλωττότερον ἡμῶν.

ζῶντος σύμπαντος, ἡ ἐπιστήμη τῶν κόσμων καὶ ἡ ἐπιστήμη τῶν ὄντων, ἡ ἐπιστήμη τοῦ διαστήματος καὶ ἡ ἐπιστήμη τοῦ χρόνου, ἡ ἐπιστήμη τοῦ ἀπείρου καὶ ἡ ἐπιστήμη τῆς αἰωνιότητος. Σχίζουσα τὸν ἀρχαῖον πέπλον, ὅστις ἐκάλυπτεν ἡμῖν τῆς παγκοσμίου δημιουργίας τὰς λαμπρότητας, δεικνύσιν ἡμῖν ἐν τῷ ἀπείρῳ, ὅπερ ἐκτείνεται ἀνευ περάτων κύκλῳ τῆς Γῆς, τοὺς κόσμους διαδεχομένους τοὺς κόσμους, τοὺς ἡλίους διαδεχομένους τοὺς ἡλίους, τὰ σύμπαντα διαδεχόμενα τὰ σύμπαντα, καὶ τὸ ἀπεραντὸν διάστημα συνοικιζόμενον ὑπὸ ἀστέρων ἀναριθμητῶν ἐξελίσσον μέχρι πέραν τῶν ἐσχάτων ὀριζόντων, ὧν ἡ διάνοια δύναται ἀντιλαβέσθαι, τὰς ἀορίστους σειρὰς τῶν συγχρόνων καὶ συνακολουθῶν δημιουργιῶν. Ἡ ἐνέργεια πάρεστιν ἐν τῷ ἱλιγγιώντι αὐτῆς μεγαλειῷ. Μῆτε αἱ ἀτολμῖαι τῶν δειλῶν ψυχῶν, μῆτε τὰ σοφίσματα τῶν κούφων πνευμάτων, μῆτε αἱ ἀρνήσεις τῶν μηδόλως βουλομένων ἰδεῖν, κωλύουσι τὴν Φύσιν τοῦ εἶναι καὶ τοῦ διαμένειν, ὅτι πέρ ἐστιν. Ἡ σφαῖρα, ἐφ' ἧς κατοικοῦμεν οὐδόλως συνίσταται μόνη καθ' ἑαυτὴν ὀλόκληρον τὴν δημιουργίαν, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας μέρος αὐτῆς ἀπείρως μικρὸν τυγχάνει καὶ παρεπόμενον σχεδὸν ἀσήμαντον. Παρὰ ταύτη δὲ κόσμοι κατοικοῦμενοι καθάπερ καὶ αὐτὴ ὀδεύουσιν ἐν τῷ διαστήματι. Ἐκατομμύρια πλανητικῶν συστημάτων ἀναλόγων πρὸς τὸ ἡμέτερον περιπλανῶνται ἐν τῷ ἀπεράντῳ βάθει. Οἱ ἀστέρες μὴδ' ἀπλανεῖς τυγχάνουσι μὴδ' ἀναλλοίωτοι· βαδίζουσιν, ἵπτανται διὰ τῶν οὐρανῶν ἐν ταχύτητι ἀκαταλήπτῳ τῇ ἡμέτερᾳ ἀσθενεῖ διανοίᾳ· στρέφονται περὶ ἑαυτούς· συνεταιρίζονται ἐν συστήμασι, συνοδεύονται ὑπὸ πλανητῶν οἵτινες ταράττουσι τὴν πορείαν αὐτῶν· ἔχουσι κηλίδας ὡς περὶ ὁ ἥλιος ἡμῶν καὶ τὰ ἐν τῇ ἡλιακῇ ἡμῶν ἐστὶ φλέγοντα στοιχεῖα φλέγουσιν ἐπίσης ἐν ταῖς ἀποτάτοις ἐκείνοις πυρσῶσι, διαχέοντα περὶ ἑαυτὰ τὰς γονίμους ἀκτινοβολίας αἵτινες σπείρουσι τὴν ζῶν ἐν ὄλαις ταῖς χώραις

τοῦ Σύμπαντος. Καὶ ἡ Γῆ οὐκ ἔστιν εἰμῆ σημεῖον σκοτεινὸν ἀπολλύμενον ἐν τῇ πληθύνει, καὶ ἡ ἐπίγειος ἀνθρωπότης οὐκ ἔστιν εἰμῆ μία τῶν ἀναριθμητῶν οικογενειῶν αἰτινες τὰς οὐρανίας μονὰς κατοικοῦσιν. Οὐκ ἔστιν ἕτερος οὐρανὸς εἰμῆ τὸ κενὸν διάστημα ἐν τοῖς κόλποις τοῦ ὅπου κινουῦνται οἱ κόσμοι· καὶ πράγματι ἐν τῷ οὐρανῷ ἔσμεν, τόσον ἐντελῶς, ὡσεὶ περὶ ἐπὶ τοῦ Διὸς ἢ ἐπὶ τοῦ Σειρίου κατοικοῦμεν· καὶ πᾶσαι αἱ ἰδέαι, ἀστίντες ἐπρέσβευσαν οἱ ἀνθρώποι μέχρι τοῦδε περὶ τῆς Δημιουργίας, περὶ τῆς Γῆς, περὶ τοῦ Οὐρανοῦ, περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ φύσει καὶ περὶ τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ, ὀφείλουσι ὑποστῆναι σήμερον ἀλλαγὴν ῥιζικὴν καὶ ἀπόλυτον. Ὁ ἥλιος τῆς ἀστρονομίας λάμπει ἐπὶ τῶν κεφαλῶν ἡμῶν! Ἡ νύξ παρήλθεν. Ἡ ἡμέρα ἐγένετο.

Ὀλίγιστοι, ἀναμφιβόλως, εἰσὶν οἱ ἀνθρώποι καὶ μάλιστα οἱ ἀστρονόμοι, οἵτινες παρατηροῦσι τὴν γαλιλαιαν καὶ εἰρηνικὴν ταύτην μεταβολὴν, ἀρξαμένην ἀπὸ τριῶν σχεδὸν αἰῶνων, ἀπὸ τοῦ Γαλιλαίου, καὶ μεγάλως βήμασι πρὸς τὸ τέρας αὐτῆς βαδίζουσαν. Ζῶσιν ἔτι καὶ σήμερον ὡσεὶ περὶ τὸ στερέωμα τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἦν πάντοτε στερεῶς καθεστηκὸς ἐπὶ τῶν κεφαλῶν ἡμῶν, καὶ οὐδὲν αἰσθάνονται ὅτι ἡ Ἀστρονομία, ὑπολογίζουσα τὰς τῶν ἀστέρων ἀποστάσεις, προλέγουσα τὰς κινήσεις αὐτῶν, ἀνακαλύπτουσα τὴν φυσικὴν καὶ χημικὴν αὐτῶν σύστασιν, ἔρριψε γέφυραν μεταξὺ τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς διὰ τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν, ἢ μᾶλλον, ποιῶσα ἵνα ἐξαφανισθῇ ὁ Οὐρανὸς ὁ ἀρχαῖος καὶ ἀποκαλύπτουσα ἡμῖν τὴν φύσιν τῶν ἄλλων ἐκείνων κόσμων, δεσμὸν μυστικῆς συμπαθείας μεταξὺ τῆς Γῆς καὶ τῶν ἐν τῷ ἀπείρῳ ἀδελφῶν αὐτῆς κατέστησεν. Οὐ μόνον περὶ τῶν ὄγκων τῶν οὐρανίων σωμάτων ἀσχολεῖται σήμερον ἡ ἐπιστήμη τῶν Κοπερνίκων, τῶν Κεπλέρων καὶ τῶν Νευτώνων, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ὄρων ἐν οἷς ἡ ζωὴ ὀφείλει εὐρίσκεισθαι ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐ-

τῶν· ποιῶσα δὲ ἡ ζωὴ ἵνα διαρραγῇ εἰς τεμάχια ἡ σφαῖρα, ἥτις κατέπνιγεν αὐτὴν ἐνταῦθα, διὰ μιᾶς περὶ ἡμᾶς διεχύθη· ἡ δὲ Ἀστρονομία μεγαλύνουσα τὸ Σύμπαν, ἐμεγεθυῖεν ἐν ταύτῳ καὶ τῆς ζωῆς τὴν σφαῖραν. Οὐχὶ ὄγκους ἀκατεργάστους καὶ ἀδρανεῖς ἀνωφελῶς κυκλοφοροῦντας ἐν τῷ ἀπείρῳ ἡ ἐπιστήμη ζυγίζει τὴν σήμερον· οὐκέτι ὑπάρχει ἐρημος ἀπειρος σιωπηλῶς ἐξελισσομένη ἐν τῇ ἐνάστρῳ νυκτί, ἣν ὁ δάκτυλος τῆς Οὐρανίας, δείκνουσιν ἡμῖν διὰ μέσου τῆς ἀπειρίας· ἀλλὰ ζωὴ ὑπάρχει, ἡ ἀπειρος, παγκόσμιος, αἰωνία ΖΩΗ, κινουσα τὰ ἄτομα ἐπὶ πασῶν τῶν σφαιρῶν, πάλουσα ἐν τοῖς κυματισμοῖς τοῦ φωτός, ἀκτινοβολοῦσα περὶ πάντας τοὺς ἡλίους, φρικουῶσα ἐν ταῖς χλιαραῖς καὶ φωτειναῖς ἀτμοσφαιραῖς, ποιῶσα ἵνα τὰ θεῖα αὐτῆς ἄσματα ἐπὶ πασῶν τῶν σφαιρῶν ἀκούονται, καὶ ἀντηχοῦσα διὰ τοῦ ἀπείρου ἐν ταῖς πολλαπλαῖς συμφωνίαις ἁρμονίας ἀπεράντου καὶ ἀσβέστου.

Τὸ Σύμπαν τῷ Θεῷ ἔστι συναΐδιον καὶ ὡς αὐτὸς ἀπειρον! Πᾶν δ' ὅτι ἔστι σήμερον ἔσεται καὶ αὔριον. Οὐδὲν δημιουργεῖται, οὐδὲν ἀπόλλυται. Πρὶν τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν τὸ πρῶτον ἀνθρώπινον ἐπίγειον βλέμμα ὑψώθη πρὸς τὸν ἥλιον καὶ τὴν φύσιν ἐθαύμασε, τὸ Σύμπαν ὑπῆρχεν ὡς ὑπάρχει τὴν σήμερον. Ὑπάρχον ἦδη ἕτεροι πλανῆται κατοικοῦμενοι, ἕτεροι ἥλιοι λάμποντες ἐν τῷ διαστήματι, ἕτερα συστήματα βέποντα τῇ ὠθήσει τῶν πρωτοπαγῶν δυνάμεων τῆς φύσεως· καὶ πράγματι ὑπάρχουσι ἀστέρες οἵτινες τόσον ἀπομακρυσμένοι ἀπ' ἡμῶν εὐρίσκονται, ὥστε τὸ φῶς αὐτῶν μετὰ ἑκατομμύρια ἐτῶν εἰς ἡμᾶς φθάνει διὰ πορείας ἀκαταπαύστου 75,000 λευγῶν κατὰ δευτερόλεπτον, καὶ ἡ φωτιστικὴ ἀκτίς, ἣν δεχόμεθα παρ' αὐτῶν σήμερον, ἀνεχώρησεν ἐκ τῶν κόλπων αὐτῶν οὐ μόνον πρὶν τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς Γῆς, ἀλλὰ καὶ πρὶν τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ τοῦ πλανήτου ἡμῶν τούτου.

(Ἀκολουθεῖ.)